C A M I L   P E T R E S C U

BĂLCESCU

3 ACTE 15 TABLOURI

ES

1 9 4 9

Această piesă s'a jucat pe scena Teatrului Național Studio, în sesiunea de primăvară a anului 1949, cu următoarea

DISTRIBUȚIE:

N. Bălcescu . . . . d. *Mihai Popescu*
Ion Eliade . . . . „ *I. Finteș'eanu*
Lord Stuart . . . . „ *V. Valentineanu*
Lăcusteanu . . . . „ *Al. Critico*
Băl. Ceaurescu. . . . . . „ *G. Ciprian*
Arăpilă (Al. G. Golescu) . „ *V. Lăzărescu*
Alecu Filipescu Vulpe . „ *Marcel Anghelescu*
Prefectul Moldoveanu . . „ *Titus Lapteș*
C. Cantacuzino . . . . . „ *Cezar Rovințescu*
Alecsandri . . . . „ *N. Motoc*
Lenș . . . . „ *Geo Maican*
Odobescu . . . . „ *I. Anastasiad*
Avram Iancu . . . . „ *C. Bărbulescu*
Popa Neagu . . . . „ *N. Săvulescu*
Dobrovici . . . . „ *Al. Giugaru*
Bibescu . . . . „ *A. Demetriad*
Hotelierul . . . . „ *N. Meicu*
Ionescu dela Brad . . . . „ *Ion Aurel Manolescu*
Fărcășanu . . . . „ *N. Pereanu*
Tell . . . . „ *S. Holban*
Mitiță Filipescu . . . . . . „ *A. Clonaru*
Brătianu . . . . „ *Mircea Constantinescu*
Voinescu II . . . . . „ *G. Dănciulescu*
Marin Tăcutu . . . . „ *P. Pătrașcu*
Costache (Chioru) . . . . . „ *Cr. Niculescu*
Bălăceanu . . . . „ *D. Amigdali*
Mitru Tabacul . . . . . . „ *N. Manolescu*
State . . . . „ *J. Pipernea*
N. Golescu . . . . „ *S. Lambrino*

Şt. Golescu	d. A. Stambuliu
Lahovary	„ I. Iliescu
Prefectul Balint	„ A. Codarcea
Dincă	„ Marin Negrea
Rosetti	„ C. Vintilă
Damian Tabacul	„ G. Constantin
Ion Ghica	„ R. Reisel
Săteanul smead	„ G. Angheluţă
Săteanul dârz	„ Ion Dumitrescu
Săteanul obidit	„ G. Păunescu
Hagi-Curti	„ T. Dumitriu-Teddy
Solomon	„ G. Atanasiu
Mitropolitul	„ Ion Ilie Ion
Ion Catina	„ G. Soare
I-ul dorobanţ	„ Şt. Pană
Al II-lea dorobanţ	„ I. Dinu
Al III-lea dorobanţ	„ C. Voinea
Al IV-lea dorobanţ	„ E. Voicinschi
Al V-lea dorobanţ	„ C. Tomescu
Fuad	„ V. Eggeri
Ion Cantacuzino	„ T. Chiţimia
Un preot	„ A. Radian
Ilie	„ Şt. Guţă
Macheru	„ Iulian Matache
Un vornicel	„ Niculae Niculae
Un chelner	„ I. Petraru
Ana Ipătescu	d-na Aglae Metaxa
Maria Cantacuzino	„ Maria Botta
Portăreasa	„ Victoria Mierlescu
Tiţa Bălcescu	„ Eugenia Marian
Elena Filipescu	d-ra Ioana Mănescu
Italianca tânără	„ Valentina Cios
Italianca bătrână	d-na Crina Cojocaru
Chiva	d-ra Mara Isaia

Ofiţeri — Soldaţi — Boeri — Târgoveţi — Târgoveţe — Muncitori — Săteni

ACTUL I

TABLOUL I

Un sat românesc, aşa cum îl înfăţişa în însemnările lui acum un veac şi mai bine Dinicu Golescu:

„Intrând cineva în acele locuri care se numesc sate, nu se vedea nici biserică, nici casă, nici gard împrejurul casei, nici bou, nici vacă, nici oaie... nici pasăre, nici pătul cu semănăturile omului, pentru hrana lui, şi în scurt, nimic, ci numai nişte odăi în pământ, ce se zic bordeie, unde intrând cineva, nu are ce vedea alt decât o gaură numai în pământ, încât poate încăpea cu nevasta lui şi copiii împrejurul vetrei şi un coş cu nuiele scos afară din faţa pământului şi lipit cu balegă. Şi după sobă încă o gaură, prin care el trebue să scape fugind cum va simţi că este cineva la uşa-i, căci ştie că nu poate fi decât un trimis spre împlinire de bani“.

In faţă în stânga este un asemenea bordei. Este depărtat oarecum de celelalte bordeie, care se văd mai mult sau mai puţin dincolo de drumul care se scufundă în râpa spre vadul râului. Este o după amiază de Iulie de prin anii 1838—39. Se cunoaşte că au fost câteva zile de ploi torenţiale, cu diferite întreruperi, de căldură arzătoare. Acum e o zăpuşeală grea cu ameninţare de ploaie.

SCENA I

ELENA FILIPESCU, MITIȚA FILIPESCU, SĂTEANUL DÂRZ, SĂTEANUL OBIDIT, COSTACHE, SEVASTIȚA — CHIVA — ILIE — BĂLCESCU

Câțiva țărani desculți, aproape în sdrențe, murdari de sus până jos de noroi, se trudesc din greu să redice din râpa vadului, un pian. Se îndeamnă cu strigăte potrivite. Căminarul Filipescu privește amărît această întâmplare. Soția sa e pe lângă pian. cu grijă să nu-l vatăme oamenii. In fața bordeiului stă jos o țărancă bătrână și câțiva copii, toți deopotrivă de goi și de istoviți, chiar și cei mici, de trudă și necazuri, unul din ei și de malarie.

ELENA *speriată, la fiecare salt al pianului.*

Cu grijă, oameni buni... Nu așa, nu așa... ridicați mai sus — *apoi când vede mutra încruntată a soțului ei, vine spre el* — Je suis désolée, chéri... Je vois que c'est trés encombrant... Je le regrette... mais vous savez très bien que je ne peux me passer de musique, deux mois à la campagne.

MITIȚĂ

Je vous l'ai dit qu-il y aura de complications Et, voilà...

ELENA *aleargă iar la oameni, care, după ce s'au mai îndemnat, au trecut hopul și au scos pianul deasupra.*

Enfin, ça y est... Merçi, mes chers amis.

COSTACHE

Hai, acum săriți jos toți, să scoateți și droșca din glod.

SĂTEANUL OBIDIT

Nene Costache, nu scoate sufletul din noi...

SĂTEANUL DÂRZ

N'ai inimă de om?... Nu vezi că vine iar ploaia și trebue să ducem bucatele de pe câmp acas'? Cu ce plătesc biru' ? Mi-a luat omul zapciului an boii, o să-mi ia acum și iapa...

COSTACHE

Și ce să facem acum cu droșca împotmolită? Cum o să rămâie până deasupra osiei în noroi?... Patru cai nu pot s'o tragă nici înainte nici în lături...

SĂTEANUL DÂRZ

Fii omul lui Dumnezeu, că ești de-ai noștri, tot noi te plătim, și înțelege... Uite, e noapte... De-o săptămână stă grâul secerat pe câmp și putrezește sub ploaie...

COSTACHE

Ce pot să fac eu? Ce să fac cu droșca acolo în noroi?... — *aspru* — N'am ce face, corvoada e corvoadă... — *se aude larmă* — Uite, că s'a mai împotmolit o brișcă... — *intră Bălcescu, în uniformă de iuncăr, cu sora lui Tița, o fată ca de șaisprezece ani* — Hai mai repede că

pun dorovanţii pe voi — *pocneşte din gârbaci Ţăranii se trântesc jos, secaţi la inimă* —

SĂTEANUL DÂRZ *jos în genunchi.*

Omoară-ne atunci, dacă este pe o norît... că şi aşa, vai de păcatele noastre.

MITIŢĂ *vine către ei.*

Oameni buni, de ce nu vreţi să daţi ascultare ceauşului?

SĂTEANUL OBIDIT *în timp ce şi ceilalţi se apleacă mai lipiţi de pământ.*

Măria ta, îndură-te de noi... Uite, ne putrezesc bucatele pe câmp. de cinci zile stau secerate şi nu le putem aduce acasă...

MITIŢĂ

Bine, dar de ce aţi lăsat să treacă vremea? Bucatele trebuiau să fie de mult la adăpost... Nu trebuia să vă apuce ploile la Cuptor, cu grâul nestrâns de pe câmp...

SĂTEANUL OBIDIT

Poi, a trebuit să secerăm întâi grâul boierului, că nu se putea altfel.

MITIŢA

Să zicem că aţi muncit pentru el trei zile la seceră, adică tot cât sunteţi datori. Păi, sunt aproape trei săptămâni de când a început secerişul. Ce aţi făcut în timpul acesta? — *Bălcescu a ascultat tot timpul cu încordare.*

SĂTEANUL DÂRZ

Trei zile după Regulament, fac, după naitul boierilor, trei săptămâni de vară. Ce-am secerat în trei zile, noi cu nevestele şi copiii noştri, a trebuit să fie adunat în snopi, făcut căpiţe, adus în aria dela conac, treerat, încărcat în care, dus la schelă la Dunăre şi încărcat în chimia neamţului. Taman 3 săptămâni. A'altăieri noapte ne-am întors acasă şi de trei zile facem întruna corvezi. Joi ne-au dus spre deal în sus să pietruim un drum că se târnoseşte o sfântă biserică şi vine un episcop să slujească.

FILIPESCU

Ceauş, oamenii aceştia au făcut cu mult mai multe corvezi decât cere Regulamentul... De ce-i aduci tot pe ei aci la vad?

COSTACHE

Boierule, n'am alţii. Pe ăştia i-am prins, pe ăştia i-am adus.

FILIPESCU

Cum? Au fugit?

COSTACHE

Au lăsat bucatele pe câmp şi-au fugit în pădure... Cum aud şi văd pe drum vreo ca-

leaşcă ori vreo butcă... iau câmpii de nu poţi să-i prinzi nici călare...

FILIPESCU

Ceauşule, brişca de veni acum în urmă, poate fi scoasă din noroi şi întoarsă mai uşor?

COSTACHE

Apoi eu zic că da, boierule.

FILIPESCU *către Bălcescu, care privea cu patimă întâmplarea.*

Domnule iuncăr, vrei să ne întoarcem cu brişca d-voastră, vreo poştă înapoi, la conacul unui prieten al meu? Astăzi şi poate nici mâine nu se poate trece prin vad. Eu sunt căminarul Dumitru Filipescu şi dumneaei este soţia mea, — *ridică din umeri căci constată că soţia sa a dispărut.*

BĂLCESCU *turburat.*

Dacă nu este altceva de făcut, atunci aşa vom face. domnule Filipescu... Eu mă numesc Nicolae Bălcescu şi cu mine este sora mea, Sevastia Bălcescu...

FILIPESCU *către ceauş.*

Oamenii să întoarcă atunci brişca domnului iuncăr şi-apoi pot să plece la rosturile lor...

COSTACHE

Am înţeles, boierule... Aşa o să facem...

SĂTEANUL OBIDIT *prosternându-se ca şi ceilalţi de bucurie.*

Măria ta, să-ţi dea Dumnezeu tot după inima dumitale cea bună... că mare pomană ţi-ai făcut cu noi — *ca şi ceilalţi* — Să trăiţi... Mergem să întoarcem brişca.

BĂLCESCU *bucuros de întâlnire.*

Domnule căminar, îmi iau voia să vă spun că vă cunosc prea bine după nume. Ştie toată ţara că sunteţi întâiul român care şi-a luat doctoratul în drept dela Paris...

FILIPESCU

Mă bucură şi pe mine împrejurarea, căci ne va înlesni o bună tovărăşie în aceste două zile pe care le vom petrece împreună... — *către soţia sa* — Chérie, je te presente Mr. Bălcesco — *continuă prezentările, după moda apuseană* — et M-elle Bălcesco.

ELENA

Mais vous êtes charmante, Mademoiselle, vous paraîssez trés jeune d'ailleurs...

TIŢA *încurcată.*

Je parle très mal le français... Je ne peux pas... — *Elena surâde şi îi ia braţul.*

FILIPESCU *către Chiva.*

Ascultă bătrânico, nu ai pe cineva. vreun bărbat, să păzească o noapte, două, clavirul ăsta? L-oi cinsti cum se cuvine...

CHIVA

Apoi, Marin, fii-miu, nu poate, păcatele mele că e bolnav, zace în bordei. Poate dacă o veni cumva Ilie dela arie... Că e dus la muncă... Poate să capete o mână de mălai să punem de mămăligă...

FILIPESCU

Marin e tatăl copiilor? Dar ce are, de zace?

CHIVA *uscată, sbârcită, sfătoasă în felul ei.*

Nu... Copiii sunt ai lui Toader, da' Toader s'a înnecat, la sfântul Pante imon, o să fie doi ani, cu boi cu tot, când descărca grâul boierului la Turnu... S'a rupt malul şi a căzut în Dunăre cu caru încărcat... Marin e mai mic. Boleşte de astă iarnă în bordei. Că a vrut să fugă pe o altă moşie, în Vlaşca... a lăsat aci bordeiul şi 2 boi şi a fugit într'o noapte pe furiş... Da'l-au dibuit oamenii boierului şi l-au adus cu dorobanţii înapoi, legat, pe jos, prin zăpadă... Că a fost asta cam înaintea Crăciunului... L-a închis în coşar şi au chemat oamenii să vadă cum îl bat cu frânghii ude... — *încet, ca o taină* — Noaptea turna apă rece pe el ca să îngheţe — *ridică din umeri* — Acum îşi scuipă bojogii în bordei... Da' nu-i nimic că dacă vine Ilie, o să păzească el — *lămureşte.* — Băiatul ăl mai mare al lui Toader... El ne hărăneşte pe toţi... Uite-l că vine... — *vine într'adevăr, în sdrenţe şi el şi plin de praf, Ilie* — Da' ce-i cu tine, omule, de te-ai întors aşa devreme?

ILIE

S'a îmbătat iar moş Dumitru şi mă caută cu cuţitul să mă omoare...

BĂLCESCU *uimit, ca şi Filipescu de altfel.*

Asta-i Ilie? Păi câţi ani are? El vă hrăneşte?

CHIVA

Păi, cum? că e om în toată firea, merge pe unspce ani... Da' s'a speriat de beţivul ăla... Că aşa e el la beţie, da' nu-i om rău...

FILIPESCU

Uite, flăcăule, îţi dau un sfăntih să iei seama la drăcia asta... Vrei?...

ILIE *bucuros.*

Ahâ!...

BĂLCESCU *mergând într'o parte, cu Filipescu, gândindu-se mereu.*

Turnau apă rece pe el, ca să îngheţe...

FILIPESCU *pe gânduri.*

Mai mult ca să dea o pildă la ceilalţi care ar gândi să fugă. Le e frică să nu rămână fără clăcaşi.

BĂLCESCU *uimit.*

Eu credeam că ţăranii sunt, acum, slobozi, să plece din sat dela ei, unde vor.

FILIPESCU *cu tâlc.*

Şi cine să le muncească moşiile boerilor? Fără clăcaşi... — *nu termină.*

SCENA II

ACEIAŞI — ALECU FILIPESCU VULPE — BĂLEANU CEAURESCU — CANTACUZINO — LĂCUSTEANU — DOROBANŢUL I — DOROBANŢUL II.

Intră noii sosiţi. Alecu Filipescu — Vulpe, pe jumătate adormit, pe jumătate beat, adus de subsuori de doi dorobanţi; C-tin Cantacuzino şi Băleanu Ceaurescu, toţi îmbrăcaţi după felul orientului, al patrulea fiind maiorul Grigore Lăcuşteanu. Un om e încărcat cu ţoale, scoarţe şi perne, pe care după indicaţiile lui Băleanu, le aşterne pe jos. Aduce şi o măsuţă joasă, ţărănească pe trei picioare, pe care joacă. Cei sosiţi mai devreme se trag în partea opusă, lăsându-i pe aceştia în faţă.

COSTACHE *înnebunit de spaimă.*

Măria ta... pe trei poşte în jur nu puteam găsi picior de om... Şi-au luat câmpii. Nu putem scoate butca din noroi că e grea... De trecut dincolo... *se ia cu mâinile de păr.*

LĂCUSTEANU

Mă, vită ce eşti... ştii tu cine este boierul?... E marele vornic Cantacuzino, directorul departamentului administrativ... Măriei sale îi spui tu că nu ai oameni?

CANTACUZINO *calm, fără urmă de supărare, către dorobanţi.*

Pe acest netrebnic să-l legaţi de butcă şi să-l ţineţi acolo în noroi până se vor aduce oamenii de corvoadă... Dorobanţii să ia călăuze din sat care să le arate ascunzişurile şi să bată pe două poşte satele vecine şi pădurile căutând locuitori, oricare ar fi ei... Până nu scapătă soarele, butca să fie trecută dincolo.

LĂCUSTEANU *lămurind.*

Să aducă din pădure şi nişte truchiuri de ţufan tânăr lungi şi drepte... Să le puie în cruce — *arată cu degetele puse cruce unele peste altele...* — Să ridice butca pe sus ca pe o năsălie, că altfel este greu să treacem, că a venit apa mare cu ploile astea.

CANTACUZINO

Aşa să faceţi... Şi până atunci, noi continuăm partida, *către cei doi dorobanţi.* — Voi îngrijiţi de băuturi şi cafele. — *către boieri* — Cine face cartea? *(s'au aşezat toţi turceşte, în timp ce slugile vor căra dela butcă sticle de vin, friptori, brânzeturi, cafele, vinarsuri, narghilele).*

BĂLEANU *care este înspre mijlocul scenei, arătând în dreapta lui.*

Eu le făcusem când s'a împotmolit butca... E rândul boierului Vulpe... — *îi pune acestuia cărţile în faţă, dar omul e moale, adormit,*

CANTACUZINO *sgâlţâindu-l puternic.*

Boierule, fă cărţile... E rândul dumitale...

VULPE *se trezeşte puţin şi protestează toropit.*

Mă, voi sunteţi câini... Nu sunteţi oameni, de mă chinuiţi aşa... Două zile şi două nopţi de când jucăm fără întrerupere... Sunt bolnav de somn şi oboseală...

CANTACUZINO

..Boierule, nu se poate.. Pierdem zeci de mii de galbeni şi câteva moşii... — *face semn la obraz* — Nu uita că eşti banul Alecu Filipescu. Dă cartea...

LĂCUSTEANU

Eu sunt în banii mei... Nu pierd, nu câştig...

VULPE *amărît, dând cartea.*

V'am spus... cum mă întorc dela moşie... jucăm mai departe.

CEAURESCU

Păi, nu-i mai bine aşa cum facem?... De ce să întrerupem jocul? Mergem cu toţii la d-ta la moşie, la târnosirea bisericii... — *se uită cu desgust la carte.* — Cu păcătoşenia asta de joc american nu mă mai prindeţi altă dată... Mai cinstit e stosul... — *fac de câteva ori semne cu mâna sau spun „nu" trecând şi aruncând apoi*

cărţile — Ia mai toarnă, mă, băiete, în paharul ăla, ce-aţi adormit, mă? — *toţi vor bea dintr'un singur pahar.*

LĂCUSTEANU *către Ceaurescu.*

Aţi văzut obrăznicie la Marghiloman? Şi-a lăsat barbă... Cum nu-şi cunosc unii oameni lungul nasului... Vorba aia...

CEAURESCU

Ei, ce vrei, o fi crezând omul că la ţară poate să facă şi să se poarte cum vrea...

CANTACUZINO *joacă.*

Nu, boierule, nu sunt de părerea d-tale... Omul trebue să fie cuviincios în toate... Dacă n'are dreptul să poarte barbă, să nu poarte... I-am spus că la întoarcere să mi se înfăţişeze la butcă şi cred că a înţeles — *cere* — 200 de galbeni...

LĂCUSTEANU *aruncă jos cărţile.*

Nu.

CEAURESCU *nervos.*

Mai daţi-mi şi mie cinci sute...

CANTACUZINO *uitând de Vulpe.*

Şi mie încă...

VULPE *îşi ţine rândul somnoros.*

Am dat...

CANTACUZINO *e încântat.*

Şi mie încă opt sute... — *trage nervos din narghilea.*

CEAURESCU *aruncând furios cartea.*

Nu...

CANTACUZINO *către Vulpe.*

Ce faci, boierule, dai încă opt sute?

VULPE *ca prin vis, după ce s'a uitat cu ochii împăienjeniţi la cartea lui.*

Da... — *pune mâna într'o grămadă.*

CANTACUZINO *sigur de el, arată cartea.*

Ei, ai pierdut...

VULPE *pune şi el, moale, cartea pe masă.*

Aâ... — *adună banii, ceilalţi se privesc uimiţi, nu mai ştiu ce să spuie, pe când Vulpe adoarme iar.*

CANTACUZINO *exasperat. arătându-l pe cel adormit.*

Parcă e un făcut... Ăsta şi când doarme câştigă — *unul dintre dorobanţi vine din bordei aducând cafele, ciubucuri şi servindu-le.*

CEAURESCU *amărît.*

Mai dădui o mie de galbeni... — *către Lă-*

custeanu — Ia mai spune-o Grigoriţă, pe-aia cu fata mare...

LĂCUSTEANU *jucând atent.*

Am auzit dela Glogojanu una mai bună... Cică unu'... vrând să se însoare... — *se întrerupe şi aleargă să-şi tragă cismele, căci au apărut Elena Filipescu şi Tiţa Bălcescu în dreapta. Cei trei se uită cu stăruinţă la femei şi schimbă priviri de cunoscători.*

ELENA *Tiţei.*

O să vă placă acolo, la prietenii noştri... Sunt foarte veseli. Cum o întoarce brişca, plecăm...

TIŢA

Au nişte rude, mi se pare, pe lângă noi, pe Topolog, în jos de Bălceşti...

CANTACUZINO *slugii.*

Du aste două cafele la cucoanele de colo — *şi continuă să joace.*

ELENA *surprinsă, vrea să refuze.*

Dar...

CANTACUZINO *„grand seigneur", sculându-se dela locul lui şi salutând.*

Madame, permettez-nous de vous offrir dans ces parages une tasse de moca, à vous et votre jolie compagne... De cette manière peut-être

vous nous pardonnerez, notre tenue et notre sans gêne de voyageurs... Mon nom est Constantin Cantacuzino...

CEAURESCU *după ce a salutat și el ca și Lăcusteanu dealtfel.*

Boierule, faci cartea...

ELENA *mulțumește vag, cu o înclinare din cap, apoi spune slugii.*

Du-le colo, pe malul râpei... — *ies amândouă.*

LĂCUSTEANU *către Cantacuzino care s'a așezat jos, după ce a primit gestul de mulțumire.*

E nevasta căminarului Filipescu, unul care s'a întors dela Paris, unde pretinde că a devenit învățat... Il văzui și pe el pe aici... Se spune că urzește să răstoarne pe Vodă Ghica...

CANTACUZINO *cu interes.*

De unde știi că vrea să răstoarne pe Vodă?

LĂCUSTEANU

Am cam mirosit noi ceva...

VULPE *interesat, trezit parcă din somn.*

Umblă să răstoarne pe Vodă?

LĂCUSTEANU

Asta s'o creadă el...

VULPE *clipind pieziș din ochi.*

Și ce e rău, Grigoriță?

CEAURESCU

Umbli după scaunul domnesc acum, nene Alecule?

VULPE

Ei, parcă voi nu vă gândiți toată ziua la asta... Uite, Costache ăsta atât așteaptă... Să se încurce puțin lucrurile... Cât despre tine... Dar vorba e că niciun boier nu vrei să audă de un Ceaurescu domn.

CEAURESCU *izbucnind furios.*

Nu vor să mă vadă boierii domn? Ai? Ei bine, o să le plătească ăl de Sus după inima lor, că sunt răi și nerecunoscători... Nu vor să audă de mine ca domn, ai? Strâmbă din nas?... După câte am făcut pentru ei, după drepturile cu care i-am căptușit când am făcut Regulamentul Organic...

VULPE

Da' ce, Regulamentul le-a dat drepturile boierilor? Le-au dat strămoșii lor care au durat țara asta,, de nu mai au loc săracii de venetici, de ți se rupe inima...

CEAURESCU

Te faci că nu știi, ai? că înainte de Regulament boierii nu erau scutiți de orice bir și

că nu aveau atâtea drepturi câte au acum. Țăranul plătește și bir și face și clacă... Face și miliție...

VULPE

Așa a orânduit Dumnezeu... Că dacă Dumnezeu ar fi vrut ca țăranul să nu plătească nici bir și să nu facă nici clacă, nu-l făcea țăran.

CEAURESCU *face un semne ocolitor cu mâna.*

Numai ca să-i scutesc pe boieri de miliție și numai ca să păstrez monopolosul rachiului și al cârciumii pe seama proprietarului cât am luptat în comisie... De trei ori Kisseleff mi-a trim'S înapoi proiectul spunând că nu avem rușine... că asemenea robie ca la țăranul român nu s'a pomenit de pe vremea faraonilor...

VULPE

Kisseleff să facă bine să-și vadă de ce e la ei acasă, nu să răstoarne temeliile țării românești...

CEAURESCU *dintr'odată iar furios, dă cu calpacul de pământ.*

Nu mă vor boierii domn, ai?

LĂCUSTEANU

Nu vă supărați, boierilor... Da' e știută vorba veche... Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor... Mai bine jucați aici...

VULPE *murmură o înjurătură, indulgent.*

Ne-o spuseși dela obraz, porcule... Da' să știi că tot eu te fac polcovnic...

CANTACUZINO *către Lăcusteanu.*

Chiamă-l pe Filipescu ăla, aci la noi... mai schimbăm vreo vorbă...

LĂCUSTEANU *țeapăn.*

Este sub demnitatea mea de ofițir să stau de vorbă cu un complotist...

CEAURESCU *către Filipescu.*

Mitiță Filipescu?... Nu ți-e rudă?...

VULPE *aflând despre cine era vorba.*

A, despre Mitiță Filipescu e vorba? E o rudă mai așa... Nu vorbim... Să nu-l chemați aci că este în stare să nu-mi sărute mâna și-l plesnesc cu ciubucul... — *întinde mâna să i se toarne* — Mult o să mai stăm aci... O fi sosit de aseară episcopul, că vine dela Argeș...

LĂCUSTEANU *cere la joc.*

300...

CEAURESCU

Și mie cinci sute... *(pune bani)* Ii cunosc eu pe ăștia de vor să ne facă pe toți români.

VULPE

Este... — *pune banii jos.*

CANTACUZINO

Şi mie o mie (*pune jos*). Să ne facă pe toţi români? Vorba lui Toderiţă Balş: „Eu îs boier moldovan, ţăranu-i rumân".

LĂCUSTEANU *asvârle cartea.*

Nu...

CEAURESCU *încruntat, i se pare că are carte.*

Va să zică trei sute şi cu cinci sute, opt. Cu o mie, fac o mie opt sute. Şi mie încă o mie cinci sute, pun Vasilaţii de Sus pentru patru mii de galbeni...

VULPE *îşi mângâie cu socoteală barba.*

Câte familii de clăcaşi are?

CEAURESCU *încurcat.*

Are opt mii de pogoane...

VULPE *întins.*

Te întreb câte familii de clăcaşi are?

CEAURESCU *tot mai încurcat.*

Opt mii de pogoane, pământ ca pâinea...

VULPE *mânios.*

Mă, Ceaurescu, mă, pe mine, vulpe bătrână, umbli tu să mă prosteşti?... Ce să fac eu cu pogoanele tale? Cine să mi le muncească? Mie îmi trebue ţărani, mă, nu pogoane... — *face un semn cu degetul pe obraz.*

CEAURESCU *ca s'o întoarcă.*

Are optzeci de familii de robi...

VULPE

N'am nevoie de ţigani... Nu ştiu să muncească la câmp.

CEAURESCU *încercând mereu.*

Am între ei şapte scripcari şi zece fierari de îţi poţi drege şi pistoalele.

VULPE

Iţi iau ţiganii, osebit, cu un galben de cap, fără muieri... Pentru patru mii de galbeni, adu jos. Dalota mare, băiatule...

CEAUREANU *uimit, lovit.*

Cu trei sute de familii...?

VULPE *mărinimos.*

Dacă pierzi, îţi dau dela mine 8.000 de pogoane în hotarul Slobodziei pe Ialomiţa...

CEAURESCU

Ce să fac eu cu bărăganul ăla, cu oameni sloboziţi? — *se frământă nervos, luptă, îşi cercetează cartea* — Bine, am dat...

CANTACUZINO *nu mai plăteşte, aruncă furios cartea.*

Hai să mergem de aici. Imi poartă ghinion locul ăsta...

CEAURESCU

Ai pierdut — *arată cartea lui Vulpe.*

VULPE *îi opreşte mâna.*

Bagă de seamă, ţiganii fără copii... — *arată cartea* — Sunt mai bun.

CEAURESCU *furios.*

Hai să plecăm de aci... Ai dreptate, locul ăsta e spurcat... De ce nu vin dobitocii aceia cu corvezile?...

DOROBANŢUL I

Nu se pricepe să adune oameni... E unul şi aici în bordei...

DOROBANŢUL II

Lasă-l, că ăsta e bolnav rău...

CEAURESCU *furios.*

Ce, bolnav? Scoate-l de acolo.., Sunt nişte

trântori... Am eu o metodicon de a şti când un clăcaş e bolnav sau nu... Ii arde vechilul una cu gârbaciul. Dacă fuge, e sănătos... şi trebue sa meargă la muncă... Dacă rămâne pe loc e bolnav — *poruncitor* — scoate-l afară să-l vedem...

SCENA III

Aceiaşi, BĂLCESCU, M. FILIPESCU, ELENA, TIŢA apoi DOROBANŢII CU MARIN TĂCUTU

CANTACUZINO

Mai e puţin vinars acolo?

CEAURESCU *când îl vede pe cel bolnav, sfârşit şi alb ca de ceară, adus de dorobanţi.*

Nae, adu-ţi gârbaciul... să vedem dacă e sănătos...

CANTACUZINO *cu dispreţ.*

Dă-l dracului, nene, că ăsta e cu un picior în groapă...

BĂLCESCU *intrase împreună cu Mitiţă Filpescu, Elena şi Sevastiţa şi acum priveşte îngrozit pe cel bolnav.*

CEAURESCU

Ee... păi dacă facem mofturi d'astea... cine vrei să ne scoată butca din noroiu? Ee, nu-l cunoaşteţi pe ţăran... E şiret şi leneş... Uită-te la el...

BĂLCESCU *fierbând, ne mai putându-se stăpâni, strigă.*

Lăsaţi-l în pace, boierule, pe omul ăsta... — *s'a vârît între ei.* — Fac eu corvoada în locul lui... dacă e neapărat nevoie de el... — *boierii îl privesc uluiţi de atâta îndrăzneală, ceilalţi au încremenit şi ei; Tiţa îşi prinde speriată fratele de braţ.*

LĂCUSTEANU *cu umerii băţoşi izbucneşte furios.*

Iată cine răsvrăteşte pe ţăran...

CEAURESCU *şuierat.*

Dacă domnişorul acesta vrea să puie umărul la roată.... faceţi-i pe voie.

BĂLCESCU *clocotind.*

Acum pe loc, dacă nimeni nu mai cunoaşte omenia — *aruncă haina de pe el.*

LĂCUSTEANU *speriat.*

Arhon bane, nu poate fi îngăduit ca un boier să fie pus la corvoadă... Pravila se opune... — *dispreţuitor* — Un puţoi fără minte.

CEAURESCU

Dacă domnişorii aceştia se întorc cu mintea sucită dela Paris şi vor şi să tragă la roată, dece să-i refuzăm?

CANTACUZINO *privind pe sub ochi, ameninţător. pe Mitiţă Filipescu.*

Vezi că tinerelul acesta este o excepţie... Ceilalţi care se întorc smintiţi de carte vor egalitate, dar numai cu noi.

LĂCUSTEANU *cu dinţii strânşi.*

Nu-şi dau seama ce vor... — *aruncă haina înapoi lui Bălcescu, apoi izbucneşte ameninţător către Mitiţă Filipescu, în timp ce ceilalţi se privesc mereu încremeniţi* — **Eu, una vă spun:** Băgaţi-vă minţile în cap, că de nu, la ocnă putreziţi...

CORTINA

TABLOUL II

La închisoarea dela dejurstfă, la Gorgani. In Februarie 1842, după doi ani de închisoare. O odaie goală, cu pereții murdari, întunecoasă, căci nu are decât un fel de ferestruică sus, cu gratii. Un pat de scânduri, fără alt așternut decât o perină soldățească umplută cu paie. Pe un scaun cu spătar țărănesc, un sfeșnic de pământ cu lumânare de seu, lângă el un ceaslov și o cană cu apă. Este o după amiază geroasă de iarnă. La fereastră pâlpâe mereu o lumină roșiatecă.

Nicolae Bălcescu, slăbit, neras, cu o manta veche soldățească, ruptă, pe el, își încălzește mâinile, pe pat, recitând versuri franțuzești.

SCENA I

BĂLCESCU, MAIORUL LĂCUSTEANU, FĂRCĂȘEANU, STATE sergentul

BĂLCESCU *singur în celulă, ca să se încălzească, recită.*

„Que vouliez-vous qu'il fît contre trois?
Qu'il mourût...!
Ou qu'un beau désespoir alors le secourût.
N'eut-il que d'un moment reculé sa défaite,

Rome eût été du moins un peu plus tard sujette;
Il eût avec honneur laissé mes cheveux gris...
Et c'était de sa vie un assez digne prix...
Il est de tout son sang comptable à sa patrie"...

LĂCUSTEANU *a ascultat un timp, la ușă, pândind, apoi intră brusc, vrând să-l surprindă, împreună cu Fărcășanu, ofițerul de serviciu și cu sergentul State, cu arma după el. Se oprește în loc mirat, nepricepând nimic, apoi întreabă.*

Cartea, ce carte citeai? — *aleargă și cercetează ceaslovul* — Acesta-i un ceaslov, citeai o carte franțuzească.

BĂLCESCU *s'a ridicat milităreşte în picioare dar nu înțelege nimic.*

Nu citeam nicio carte...

LĂCUSTEANU *mânios.*

Unde ai ascuns-o? Am ascultat la ușă un sfert de oră — *către soldat* — Caută pe sub pat... — *către ofițer.* — Porunca-i poruncă. Condamnatului nu-i este permis să aibă, afară de ceaslov, nici cărți, nici hârtie, nimic de trebuință, propriu al lui, în celulă... Nimic...

BĂLCESCU *îndârjit, amar.*

Domnule maior, nu mai căutați pe sub pat. Nu e acolo cartea...

LĂCUSTEANU *energic.*

Atunci dă-o numaidecât... Unde e?

BĂLCESCU *cu un respect ironic.*

E în cap... Am aici aproape cincizeci de volume româneşti, franţuzeşti, latineşti. greceşti şi nemţeşti — *cu tâlc* — Re-ci-tesc în fiecare zi câte una... Astea, nu mi le puteţi confisca... Şi recitirea nu o puteţi împiedica...

LĂCUSTEANU *strigă.*

Fostul iuncăr Bălcescu! Nu-ţi dai seama că eşti osândit pentru înaltă trădare? — *dispreţuitor* — Că dacă nu erai minor şi nu ai fi avut protecţie, nu scăpai numai cu trei ani — *sarcastic, către ofiţer* — Dumnealui a vrut să răstoarne pe Vodă... Să facă republică... să ne ridice în cap pe ţărani... — *iar către Bălcescu* — La ce-ţi foloseşte atâta minte, dacă ţi-ai sdrobit cariera şi dacă ai ajuns în halul în care te găseşti? Şi încă să fii mulţumit că eşti aici la dejurstfă. Şeful complotului, canalia de Mitiţă Filipescu, este de doi ani la Snagov, cu picioarele în apă. Ii cade carnea de pe ele, putrezită. Nu mai are niciun dinte şi-i aproape orb. L-am văzut luna trecută.

BĂLCESCU *se cutremură, se sprijină de perete, ca într'o şoaptă.*

Căminarul Filipescu? Era singurul dintre toţi care n'a dat vina pe ceilalţi, care n'a fost laş.

LĂCUSTEANU

Aşa pătimesc ticăloşii care strică ţara... care răsvrătesc poporul... L-am întâlnit acum câţiva ani la Vadul Rău... Aşa-i, că erai şi d-ta... Vă aduceţi aminte că v'am spus: Băgaţi-vă minţile 'n cap, că o să putreziţi în ocnă. Uite că am avut dreptate... — *se încheie mai bine la dulamă.*

BĂLCESCU *plânge încet, gândindu-se la Filipescu.*

Singurul...

LĂCUSTEANU

Cum este cu putinţă ca un ostaş să se răsvrătească împotriva domnului său, căruia i-a jurat credinţă? In locul spătarului Ghica, eu nu-ţi trăgeam palme, cum a făcut el — la urma urmelor eşti fiu de boier. Eu vâram sabia în dumneata şi te lăsam mort pe loc...

BĂLCESCU *îl priveşte mut, apoi spune liniştit, dar din adâncul fiinţei lui.*

Un înger a murit în mine când am simţit pe obraji palmele spătarului Ghica... — *după ce tace câteva clipe, leagă cu tâlc*— Şi s'a născut un om...

LĂCUSTEANU

Ce te-a făcut pe d-ta să te faci iuncăr? De ce ai vrut să devii ofiţer, dacă nu iubeşti armata?... dacă nu-i cinsteşti uniforma?

BĂLCESCU *zâmbeşte amar pentru sine însuşi, apoi îi spune apăsat, silabisind parcă ideia.*

Una din cele cincizeci de cărţi din biblioteca

memoriei mele... este o lucrare proprie, a mea. Se numeşte: „Puterea armată la Români". Am gândit-o în temniţă la Mărgineni, frază cu frază. E întreagă aici. Nu aşteaptă decât să fie aşternută pe hârtie... Sunt acolo şi campaniile oştirilor române, câte au fost, dela întemeierea Principatelor... — *cu tâlc, arătând* — Dar uniforma asta nu-mi place... Nici cine o comandă...

LĂCUSTEANU *impulsiv, vrea să scoată sabia.*

Nemernicule...

FĂRCĂŞANU *intervenind :*

Domnule maior... Nu uitaţi că e prizonier şi e desarmat...

LĂCUSTEANU *îşi înghite mânia.*

Să stai cu ochii pe bestia asta... — *se uită la ceas* — Eu am terminat inspecţia... Polcovnicul s'a speriat degeaba... Nu cred că focul o să se'ntindă până aici. Cine ştie cum s'au aprins, peste Podul Mogoşoaiei, acareturile Ghiculeştilor... Dacă totuşi crezi că e necesar să evacuăm deţinuţii, să ştii că o roată din batalionul meu este consemnată în cazarmă... Pe mine mă găseşti la vornicul Grădişteanu... — *arată jocul de cărţi cu un gest lămuritor* — Facem o partidă de whist. Sunt toată noaptea acolo — *înainte de a ieşi, ameninţă pe Bălcescu* — N'o să mai ai prilejul să urzeşti revoluţii... — *ies cei trei.*

FĂRCĂŞANU *intră din nou.*

Domnule Bălcescu, am o rugăminte — *şovăe râzând* — Uite, mâine seară este o soare masche, la Momolo. Vine cu părinţii ei şi o demoazelă din protipendadă care se crede că este singura fiinţă din Bucureşti care ştie englezeşte... Şi vreau să-i spun câteva cuvinte englezeşti ca s'o fac curioasă.

BĂLCESCU *molatec.*

Numai câteva cuvinte? Şi dacă îţi răspunde ceva, ce ai să te faci?

FĂRCĂŞANU

O să fiu sub mască. Tac şi mă prefac că nu vreau să vorbesc mai mult, ca să nu mă trădez... — *râde şiret* — Dar scrie-mi-le în pronunţarea românească — *îi dă creion şi hârtie.*

BĂLCESCU *după un timp, îi scrie ceva.*

Spune-i rândurile acestea. Sunt din Hamlet!

FĂRCĂŞANU *citeşte.*

„Tu e nonri go... end cuicli tu. Faruel".

BĂLCESCU *surâzând.*

Dacă nu se poate mai bine, fie şi aşa.

SCENA II

Aceiaşi, TIŢA, STATE

Un sergent de serviciu deschide uşa şi o lasă să treacă pe Tiţa Bălcescu. E îmbrăcată în costumul epocei. Are pe braţ un coş cu alimente.

STATE *către Fărcăşanu.*

Să trăiţi... dumneaei e sora deţinutului. Are învoire cu trei semnături, dela vornicie, dela agie şi dela spătărie, să-l viziteze.

FĂRCĂŞANU

Foarte bine, băiete... Poţi să te duci...

STATE *şovăind.*

Păi, să vedeţi... N'am văzut ce e în coş... Dar scrie în învoire că poate să aducă şi de-ale mâncării...

FĂRCĂŞANU

Lasă în grija mea, poţi să te duci... — *sergentul iese* — Cred că nu aveţi nici arme de foc şi nici vreun pumnal în coş? — *o salută. Ea nu are aerul să asculte şi să vadă, căci se uită încremenită, mută, la Bălcescu; i-a căzut manşonul din mâini, a lăsat şi coşul jos* — Atunci vă las — *salută iar şi iese.*

SCENA III

TIŢA, BĂLCESCU

TIŢA *se asvârle de gâtul fratelui ei.*

Niculе... Nicule... — *gângăvit după câtva timp* — Din ziua Sfântului Simeon, de aproape un an nu te-am văzut... — *amintindu-şi* — Am aşteptat atunci toată ziua în ploaie la mânăstire la Mărgineni, până ne-au lăsat să te vedem.

BĂLCESCU *o priveşte bucuros, dar întreabă cu oarecare nelinişte.*

Mama?..

TIŢA

E bine, sunt bine cu toţii... Şi Maria, şi Costache şi Barbu...

BĂLCESCU *neliniştit.*

Tiţa, ce e cu mama?

TIŢA

Nicule, o ştii, cu ale ei... Este sănătoasă... A vrut ea anume, să viu eu de data asta... Cum te cunoaşte de bine... — *caută într'un buzunar şi găseşte o scrisoare* — „Lăsaţi-mă să-i scriu, că dacă Nicu nu m'o vedea şi n'o vedea scrisul meu, se sperie".

BĂLCESCU *parcurge lacom paginile în timp ce Tiţa îl contemplă copilăreşte, apoi constată înduioşat.*

Chirilice... Tot nu vrea să audă de alfabetul nou? *surâde clătinând din cap.*

TIŢA

Dacă te uiţi cu luare aminte afară de „a" mai vezi şi un „m" latin... S'a canonit câteva zile, cu ochelarii pe nas şi pe urmă s'a lipsit şi mi-a svârlit tăbliţa, că eu o învăţam.

BĂLCESCU *parcurge grăbit, nervos, scrisoarea.*

Nu o pot ceti acum... Sunt bolnav de nerăbdare. Mi-e teamă că n'o să putem vorbi tot... E puţin cam târziu...

TIŢA *face un gest, cu seriozitate copilărească.*

Ce-am păţit... Dela 10 am plecat de acasă dela noi din Visarion şi abia acum am ajuns... Toate uliţele sunt oprite de soldaţi. Arde de două zile în Lipscani.

BĂLCESCU

Ard iar Lipscanii? Ard iar Bucureştii?

TIŢA

Nu, că acum s'a aprins dinspre capătul ăsta dinspre hanul Şerban Vodă şi vântul a bătut

în partea ceastălaltă. Focul a trecut peste podul Mogoşoaiei la Racoviteşti, de acolo s'au aprins nişte acareturi la Ghiculeşti şi a răbufnit în Brezoianu. Prin toate curţile stau maldăre de boarfe şi de calabalâc... Sunt toate tulumbele pe uliţele vecine, dar nu ajunge... Poliţaiul a scos multă prostime cu gârbaciul şi s'au făcut vreo zece lanţuri de-a-lungul uliţelor, spre gârla Dâmboviţei, de trec găleţile dela om la om... — *copilăreşte* — O fi vreo sută de găleţi pe fiece uliţă. Sunt prinşi trecătorii cu arcanul! Că mulţi fug... Sunt uzi de apă. Şi le degeră mâinile... Au vrut să mă ia şi pe mine. Noroc de logofătul Băloi: Nu vedeţi că e boieroaică... fata serdăresii Bălceasca... doftoriţa? El m'a adus printre soldaţi şi ceauşi...

BĂLCESCU

Dar cum de aţi obţinut învoirea asta? Aici, dela fuga lui Vodă, toţi parcă îşi fac de cap. Au devenit mai răi şi mai neînţelegători... Le e mereu frică de o evadare laolaltă.

TIŢA

Tot biata coana Luxiţa Florescu. Două săptămâni a bătut la toate uşile. I-a spus marelui Vornic la o sindrofie, dela obraz, că ştie că eşti deţinut în sdrenţe pe gerul ăsta, că eşti nemâncat cu zilele... Că acum e la putere el, şi pe capul lui va cădea blestemul, dacă se va întâmpla o nenorocire...

BĂLCESCU

Biata coana Luxiţa...

TIȚA

Nicule, femeia aceasta e un înger pentru tine... Dar mai mult n'a putut face — *desface coșul; înainte însă de a începe să scoată, descoperă parcă îngrozită patul fără așternut, cu scândurile goale* — Nicule, nu ai așternut, nu te învelești cu nimic?

BĂLCESCU

Mantaua. Ține destul de cald — *încurcat* — Parcă tot e mai bine aici ca la Mărgineni... De altfel nu sunt adus decât pentru cercetări... O să mă ducă înapoi acolo.

TIȚA *ca o destăinuire.*

A fost doar o vorbă, tot coana Luxița a veghiat.

BĂLCESCU

Este și ea dintre ai noștri... In casa ei ne întâlneam.

TIȚA *scoate din coș.*

Uite, două rânduri de primeneli, ciorapii ăștia de lână, un cojocel... tot sunt bune pe gerul ăsta.

BĂLCESCU *mințind.*

Lăsați și voi, că nu e atât de rău, un bărbat poate să îndure ușor asemenea nimicuri... Nu vă mai faceți idei... Ce vrei? Inchisoare.

TIȚA *scoate iar.*

Niște baclavale, le-am făcut noi pe furiș, că suntem în postul Paștilor și mama s'ar supăra dacă ar ști. Ea îți trimite halva cu alune, caramele, migdale.

BĂLCESCU *surâde înduioșat când vede castronul mare de supă.*

Și orez cu lapte? Tot copil mă crede.

TIȚA

Cum o să fie cu lapte? Dacă suntem în postul mare? E cu tahân... Știe că îți place tot atât de mult... Niște afumături, să le păstrezi până trece postul; iar ăștia sunt posmagi de făină albă, să-i ai pentru multă vreme. Ii înmoi în apă...

BĂLCESCU *neliniștit, bănuitor.*

Tița, spune-mi adevărul... de ce n'a venit mama? De ce te-a trimis pe tine? Mă bucur nespus că te văd Tița, dar n'aș vrea ca tu să fii aici în locul mamei — *cu teamă* — Dacă ar fi sănătoasă n'ar lăsa ea pe nimeni în locul ei.

TIȚA *turburată.*

Nicule, am să te lămuresc... — *șovăie* — Am să te lămuresc — *caută să iasă din încurcătură* — Știi, când a fost mama astă toamnă la tine... ai refuzat să iscălești cererea de iertare... lui Vodă.

BĂLCESCU *se întunecă, se crispează.*

Nu se putea altfel, Tița — *lasă capul pe piept* — și așa m'am simțit destul de prost când m'am gândit că la judecată ați făcut fel de fel de intervenții pentru mine... De m'ați făcut să-mi pierd și eu capul... De când sunt închis mi-e rușine de ce am spus acolo... — *pe gânduri* — Și ceilalți toți au fost netrebnici... Toți au dat rușinos înapoi... Au aruncat vina unul pe altul... Numai Mitiță Filipescu a stat drept și a lăsat să cadă pe el totul... Acum îi putrezesc picioarele în apă la Snagov — *după un timp, tot cu vocea șoptită, ca mai sus* — E supărată mama?

TIȚA

Nicule, nu trebuia să refuzi să iscălești cererea de iertare. De atunci mama parcă este bolnavă... Alergase biata de ea un an de zile... Bătuse la toate ușile, care au rămas câinește încuiate. De sfântul Alexandru, coana Luxița izbutise s'o înduplece pe bunica ei, pe țața Anica Florescu, să meargă la frate-său, la Vodă Alecu Ghica. A stăruit o jumătate de ceas bătrâna, i-a cerut să facă asta de ziua numelui lui și până în cele din urmă Vodă s'a înmuiat. A spus să se facă formele, să faci cererea de iertare și să i-o aducă până într'o săptămână coana Luxița... Biata mama a crezut că înnebunește de bucurie. N'a mai adormit până a ajuns la tine... Și când colo, tu nici n'ai vrut să auzi de o cerere de iertare.

BĂLCESCU *vibrând, îndurerat.*

Soră, mi se sfâșie inima când mă gândesc

la suferințele pe care le-am cășunat bietei noastre mame... Imi dau seama că ea nu mă poate înțelege... Dar tu, tu trebue să înțelegi că nu puteam să mă înjosesc până într'atât încât să cer iertare acelui despót care semnase cu lașitate porunca pentru condamnarea noastră. Inchisoarea mi-a deschis ochii... Ochii dinăuntru. Azi cred că dacă nu există și fapte imposibile pentru demnitatea omenească, atunci cuvântul om trebue înlocuit...

TIȚA *rămasă pe gânduri, turburată.*

Nicule...

BĂLCESCU *întrerupând turburarea ei.*

Vezi că mă'nțelegi? Tu îmi ești mai aproape decât orice altă ființă pe pământ... Mama e o sfântă, soră dragă, dar e din alte vremuri, a uitat de când era tânără. Acum nu cunoaște decât necazurile de familie... E supărată pe mine și nu vrea să vie să mă mai vadă...

TIȚA *strigă speriată.*

Taci... taci... Nu vorbi cu păcat... Nu e supărată biata de ea — *cu gândul la făptura mamei* — Dacă i s'ar da voie ar dormi la ușa ta, aici... Altul este motivul pentru care m'a trimis pe mine...

BĂLCESCU *nedumerit.*

Nu înțeleg nimic... — *fixează asupra ei o privire întrebătoare.*

TIȚA *șovăie îndelung, nu știe cum să-l lămurească, e stânjenită.*

Mi-e greu...

BĂLCESCU *tot mai nedumerit, căutând să descifreze tăcerea ei prelungită, încurcată.*

Spune-mi...

TIȚA *mereu încurcată, dar fără să facă o dramă din asta, dimpotrivă zâmbește înduioșată.*

Vezi, Nicule, e foarte greu de spus... Tu nu crezi în anumite lucruri... Și mi-e greu să-ți spun...

BĂLCESCU *nervos.*

Spune, spune Tița... — *tușește și, neliniștit, explică* — Am răcit de aseară...

TIȚA *zâmbește.*

Uite, în noaptea de Crăciun, mama a visat un vis...

BĂLCESCU *lămurit, acum surâzând cu ironie înduioșată.*

Tița, soră dragă, am ajuns la vise?

TIȚA *convinsă parcă și ea.*

O știi pe mama cu visele ei... Zice că i-a apărut în vis Maica Domnului și i-a spus: „Zinco, să se ducă fata ta cea mai mică să-l

aducă pe frate-său acasă". S'a trezit numaidecât și de atunci nu mai are liniște — *încurcată* — Și coana Luxița crede că va fi mult mai ușor, acum cu Vodă Bibescu, pentru iertarea ta... Deaceea m'au trimis pe mine, spunând că sunt sigure că eu te voi îndupleca să semnezi cererea... De asta n'a venit mama. „Du-te fetița mea, tu, că ești suflet de copil... Ai har dela Maica Domnului... Ai să-l îndupleci... Ție nu-ți poate spune nu... Du-i și sfânta iconiță... Să-l păzească până se înapoiază hârtia de iertare..."

BĂLCESCU

Ce copilărie cu visele astea... Tița dragă, m'ai liniștit — *o îmbrățișează* — Dar tu nu crezi în astfel de basme. Tu știi bine că nu-mi poți cere să mă umilesc până într'atât... Nu e așa? Nu pot să-i cer lui Vodă să mă ierte... — *așteaptă răspunsul ei îndelung.*

TIȚA *tace îndelung, cu oarecare încăpățânare, apoi scoate din manșon o cerere gata scrisă.*

Nicule, acum e alt domn, nu mai e acel care te-a condamnat — *arată cererea, invitându-l să semneze.*

BĂLCESCU *uimit.*

Cum, și tu îmi ceri asta? — *tușește iar.*

TIȚA *desarmată, parcă învinsă.*

Ai suferit prea mult, am suferit cu toții prea

mult... te imploră mama, frații... și noi, amândouă surorile — *a scos din coș și o călimară mică și o pană.*

BĂLCESCU *luat parcă prea repede nu știe ce să facă.*

Dar...

TIȚA *încurajată de încurcătura lui, a îngenunchiat lângă scaun și cu tocul în mână îl trage și pe el lângă ea.*

Trebue să iscălești... — *cererea e desfăcută pe scaun, ei sunt în genunchi unul alături de celălalt.*

BĂLCESCU *așa cum stă în genunchi, cu un soi de voce absentă, dând impresia că va iscăli, sugestionat de ea, citește silabisind.*

„Inălțate Stăpâne, cu fierbinte rugă de îndurare, cad în genunchi la picioarele Măriei Tale, cerând... — *se măsoară uimit cum stă în genunchi și dintr'odată se ridică plin de silă, înfiorat de ceeace i se cere* — Nici un despot nu mă va avea vreodată în genunchi la picioarele lui... Mai bine îmi petrec toată viața în ocnă..

TIȚA *s'a ridicat și ea încremenită.*

Dar, Nicule, știi bine că așa se scrie... Este doar, cum să spun... o regulă... ceva obicinuit. Nu înseamnă că ești în genunchi înaintea nimănui...

BĂLCESCU *hotărît.*

Nu pot ruga nimic pe un despot... Ii urăsc

pe toți... Nu se poate ca adevărul, dreptatea, fericirea popoarelor, să depindă de un singur om, oricare ar fi el — *tușește și neliniștit, încurcat, se explică* — Am răcit azi noapte...

TIȚA *îndurerată, cu privirea vagă, ascultă pe gânduri.*

Fericirea popoarelor? Până la fericirea popoarelor este fericirea noastră, a familiei noastre nimicite. — *începe să plângă încet de tot, apoi, revenind la atac* — Pentru o întorsătură de condei? Cum poți să dai însemnătate unui asemenea nimic? Erai gata să iscălești...

BĂLCESCU *este foarte încurcat, parcă se lasă iar convins, șovăie.*

TIȚA

Voi cere ofițerului altă hârtie și vei scrie tu cum vei voi, ce vei voi, numai să fie acolo o cerere a ta de iertare. Spune da... — *așteaptă, ia tăcerea lui drept o aprobare și se îndreaptă spre ușă, apoi din prag spune unui soldat care nu se vede* — Dumneata, văd că nu ești de pază, ești liber, chiamă te rog pe domnul ofițer până aici — *închide ușa și ia recunoscătoare mâna fratelui.*

BĂLCESCU *gândește, sfâșiat.*

Mitiță Filipescu putrezește cu picioarele în apă.

TIȚA

Care ar fi folosul dacă te-ai prăpădi și tu?

BĂLCESCU *după ce a stat mult pe gânduri, vorbește, liniștit, hotărît.*

Ascultă Tița, oamenii aceia, tovarășii mei, nu m'au întrebat întotdeauna ce gândesc și eu. și asta mă înfurie și azi când îmi amintesc. Au luat hotărîri fără mine, fără să mă întrebe. M'au socotit desigur fără însemnătate, poate copil. Dar condamnarea — acum îmi dau seama — ne-a legat pe toți într'un snop și soarta lor a devenit soarta mea. Nu pot părăsi singur temnița... — *urmează un lung răstimp de tăcere încărcată. Tița pare și ea învinsă, abătută. **La geam crește lumina roșiatică a cerului...***

TIȚA *scoate din manșon o iconiță învăluită cu grijă într'un ștergar, o privește lung, desarmată, clătinând din cap, ridică din umeri neștiind ce să mai spuie.*

E prea încăpățânat, Maică prea curată...

SCENA IV

Aceiași, FĂRCĂȘANU

FĂRCĂȘANU *intrând în atmosfera aceasta de descurajare.*

M'ați chemat, stimată demoazelă?

TIȚA *puțin surprinsă, găsind pe loc o soluție, căci nu mai vrea să spuie de ce-l chemase.*

Domnule ofițer, este voie să pun în perete iconița asta?

FĂRCĂȘANU

Ceasloave și icoane câte vreți... Pături și cărți de citit n'are voie să primească — *din prag* — Stane, adu un cui și o piatră de bătut — *observă un cui* — Nu, nu e nevoie... Uite, aveți aci un cui, în perete. Cam mic, dar cred că e deajuns.

TIȚA *găsind cuiul, pune icoana.*

Da, e deajuns..

FĂRCĂȘANU *după un timp, încurcat.*

Stimată demoazelă, îmi permiteți să vă pun o întrebare? Nu sunteți dv. logodită cu camaradul meu, adică fostul meu camarad, căci acum este mutat la Craiova, lieutenantul Oprea Nedelescu?

TIȚA *profund turburată, surprinsă.*

Da... da...

FĂRCĂȘANU *explicându-se.*

Pe la Sf. Dumitru eram într'o seară la teatru, la Momolo, la trupa franceză, cu doi camarazi de batalion și într'o lojă era Oprea Nedelescu, împreună cu dumneavoastră, cu o altă domnișoară și o cucoană mai în vârstă... Unul din camarazi a spus: „Iată pe Nedelescu cu logodnica lui, aceea mai tânără. V'am salutat și ne-ați răspuns amândoi...

TIȚA *foarte încurcată.*

Da... da... Eu eram... Suntem logodiți., Aș-

teptăm să fie din nou mutat în Bucureşti... A trebuit să amânăm nunta...

FĂRCĂŞANU *cu o simpatică galanterie.*

Am pierdut ocazia de a fi o pază de onoare.

TIŢA *uimită, cu răsuflarea tăiată.*

Ar fi fost învoit fratele meu să asiste?

FĂRCĂŞANU

Nu, vroiam să spun, o pază de onoare pentru mire, camaradul nostru. Dar cine ştie, poate că, luat pe răspunderea noastră, dându-şi cuvântul de onoare că nu fuge, ar fi putut fi prezentat în biserică pentru două, trei ore, chiar şi prizonierul nostru.

TIŢA *exaltatată şi cu o nădejde nebună.*

Domnule lieutenant, ar fi posibil un asemenea lucru? Ar putea merge, sub paza dumitale, o oră în oraş?

FĂRCĂŞANU *puţin speriat.*

Nu... nu... Asemenea faptă ar fi cu neputinţă fără o aprobare de sus...

TIŢA *caldă, cu o nădejde care imploră.*

Domnule ofiţer, haide cu Nicu un ceas astă seară la noi acasă... Să-l vadă mama în casa ei din nou, fie şi câteva clipe. Uite, a răcit... Să se'ncălzească şi el cu un ceai fierbinte...

lângă sobă... Un ceas măcar... Tuşeşte mereu... — *Indurerată* — Şi avea o sănătate de fier...

FĂRCĂŞANU *puţin îngrozit, dar nu lipsit de curtoazie.*

Nu... Nu. Este o nebunie ceeace vă trece prin cap. — *merge de-a'ndaratelea spre uşă, face un gest că-i pare rău şi iese.*

SCENA V

BĂLCESCU — TIŢA

BĂLCESCU *vine frăţeşte spre Tiţa care este nervoasă, îndurerată.*

Poate că era mai bine să faceţi nunta în toamnă şi să nu mai aşteptaţi ca să fie mutat logodnicul tău din nou în Bucureşti... Te-ai fi dus la casa ta cu el, acolo la Craiova...

TIŢA *pe care această discuţie despre logodnă o exasperează.*

Nu se putea, Nicule, era greu...

BĂLCESCU

Dece? Era vorba de fericirea ta... Ştiu cât de mult ţineai să se facă această nuntă... Cu câtă nerăbdare aşteptai să te vezi la casa ta... Mi-a spus mama atunci când a fost aici... Era şi ea nespus de fericită... Spunea că deîndată ce se termină culesul, faceţi nunta la Bălceşti, la conac — *aşteaptă o lămurire dela ea.*

TIŢA *tace îndelung, umilită de această încurcătură, pe urmă cu o concentrată gravitate.*

A rupt el logodna. — *şi după un timp, cu un surâs amar* — când toată lumea ştia că ne pregătim de nuntă... când ieşise cu noi la teatru şi sindrofii ca logodnic...

BĂLCESCU

Pentru numele lui Dumnezeu, a fost în stare să facă asta? —*clocotind* — Ar trebui pălmuit în stradă. Nu se compromite în modul acesta o fată de şaptesprezece ani... Scarlat ce-a spus? Aşa îşi apără reputaţia cumnatei lui? Trebuia să-i svârle sabia în mocirla podului, ca să-l silească să-i ceară el duelul... Cum a îndrăznit asta?... Cum ţi-a spus-o?

TIŢA *iritată, vrând să ocolească parcă.*

Tată-său i-a scris o scrisoare mamei...

BĂLCESCU

Mă întreb ce motiv au invocat ca să strice o logodnă făcută cu preoţi, când tocmai tată-său v'a schimbat inelele?

TIŢA *ţinându-se tare, totuşi silabisind parcă pe gânduri.*

Când e cineva de rea credinţă... poate găsi pretexte uşor. Eh, nu mai are nicio însemnătate... — *cu o voce murmurată, iritată* — Mi-e greu numai când mă întreabă lumea când se face nunta şi eu trebue să găsesc cuvinte... E

greu... Parcă umblă râme pe mine... O să treacă şi asta....

BĂLCESCU *neliniştit, insistând.*

Tiţa, ce motiv a invocat? Ce s'a întâmplat de-a fost el în stare de o asemenea îndrăzneală?

TIŢA *vrând să ocolească.*

Nicule, nu-ţi mai bate capul atât, că întâmplarea nu merită... Nimic, decât pretexte...

BĂLCESCU *abătut.*

Singurătatea asta, zidul pe care îl pune închisoarea între mine şi lume, neputinţa asta la care te reduce ca pe un sobol orb, este mai rea decât foamea şi frigul... — *ros de bănuială să nu se fi întâmplat vreo nenorocire.* — Soră dragă, sunt fratele tău, sunt în familia noastră prietenul tău cel de totdeauna, cel mai apropiat. Spune-mi, ce s'a 'ntâmplat... spune-mi tot...

TIŢA *şovăie încă, apoi aproape în şoaptă, stânjenită.*

Tată-său i-a scris mamei că-i pare rău, dar e nevoit să ceară deslegare pentru cuvântul dat. Că el — scria — nu poate admite ca fiul său să-şi „brizeze cariera“ căsătorindu-se cu mine. Un ofiţer însurat cu sora unui — *şovăie* — osândit pentru înaltă trădare, pretinde el, îşi atrage duşmănia lui Vodă, capul oştirii... Că „e mai bine pentru amândoi tinerii să se despartă înainte de nuntă, decât să se nenorocească unul pe altul“.

BĂLCESCU *îngrozit, năucit, abia găsind cuvintele, înțelege de ce ea a șovăit.*

Din pricina asta?...

TIȚA *grăbită, ca să nu lase răspunderea asupra lui.*

Ți-am spus, pretexte. N'au știut ce să mai scornească..

BĂLCESCU *sdrobit, împovărat, se plimbă prin odaie, apoi vine la ea, îi ia mâinile.*

Surioară dragă, ți-am distrus și ție fericirea... — *îngândurat* — Dacă faptele noastre nu ar avea atâtea urmări neprevăzute!... — *rămâne nemișcat.*

TIȚA *îndurerată în revolta ei.*

Taci, taci... Cum poți vorbi cu păcat? Fericirea mea e să fii tu liber... să te vedem din nou acasă între noi... neameninţat de nicio primejdie...

BĂLCESCU *i-a luat mâinile într'ale lui.*

Surioară scumpă, niciodată nu voi putea îndrepta răul pe care ți l-am făcut... Sunt un blestemat. Innegresc viața celor ce mă iubesc...

TIȚA *dorind sincer ca el să nu se mustre.*

Dece nu vrei să recunoști că n'are nicio însemnătate? Acum, e puțin mai greu până ce scap de întrebările tuturor proștilor. — *șoptit.*

— Unele femei ca să mă umilească mă întreabă cu o prefăcută compătimire, îmi cer lămuriri... vor să-mi desfacă inima fâșie cu fâșie... Dar la toamnă, când tot Bucureștii va ști, voiu scăpa de orice sâcâială — *a luat nervoasă iar manșonul de pe scaun.*

BĂLCESCU

Sunt vinovat și pentrucă prin mine l-ai cunoscut. Eu l-am adus, dela noi din batalion, în viața ta... Mi-aduc aminte ce sfioasă erai și cum fugeai când venea să mă ia deacasă... Mie mi-a vorbit întâi acest nemernic... Mi-a spus că nu-și mai vede niciun rost în viață, dacă nu-i vei fi soție... I-am spus că ești un copil, că nu ai decât cincisprezece ani. Se fâstâcia... Işi pierdea capul numai când îți auzea numele...

TIȚA *doborâtă de amintiri a rămas nemișcată, cuvintele lui cad în sufletul ei rar, ca pietricelele în apă. îi scapă încet manșonul din mână, nu-și poate reține lacrimile.*

BĂLCESCU

Când ai fost la întâiul tău Bal, la Curte și ți-a dat mama voie să dansezi cu el... toată lumea se uita la voi... Ți-a vărsat la bufet înghețata pe rochie și toată lumea a râs și a spus că vă poartă noroc...

TIȚA *tot mai palidă, se clătină, apoi izbucnește ne mai putându-se stăpâni.*

Laș... Laș... a fost un laș.. — *cade pe pat,*

apoi ridică din palme o privire îndurerată, arată un obraz convulsiv — Când a venit de Crăciun la Bucureşti, a spus la o petrecere, verişoarei noastre Caliopi, pe când dansau, că şi-a dat seama la timp că nu mă iubeşte... că nu ar fi vrut să fim amândoi nefericiţi... — *face un pas ca să-şi ascundă durerea, dar iar revine* — A plecat din Bucureşti fără nicio lămurire, fără să-mi scrie un rând... — *zâmbeşte istovită.*

BĂLCESCU *uimit, abătut.*

L-ai iubit...

TIŢA *parcă nici nu aude, deşi se privesc în ochi.*

Inelul l-a trimis tată-său, în plic. — *copilăreşte, cu un zâmbet amar* — Şi spunea că şi-ar da viaţa pentru mine — *se răsuceşte de durere, ca o foaie care arde.*

BĂLCESCU

Dar de ce nu şi-a dat seama de toate astea încă din timp, înainte de logodnă, de când cu judecata?...

TIŢA *se ridică.*

Un poltron... Şi-a pierdut capul când s'a văzut mutat din Bucureşti.

BĂLCESCU

Surioară, iartă-mă... A fost întâia ta iubire... Ar fi putut să fie frumos.

TIŢA *istovită, murmurând.*

Pune flori câte vrei... Le pui pe un mormânt. Ştiu acum ce este iubirea. In fundul fântânii ei nu este apă curată... este doar o mocirlă. Nu voi mai iubi niciodată.

BĂLCESCU *înfiorat, încearcă s'o mângâie.*

Tiţa, tu eşti doar un copil. Ai şaptesprezece ani... — *sbuciumul l-a obosit, e palid.*

TIŢA *dintr'odată, voluntară, sălbatică.*

Niciodată — *rămâne cu privirea ţintită în pământ.*

BĂLCESCU *dezolat, ar vrea să spuie ceva, dar cuvintele i se îneacă în gât; apoi, surprins, se întoarce brusc, convulsiv, îşi duce batista la gură.*

Nu...

TIŢA *a urmărit neliniştită convulsiunea lui aşteaptă o clipă încremenită, pe urmă se duce la el, îi întoarce faţa şi vede îngrozită batista plină de sânge.*

BĂLCESCU *neputincios, acum când vede că groaznicul secret al vieţii lui a fost trădat, o priveşte cu faţa descompusă.*

Ştii... poate...

TIŢA *a căutat să se sprijine, apoi ca paralizată de o idee fixă.*

Să nu afle mama...

BĂLCESCU *învins, cu o voce pierdută.*

Intâiele semne au fost iarna trecută la Mărgineni... Sunt atacat...

TIŢA *plângând mut.*

Te-au ucis frăţioare. — *ia o batistă din manşon şi îi şterge faţa, ducându-l încet spre pat.*

BĂLCESCU

Nu trebue să afle nimeni.

TIŢA *cu o dăruire liniştită a întregei vieţi.*

Voi fi sora ta. Nimic decât sora ta, până ce voi muri, — *mângâie uşor.* — Te vei însănătoşi... Iţi voi da viaţă din viaţa mea.

BĂLCESCU *de pe pat.*

Iţi repet, nu trebue să afle nimeni... Sunt însemnat... soarta m'a însemnat.

TIŢA *cu o duioşie hotărîtă de soră care şi-a închinat viaţa.*

Nu, frate, trebue să le spui... ca să fii scos de aici şi dus la spital... Altfel te vei prăpădi...

BĂLCESCU *înfrigurat, dintr'un izvor adânc cu un soi de desnădejde.*

Nu... nu. Ar scăpa prea ieftin. Mai am un an de pedeapsă şi-l voi face până la sorocul lui, ca să fie socotelile în regulă. O, ar scăpa prea ieftin aceste fiare... N'am nevoie de mila

lor... Mi-au lăsat numai un ciot de viaţă... Dar vor plăti pentru acest ciot ca pentru trei vieţi — *încet, ca o taină* — Tiţa, noaptea nu mai pot dormi şi fac numai socoteli şi planuri. Acum am douăzeci şi trei de ani... Aş vrea să mai trăiesc numai alţi zece şi voi răsturna putregaiul lor cum întoarce un fier de plug, câmpul înţelenit de mărăciniş — *cu sete de viaţă, ca o rugăciune desnădăjduită, într'un strigăt înăbuşit, adunat din toată fiinţa lui* — Zece ani numai...

TIŢA *îngrozită.*

Frate, nu e bună atâta ură... Trebue să te rogi numai lui Dumnezeu, să te facă sănătos...

BĂLCESCU *sălbatic, dar întors în el însuşi.*

Nu trebue să se mai întâmple şi cu alţi români ceeace s'a întâmplat cu Mitiţă Filipescu, cu mine şi cu ceilalţi. Nu trebue ca acest popor român să mai îndure câte îndură...

SCENA VI

BĂLCESCU — TIŢA — FĂRCĂŞANU — ARĂPILĂ

FĂRCĂŞANU *intră gros îmbrăcat şi mai poartă o manta grea pe braţ, o căciulă mare în mână, cei doi îl privesc nedumeriţi.*

Domnule Bălcescu, mai vrei să mergi astă seară acasă?

BĂLCESCU *privește încremenit.*

Dar???...

TIȚA *cu fața aprinsă, tremurând din toată ființa ei.*

Domnule ofițer, vrei cu adevărat? Parcă se răstoarnă noaptea'n zi...

FĂRCĂȘANU *conspirativ, dându-i mantaua și căciula.*

Imbracă astea și fii gata de plecare...

TIȚA

Vrei să spui că poate merge pentru un ceas, două, acasă?

BĂLCESCU *cu gravitate.*

Domnule, nu pot primi... îți riști cariera și libertatea... Nu am dreptul să primesc asemenea sacrificiu...

FĂRCĂȘANU

Te rog să primești... Nu va afla nimeni.

TIȚA *a și acceptat ideea.*

Cum să facem ca să nu afle mama dintr'odată? Ah, și nu avem decât un ceas...

FĂRCĂȘANU

Nu, va rămâne toată noaptea... Vom reveni

în zori... Am unde să dorm acolo? La vreun vecin? — *flacăra roșie din fereastră e și mai vie.*

TIȚA *luminoasă.*

Vei fi singurul care vei dormi în toată casa noastră, unde vei vrea. Noi toți vom sta în jurul lui lângă sobă, toată noaptea.

BĂLCESCU *refuzând să se îmbrace.*

Nu am dreptul să primesc un asemenea sacrificiu...

FĂRCĂȘANU *trudindu-se să fie calm.*

Nu risc nimic — *apoi, nemișcat* — Ai fost iertat.

TIȚA *se sufocă, pe urmă ascultă cu ochii în lacrimi.*

A fost iertat? De unde știi?

FĂRCĂȘANU

Este afară un domn care mi-a spus să vă spun doar atât: „că se numește Arăpilă" — *iese în prag în timp ce Bălcescu și Tița așteaptă încremeniți.*
Poftiți domnule...

TIȚA *uimită.*
Domnul Alecu Golescu...

ARĂPILĂ *emoționat, abia vorbind.*

Ești liber... ești liber, frate...

BĂLCESCU *neliniştit, cu tot trupul drept.*

Numai eu?...

ARĂPILĂ

Au fost iertaţi toţi. S'a răspândit ştirea că Mitiţă Filipescu e pe moarte... S'a adunat lumea în faţa Palatului cerând eliberarea lui. Vodă Bibescu a cedat. A semnat ofisul azi la ora unu. A plecat un chervan pe tălpoaie, să-l aducă dela Snagov pe Mitiţă Filipescu... Au plecat şi douăzeci de sănii cu prieteni şi mulţi cărturari să întovărăşească, la întoarcere, chervanul... Poporul este acum din nou în faţa palatului.

TIŢA *cade moale în genunchi la icoană.*

Nu sunt vrednică... Nu sunt vrednică, Maică prea Curată.

TABLOUL III

O grădină mică a unei cărciumi de vară, între viile de pe dealul Filaretului. In luna Mai. Un chioşc de lemn în faţă, în stânga, cu o masă rotundă, mare, vopsită în verde. Un parmalâc arată malul râpei, cu o vedere panoramică spre dreapta deasupra vechiului Bucureşti: coperişuri de case joase şi multe, foarte multe turnuri de biserici... In fund în stânga intrarea la gheţărie. In dreapta, intrarea la prăvălia de iarnă, şi la grătar. Mai sunt şi două mese mici neocupate la început. Trebue să se ştie că aceasta este o anexă, unde se poate sta în taină de vorbă, iar grădina principală este în partea cealaltă a prăvăliei. Se aud, numai, dela ea, lăutarii.

SCENA I

BĂLCESCU — ARĂPILĂ — ION GHICA — TELL apoi DINCĂ — N. GOLESCU şi ŞT. GOLESCU

TELL *la masa din chioşc, în continuarea discuţiei cu ceilalţi conducători ai „Frăţiei". Paharele şi vinul sunt parcă numai de formă pe masă.*

Fraţilor, credeţi-mă, vă vorbesc din inimă

şi ca un cunoscător al situaţiei reale. Trebue să admitem neapărat pe Heliade în „Frăţia“ noastră, fiindcă fără el nu cred că o să izbutim. N'am niciun motiv, altul să-i susţin candidatura, dar tremur pentru reuşita mişcării noastre... Suntem în Mai, iar revoluţia trebuia să izbucnească încă din Aprilie, dacă nu din Martie, ca în celelalte ţări din Europa. Am fost şi atunci de părere, să nu ţinem seama de sfatul lui Lamartine şi să începem fără întârziere...

BĂLCESCU

Fără sprijinul Franţei republicane nu poate fi vorba de izbânda unei revoluţii în aceste principate, înnăbuşite între trei imperii despotice. A trebuit deci să-i ascultăm sfatul, dar recunosc că acum trebue să ne grăbim... Europa fierbe... ţara s'a trezit şi aici...

TELL

Tocmai pentrucă e treabă grabnică avem neapărată nevoie de Heliade, care este azi după Câmpineanu cel mai popular bărbat român... Fără el, negustorimea şi mica boierime nu se mişcă. D-ta, frate Bălcescule, şi d-ta, frate Golescule, nu cunoaşteţi situaţia de azi. De doi ani de când lipsiţi din ţară, multe nu mai sunt cum au fost, când am înfiinţat, acum cinci ani această societate secretă... O revoluţie fără negustorime şi fără micii boieri nu e cu putinţă... Pe ce ne sprijinim noi, la urma urmelor? Pe membrii acestei societăţi şi pe batalionul meu, care este împrăştiat pe tot lungul Dunării...

BĂLCESCU

Franţa trebue să ne slujească drept pildă... Acolo s'a mişcat în Februarie întreg poporul... lumea celor mulţi. Intre miile de lucrători, care părăsiseră lucrul în fabrici, am pătruns eu însumi până în sala tronului lui Ludovic Filip — *lui Ghica* — Am vrut să-ţi aduc un petec de catifea roşie din acest tron, dar i l-am trimis lui Alecsandri, ca să-i inspire vreo poezie... Când am înfiinţat această „Frăţie“ acum cinci ani, ţinta noastră a fost să ne adresăm poporului, nu boierilor, să luminăm ţărănimea şi pe meseriaşi... Aşa am început... Cărturarii nu aveau decât rolul de luminatori... Dece aţi părăsit acest început?... De douăzeci de zile de când ne-am întors, eu şi fratele Golescu, ne-am dat seama că fără popor nu putem face revoluţia, şi că, dacă încercăm să-l luminăm, acest minunat popor român tresare şi-şi simte renăscute în el virtuţile de odinioară...

TELL

Acum e prea târziu... Fără negustorime şi fără mica boierime nu ne putem mişca, deci avem nevoie de Heliade...

BĂLCESCU

O revoluţie clădită pe negustori şi boierime este o revoluţie clădită pe nisip...

ARĂPILĂ

Eu nu tăgăduesc popularitatea lui Heliade. După cum ştiţi, şi-a închiriat grădina pentru panoramele dela moşi... dar când ne călăuzeşte

geniul lui Bălcescu nu avem nevoie de această popularitate.

TELL

Inima lui Heliade arde pentru neamul românesc...

ARĂPILĂ

Arde, nu zic ba... dar produce mult fum... — *îl privește cu înțeles pe Bălcescu* — Sunt alte inimi, rare, care ard,,, luminând. — *bănuitor* — Dumneata ce spui, frate Ghica?

GHICA *șovăie.*

De, frate Golescule, e foarte greu de... luat o hotărîre, așa într'o clipă, atunci când îți dai seama că această hotărîre poate atârna greu în cumpăna revoluției, și când este vorba de o revoluție menită să întoarcă crugul istoriei românești... Cred și eu ca și fratele Golescu că este un mare noroc pentru neamul românesc de a fi condus azi, în partea lui vie, de două minți fără pereche, care se ridică asemeni unor luceferi, doi cărturari care sunt gata, ca și prin fapta lor să înscrie noi pagini de glorie în această istorie națională, pe care ei au creat-o ca știință. Vreau să spun: Kogălniceanu în Moldova și Nicu Bălcescu în țara Muntenească... Socot totuși că Ion Heliade înseamnă un sprijin pe care nu-l putem respinge pentru mișcarea pe care o plănuim...

ARĂPILĂ *mirat.*

Dumneata, frate, ești pentru primirea lui Heliade?

GHICA *stânjenit.*

Suntem în Mai, nu mai putem întârzia, trebuie să pornim în grabă...

TELL

Aș vrea să nu fiu greșit înțeles... Și eu admir pe marele cărturar, pe fratele Bălcescu... Sunt ofițer și pot să spun că toată armata a tresărit de mândrie când a apărut această măreață operă: „Puterea armată la români“ care l-a uimit și pe Kogălniceanu. Nimeni până la fratele Bălcescu nu a desgropat din arhive și din inscripții, faptele de arme ale neamului românesc, de parcă ar fi fost de față la aceste întâmplări... Dar faima lui Bălcescu nu trece de lumea cărturărească... E prea tânăr — *către Bălcescu* — N'ai nici 30 de ani, nu-i așa? Heliade este aproape cu 20 de ani mai în vârstă... De un sfert de veac este dascăl și ziarele lui apar tot de un sfert de veac și sunt nu numai cele dintâi, dar și singurele ziare românești... Este dascălul neamului. Iată de ce nu poate fi revoluție națională fără el.

BĂLCESCU *nervos, convins că trebue respinsă primirea lui Heliade, dar cedând de teamă să nu pară invidios.*

...Discuția este de prisos... sunt și eu de părere că să fie admis... Dar, fiindcă este ora aproape 11 și trebue să vie ceilalți frați căuzași; pentrucă a fost atât de mult vorba despre mine și, drept să vă spun, asta mă stânjenește, dați-mi voie să lămuresc de ce am șovăit atât. Ați avut bunătatea să pomeniți aci

de „Puterea armată la români“. Vreau să vă spun un lucru... Am gândit şi am scris această carte după ce am descoperit de câte ori acest neam românesc a fost gata să se ridice în rândurile marilor neamuri ale veacului şi totuşi, tot de atâtea ori, dintr'un nimic, dintr'o greşală s'a prăbuşit iarăşi de pe scara istoriei... M'au înnebunit aceste greşeli care ne-au transformat într'un neam „fără noroc“. In tăcerea fără sfârşit a celulei în care eram închis, am refăcut în gând toate campaniile militare ale românilor. Am desfăcut istoria noastră în rotiţele ei, ca un ceasornicar o pendulă, ca să văd unde a fost greşala, pentru ca să ne fie de învăţătură pentru viitor. Doresc din adâncul fiinţei mele ca aducerea lui Heliade, pe care de altfel îl preţuesc ca un mare dascăl al neamului nostru, să nu însemne pentru revoluţia pe care o pregătim şi prin care poporul român, vrea să-şi ia soarta în propriile lui mâini... o cotitură de care într'o zi să ne pară rău. Şi cu asta repet: votez admiterea lui Eliade în societatea noastră „Frăţia“. Dumneata, ce zici, frate Golescule?

ARĂPILĂ

Eu nu am niciun drept de vot... Voi trei sunteţi întemeietorii „Frăţiei“ şi cei trei demnitari superiori ai ei... Dar ca părere pot să vă spun că faceţi o greşală.

GHICA

Atunci, mă duc să-l poftesc pe Heliade aici...

BĂLCESCU *foarte surprins.*

Dar unde e?

GHICA

Este în cealaltă parte a grădinii. Aşteaptă răspunsul.

ARĂPILĂ *iritat.*

Era aşa de sigur de admitere...? — *se uită lung, bănuitor la Ghica* — Adică avea votul lui Tell, al — *întârziere cu înţeles* — dumitale, două, avea deci majoritatea.

GHICA

Am avut cu el o întâlnire şi o lungă explicaţie la grădina Tei, alaltăieri... Pe urmă ţineţi socoteală că suntem în Mai, că nu mai e timp de pierdut — *iese.*

BĂLCESCU *către Tell.*

Dar Heliade ştie regulele societăţii? Ştie tot? Ştie că pe faţă suntem societate literară sub numele de „Asociaţie literară“?

TELL

Ştie tot ce se cuvine: că membrii nu se ştiu între ei decât în grupuri de câte zece şi nu cunosc, dintre şefi, decât pe acei care îi înrolează şi le dau instrucţiuni... — *glumind* — Să vezi ce solemn o să spuie „Dreptate şi Frăţie“. Ştie şi că această parte a grădinii e numai pentru noi — *apare, dar venind pe uşa gheţăriei sublocotenet Dincă.*

ARĂPILĂ *surprins.*

Iată şi pe Dincă.. Dar de ce vine din gheţărie?

TELL

El totdeauna vine prin râpă, ca să controleze intrarea subterană a gheţăriei... Să vadă de e cheia la locul ei şi să nu fie înţepenită uşa...

DINCĂ *salută.*

„Dreptate şi Frăţie“...

TELL *după ce, împreună cu ceilalţi, răspunde la fel la salut.*

„Dreptate şi Frăţie“. E tot în regulă, Dincă?

DINCĂ

Via e toată înfrunzită de am putea trece toţi în picioare nevăzuţi... In fundul râpei, numai lăstari... *(se explică)* Deh... mi-e mereu teamă să nu aresteze dintr'odată toată „Frăţia“... cum o păţiră cei din Moldova, arestaţi toţi la locul adunării. Dar unde sunt ceilalţi?...

BĂLCESCU

Sunt pe aci şi doi dintre Goleşti... Uite-i... Iancu Ghica s'a dus să-l aducă pe Heliade. — *intră Ştefan şi N. Golescu vorbind.*

DINCĂ *uimit.*

Aleserăţi pe Heliade la „Frăţia“?

ARĂPILĂ

Iată-l...

SCENA II

ACEIAŞI — HELIADE — ION GHICA — HAGI - CURTI — DOBROVICI vreo 2—3 lucrători, un taraf de lăutari.

HELIADE *intrând teatral, în cântec de lăutari.*

„Dreptate şi Frăţie“ — *salută solemn, i se răspunde la fel... dar Bălcescu şi Golescu se privesc uimiţi de sgomotul acestei intrări* — Fraţilor, sublimă este pentru mine această zi în care aduc sfios inima mea pe altarul „Frăţiei“. Am zis altar, fiindcă altar slujit de preoţi este această sublimă societate, altar din care pornesc razele libertăţii ca nişte săbii... Am zis săbii, fraţilor, fiindcă de aci vor porni săbiile de lumină ale dreptăţii, ca să nimicească stihiile întunericului — *încheie cu un salut final* — Dreptate şi frăţie, frăţie şi dreptate. — *Tell l-a întâmpinat şi îi dă acolada rituală.*

BĂLCESCU *arătând spre cei doi lucrători care aşteaptă deoparte sfioşi.*

Dar flăcăii aceştia cine sunt?

DOBROVICI *sfios totuşi.*

Sunt calfe în tăbăcăria mea... *face cu ochiul* In ei mi-e nădejdea la o adică... — *către un slujitor* — Băiete, dă un chil de vin şi câte o friptură flăcăilor de acolo.

BĂLCESCU

Să-i chemăm cu noi.

DOBROVICI

Cum asta? Să stea lucrătorii mei cu mine la masă? — *se uită nedumerit la Eliade, celălalt negustor pare deasemenea foarte surprins.*

ELIADE *explicând cu bunăvoință, încurcat puțin.*

Să vedeți, prietenii mei nu sunt niște meseriași cu doi, trei lucrători acolo... Dumnealui este domnul Dobrovici, starostele blănarilor, care are și o tăbăcărie cu cincisprezece meșteri și cu o sută cincizeci de calfe... Nu se obișnuește... Dumnealui este Hagi-Curti, cel mai mare giuvaergiu de pe Lipscani...

DOBROVICI *iritat, însă respectos.*

Nu vă supărați... Nu e vorba de mine... dar vedeți, lucrătorii mei sunt oameni cuviincioși, care știu ce se cade și ce nu... S'ar simți ei prost cu mine la masă... Nu se cuvine să stricăm orânduiala moștenită din moși strămoși așa cum a lăsat-o Dumnezeu.

BĂLCESCU *tremurând.*

Și vreți să le cereți să-și dea viața? Pentru ce? Nu vă supărați, rămâneți dv. aci, mă duc eu la acești prieteni tabaci... — *trece dincolo.*

ARĂPILĂ *în liniștea care s'a făcut.*

Nu vă supărați, trec și eu acolo... — *pleacă.*

DOBROVICI *arătând pe Arăpilă.*

Dumnealui nu-i feciorul marelui vornic Dinicu Golescu?... — *leagănă mâna cu admirație* — Când a plecat în Europa, i-am făcut bătrânului o dulamă de samur de s'au speriat nemții dela Peciu când au văzut-o. Spuneau că la ei nu se putea lucra așa ceva...

ELIADE *ca unui copil.*

Nu, dumnealui este feciorul marelui vornic Iordache Golescu... Uite, dumnealor — *arată pe Nicolae și Ștefan Golescu* — sunt feciorii boierului Dinicu Golescu de a fost la Viena... Și mai sunt încă doi, că sunt patru frați de toți. — *Frații Golești surâd cu indulgență. Lăutarii le cântă la ureche celor din chioșc.*

BĂLCESCU

Nu vă simțiți bine, fiindcă am venit și noi la masa voastră? Ce e asta?... Hai, noroc!

MITRU TABACUL *ciocnind sfios.*

Ne pare bine, cum să nu ne pară bine, dar să vedeți... De, noi cu lucrul ca omul... Dacă am fi avut timp, ne-am fi spălat și noi... Că avem haine mai curate... de duminica... Dar așa... adineaori ne-a spus jupânul...

BĂLCESCU

Cum? vrei să spui că abia adineaori ați întrerupt lucrul în tăbăcărie? Acum e ceasul zece și mai bine.

DAMIAN TABACUL

Lucrul în tăbăcărie nu s'a întrerupt nici

acum, că e zor mare... Trebue să ne pregătim pentru târgul dela Urziceni... Astă seară se lucrează până la 12...

BĂLCESCU *se uită cu înțeles la Arăpilă.*

Până la 12? Și mâine când începe iar?

MITRU TABACUL

Poi, cum se luminează de ziuă... Pe la cinci, să zicem...

BĂLCESCU *schimbă iar priviri cu Golescu.*

Va să zică, în tăbăcăria d-voastră un lucrător lucrează 19 ore pe zi?...

DAMIAN TABACUL

A, nu... numai când e zor... Altfel, pe la nouă, pe la zece seara mergem la culcare...

GOLESCU

Cât ești plătit d-ta pe zi?

MITRU *cu o mândrie nevinovată a meseriei.*

Eu am trei lei pe zi, dar sunt unii care au și cinci lei pe zi... — *lui Bălcescu* — Da' nu vă supărați, boierule, eu îmi pare că vă cunosc de undeva... N'ați fost dv. acu... să fie câțiva ani la noi prin fabrică?...

BĂLCESCU *convenind, către Arăpilă.*

Acum patru ani, conform planului dela

„Frăția", am încercat să cunosc mai de aproape poporul muncitor... Umblam cu mama și cu Tița, sora mea, prin fabrici... In tăbăcăria asta Tița a leșinat de duhoarea pieilor sărate și a trebuit s'o scoatem pe brațe... Noroc că avea mama sărurile la ea. Cred că nici pe galerele cu robi nu era o muncă atât de grea și otrăvitoare ca în aceste tăbăcării. Că de dormit tot atât de îngrămădiți și tot în sdrențe, plini de plăgi și de păduchi, dorm bieții muncitori... — *frământat* — Ce e de făcut, frate Alecule? Ce e de făcut?

ELIADE *ridică vesel paharul cu vin și după ce a ciocnit cu cei de la masă, se adresează lui Bălcescu, cu paharul ridicat.*

Noroc... Dreptate și Frăție...

BĂLCESCU *abătut, după ce privește lung pe tabacii trudiți, răspunde întârziat, ridicând paharul, rânjind cu un amar înțeles.*

„Dreptate și Frăție".

CORTINA

TABLOUL IV

In acelaş loc, dar peste două săptămâni, după miezul nopţii, în chioşc sunt în jurul mesei A. G. GOLESCU, N. GOLESCU, N. BĂLCESCU, HAGI-CURTI, CATINA, SERGHIESCU, TELEGESCU şi alţi membri ai „Frăţiei". Sunt luminaţi de un felinar atârnat. Restul grădinii este în întuneric. Toţi stau nemişcaţi, păziţi de patru dorobanţi cu armele întinse, care aşteaptă la intrare.

ARĂPILĂ *în şoaptă, intens, lui Bălcescu.*

Pe cine bănueşti?

BĂLCESCU *tot în şoaptă, nervos.*

Stau şi mă gândesc...

ARĂPILĂ *cu palmele împreunate a nedumerire.*

Heliade?

BĂLCESCU *la fel de nedumerit.*

Nu cred...

ARĂPILĂ *căutând mereu.*

Tell?

Intră Ştefan Golescu încrezător şi vrea să salute „Dreptate şi..." *dar două arme, cu baioneta pusă, îl încadrează din spate; se întoarce încremenit şi mai descopere în umbră încă două arme îndreptate spre cei din chioşc.*

DOROBANŢUL I *poruncitor.*

Mâinile sus: eşti arestuit.

Il caută de arme, îi ia un pistol — Treci în chioşc, — *Ştefan Golescu trece năucit în chioşc; întrebă cu privire la ceilalţi arestaţi care au nişte mutre de înmormântare.*

DOROBANŢUL III

Ii mai ţinem mult aici?

DOROBANŢUL I

Până când s'o aduna toţi şoarecii în capcană... Domnul căpitan Costache îi numără, ascuns în şanţ, cu garda lui — *intră Dobrovici, cu care se repetă procedeul. Trece şi el în chioşc.*

ARĂPILĂ *fioros.*

Dacă Iancu Ghica n'ar fi la Constantinopol, pe el l-aşi bănui... — *urmează un răstimp de tăcere, în care arestaţii se privesc abătuţi cu armele aţintite asupra lor. Intră Dincă, în uniformă. Cei doi dorobanţi, o clipă intimidaţi*

de uniformă, rămân cu armele întinse, muţi. Dincă are o secundă de ezitare, dar numaidecât înţelege situaţia.

DINCĂ *strigând mânios.*

Dece sunteţi numai patru dorobanţi aici? Câţi inşi a dat ordin Măria sa să fie aici? — *dorobanţii îl privesc uimiţi* — Opt... Unde sunt ceilalţi patru?

DOROBANŢUL I *intimidat.*

Să vedeţi...

DINCĂ *furios.*

Ce să văd? Unde-i căpitanul Costache? Unde-i Chioru?

DOROBANTUL I *bâlbâit.*

Jos, în şanţ, lângă pod... Aţi trecut pe lângă el.

DINCĂ *furios.*

Să vie Chioru numaidecât aici... Cum vreţi să păziţi pe tâlharii aceştia, numai cu patru oameni?

DOROBANŢUL I

Ceilalţi înconjoară via ca să nu iasă nimeni...

DINCĂ

Şi pe cei pe care i-am arestat în beci, cine-i

păzeşte? Voi doi, mergeţi cu mine la beci... Tu te duci să-l chemi pe căpitanu' Costache Chioru, aci, după ce viu eu de jos — *el lasă să treacă întâi pe cei doi în prăvălie, conducându-i spre beci.* — Ai înţeles?

DOROBANŢUL I

Inţeles, să trăiţi!

DINCĂ *se întoarce de acolo, în timp ce arestaţii din chioşc privesc năuci, crezând că Dincă e cel ce i-a trădat, şi se adresă întâiului Dorobanţ.*

Spune-i lui Costache să vie numaidecât aci, că îl chiamă aghiotantul Măriei sale. Să veniţi numaidecât...

DOROBANŢUL I

Venim numaidecât...

DINCĂ *tăios.*

Acum — *de îndată ce iese întâiul Dorobanţ, el pune pistolul în tâmpla celui rămas* — Dă arma... — *când acesta i-o dă năuc, strigă spre chioşc* -- Frate Serghiescu, ia-i arma, îmbracă-i vestonul, pune capela. — *ceeace Serghiescu face numaidecât* — Acum la beci şi cu ăsta... Să-i păzeşti cu grije. Cine strigă e împuşcat... — *intră cu el şi cu dorobanţul în prăvălie, revine singur cu două arme în mână, chiamă* — Frate Catina, frate Telegescule, luaţi armele astea, repede — *îi aşează într'o parte şi alta, ca să nu fie văzuţi de cei ce in-*

tră, favorizați de altfel de întuneric, și așteaptă, căci se aud pași.

COSTACHE *în fierbere.*

Aghiotantul Măriei sale, mă?!... Unde e, mă...

DINCĂ *îi pune lui Costache pistolul la tâmplă în timp ce Catina se ocupă de celălalt dorobanț.*

Mâinile sus, Costache — *l-a desarmat, apoi batjocoritor lui Costache care încă nu și-a revenit* — Ascultă Costache, hrăpăreț și fricos ai fost toată viața, dar dacă devii din senin curajos, dacă strigi cumva, îți sbor creierii... — *către dorobanț* — Scoate vestonul și capela... — *către Hagi-Curti* — Ia arma asta și, cu ei la beci... Rămâneți acolo, amândoi și-i păziți până vă chemăm noi... Impușcați fără milă, de e nevoie...

N. GOLESCU

Fraților, cum ieșim de aici? Mai repede... — *ca și toți ceilalți gata de plecare.*

DINCĂ

Incolonați-vă și vă trec eu sub escortă... Sau dacă vreți, prin ghețărie...

BĂLCESCU *cu o îndârjire stăpânită.*

Frați căuzași, de ce să plecăm?.. Știți că au fost arestați iar Negulici, și căpitanul Teologu! Că s'au făcut percheziții pe la cei mai

mulți dintre noi... Vilara și aga Iancu Manu au dat liste de cei care trebue să fie arestați... De ce să plecăm de aci, înainte de a lua vreo hotărîre? Aici este singurul loc unde poliția nu ne mai caută astă noapte...

ȘT. GOLESCU

Dar dacă e printre noi alt trădător?

BĂLCESCU *cald și hotărît.*

Trădare, netrădare, suntem luați de puhoi și nu ne rămâne decât să mergem înainte. Inapoi nu mai e cu putință. Doream să facem să izbucnească totul tocmai peste trei săptămâni... Nu mai e cu putință... Trebue să proclamăm revoluțiaa acum, repede, în cel mult trei zile — *cu pumnii strânși* — Vă repet: Intoarcere pentru noi nu mai este...

ARĂPILĂ *fierbând.*

Frate Bălcescule, bine ai grăit... Spune repede ce crezi că e de făcut...

ȘT. GOLESCU *neliniștit totuși.*

Deh... Dacă punem strajă, afară, am putea rămâne...

N. GOLESCU

Ce să facă strajă afară? Dacă vine cineva și este oprit, se iscă zarvă mare și vin toți dorobanții, peste noi aci.

DINCĂ *căutând... chibzuind.*

Putem face altfel... Lăsăm să intre pe oricine vine... Cum făceau ei. Aci îi punem puştile în piept. Le întoarcem capcana... Frate Catina, îndreptaţi armele spre noi.

ŞT. GOLESCU *tot neliniştit.*

Bine — *către Bălcescu* — Dar atunci spune repede...

BĂLCESCU *respirând adânc, concentrându-se.*

Planul pe care-l urzim de trei săptămâni... îl aplicăm numaidecât. Astăseară e sâmbătă.. 5 Iunie... Mâine plecăm din Bucureşti, aşa cum s'a hotărît: Eu, la Telega, la căpitanul Cristofi, să încerc să viu cu compania lui şi cu ciocănaşii spre Bucureşti... Maiorul Tell e de trei zile la Giurgiu şi aşteaptă un semn dela noi... Să plece mâine dimineaţă un om la el, ca să-i spuie să se îndrepte numaidecât spre Islaz, unde ne aşteaptă căpitanul Pleşoianu cu compania a treia din Regimentul întâi. D-ta, frate Ştefan, pleci mâine cu Heliade...

ŞT. GOLESCU

Unde-i proclamaţia? Ai scris-o? Trebuia să ne-o dai de joi...

BĂLCESCU *încurcat puţin.*

Joi a fost gata... I-am dat-o lui Heliade s'o tipărească în tipografia lui şi uite ce-a ieşit din ea... — *scoate fluturând nemulţumit vreo zece foi cu proclamaţia* — Eu o scrisesem scurtă, el a găsit-o prea aspră şi tăioasă... A pus peste ea mult untdelemn de miruit. Din trei pagini a făcut cincisprezece... Acum, rămâne aşa... —*reia firul acţiunii* — Dela Celei vine Popa Şapcă... Totul este pregătit pentru plecarea voastră, frate Ştefan, dar trebue să luaţi amănunte dela Rosetti, care nu a putut veni astă seară... Veţi fi în seara de şapte la Islaz. Toate trupele de pe Dunăre cu Pleşoianu şi dela Caracal unde vă aşteaptă Magheru cu opt sute de dorobanţi, vor merge să se unească cu pandurii dela Craiova... La Râmnicul Vâlcea pleacă dumnealor doi, Serghiescu şi Telegescu... La Bucureşti — *arată pe N. Golescu* — căutaţi pe Axente Sever şi aşteptaţi semnalul dela Islaz... apoi...

ARĂPILĂ

Tabacii şi măcelarii lui Axente Sever fac pregătiri de atac şi se adună cum ori auzi clopotul Mitropoliei tras într'o dungă. Greutatea este că unele străzi sunt închise din pricina holerei... Dar când or suna clopotele tuturor bisericelor nu mai şovăie nimeni... La clopotul Mitropoliei sunt două echipe de schimb... In caz că una e arestată...

CATINA *cu arma sprijinită.*

Eu am compus un „Marş al Revoluţiei" pe care vreau să-l citesc pe stradă în ziua proclamării Constituţiei — *ţine arma cum poate, scoate din buzunar o hârtie* — Ascultaţi.

„Aideţi fraţi într'o unire

Ţara noastră e'n pieire
Aste ziduri şi palate
Unde zac mii de păcate
Aideţi a le dărâma.
N'auziţi în piaţă larmă
Daţi năvală'n mâini cu armă
Că soldatul...

N. GOLESCU *care ascultase neliniştit, îl întrerupe nervos.*

Frate, nu e timpul acum de citit versuri. — *Catina se zăpăceşte.*

BĂLCESCU *înţelegător.*

Foarte bine, frate Catina, îl vei citi... dar după ce vei citi Proclamaţia...

N. GOLESCU

Şi noi am pus totul la punct cu Rosetti, cu Vinterhalter, cu Brătienii... Toţi neguste rii ştiu ce au de făcut... Cum o suna clopotul Mitropoliei în dungă, închid prăvăliile şi ies cu oamenii lor în stradă — *reia pe alt ton, confidenţial* — Am cerut din nou, eu cu Rosetti, să-l vedem pe Bibescu... Incercăm să-l ducem cu vorba ca să nu treacă la arestări...

ARĂPILĂ *fierbând.*

Ce să mai staţi de vorbă cu el? Nu vedeţi că au şi început arestările? E mai şiret el decât voi...

N. GOLESCU *diplomat.*

Ştiu, fără posibilitate de tăgadă, că arestările nu sunt ordonate de el, ci de Vilara şi de Iancu Manu...

ŞT. GOLESCU

Mi-a spus chiar o prietenă a Doamnei, că lui Bibescu uneori îi surâde ideea de a fi „regele Daciei"...

ARĂPILĂ *nu mai poate sta locului.*

Sunteti nişte copii de credeţi că-l duceţi cu vorba... E un vulpoi... S'a opus până acum la arestări fiindcă nu vrea să le facă la întâmplare... Vrea să le facă aşa cu muzică şi surle, ca să se laude faţă de despoţi că a tăiat răul din rădăcină... Dacă astăseară ar fi izbutit... dacă nu ar fi avut atât curaj Dincă, unde eram?

ŞT. GOLESCU *grijuliu.*

Nu te grăbi, căci nu se ştie încă în ce fel se termină seara asta... Nu este încă sigur că revoluţia noastră nu va fi sugrumată în faşă cum a fost cea din Moldova...

DOBROVICI

Am auzit că acolo i-a arestat pe toţi într'o singură noapte la locul de adunare. Eu drept să vă spun, nu sunt sigur că-i voi mai vedea pe ai mei acasă...

N. GOLESCU *trădându-se şi el.*

Nici eu nu prea văd cum vom ieşi de aici... Mai ales dacă mai lungim şedinţa asta... In orice caz, acasă eu nu mă mai duc... Imi pierd urma...

ŞT. GOLESCU

Dacă ne arestează pe noi s'a terminat şi cu revoluţia — *se observă limpede că toţi au devenit din nou iritaţi, neliniştiţi.*

BĂLCESCU *căutând să se stăpânească, dominat de idee.*

Fraţi căuzaşi... Mie îmi pare că dvs. judecaţi cu totul greşit situaţia... Nu vă daţi seama de cotitura la care se găseşte poporul românesc. Acum, după moartea lui Mitiţă Filipescu vă mai temeţi de arestări?... Şi ceeace e şi mai de neînţeles, vă temeţi că dacă vom fi arestaţi noi, s'a sfârşit cu revoluţia, fiindcă revoluţia suntem noi... Nespus vă înşelaţi... Iată eu nu mă tem de arestări.. Nu mă mai tem nici măcar de trădări... Revoluţia este în mers, este pornită dela începutul istoriei româneşti. E fructul unei îndelungi stări de lucruri şi nimic nu o mai poate opri, deoarece azi nu mai este a noastră, adică a boierilor, aşa cum a fost în Moldova, ci este a poporului... Continuă pe a lui Tudor Vladimirescu... Dovadă că eu cred sincer că nimic nu o mai poate opri — şi e ridicul să credeţi că un neputincios ca Bibescu poate face asta — este că deşi ne găsim în această grădină, în situaţia în care ne găsim, datorită probabil unei trădări, cred că fără voia şi fără ştiinţa celui care ne-a trădat, eu nu m'am temut să expun încăodată planul acţiunii noastre — *toţi îl ascultă prinşi, încleştaţi* — Fratele Ştefan chiar m'a întrebat dacă nu mi-e teamă că printre noi nu o fi cumva vre un nou trădător... Ce însemnătate poate să mai aibă asta?... De vom fi arestaţi, sunt convins că ne va scoate în câteva ceasuri poporul dela închisoare...

DOROBANŢUL II *strigă de afară.*

Domnule Căpitan... Domnule Căpitan Costache...

DOBROVICI *speriat ca toţi ceilalţi.*

Hait... s'a sfârşit... Acum ne arestueşte...

DINCĂ *a sărit într'o parte, a pândit o clipă şi când Dorobanţul a intrat i-a pus pistolul în tâmplă.*

Ce-ai cu căpitanul Costache?..

DOROBANŢUL II *surprins, aiurit.*

Să vedeţi — *se bâlbâie, arată un plic* — Porunca asta dela Agie.

DINCĂ *citeşte ce e în plic; îl împinge cu pistolul.*

L-au arestat pe Rosetti. *(dorobanţului)* Hai, că te duc eu la căpitanul Costache — *iese cu el, după ce i-a luat arma, apoi se întoarce singur.*

BĂLCESCU *surâzând către ceilalți, cărora le-a trecut spaima.*

Menirea noastră este numai să punem în mișcare mașina și s'o dirijăm... Că pe urmă, ea nu se mai oprește... Principalul — de mâine până joi — este deci ca fiecare să se găsească la postul său, așa cum am arătat aci... Nu se știe care dintre scântei va aprinde țara, dar țara nu așteaptă decât o scânteie ca să ia foc. Cu cât trecem la fapte mai repede, cu atât e mai bine. Revoluția nu mai e azi în pericol... Revoluția nu mai poate fi trădată... Asta e ceeace aveam de spus... — *se cunoaște că sfor-țarea i-a tăiat respirația.*

ARĂPILĂ *cald.*

Frate, ai spus și ceeace era în inima mea... — *este dealtfel vizibil că și ceilalți sunt de aceeași părere.*

BĂLCESCU *revine, grăbit, căci i se pare că a rămas dator.*

Să nu mă înțelegeți greșit... Revoluția nu mai poate fi în pericol, adică trădată și oprită prin denunțuri la agie, la poliție... Dar poate fi primejduită, și anume poate fi primejduită, dacă o trădăm în esența ei, dacă înșelăm așteptările poporului, dacă nu ținem ceeace am făgăduit acestui popor — *cade istovit, cu capul pe mână, toți rămân cu privirile concentrate, cu presentimentul celor ce vor veni.*

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL V

Scena apare împărțită în trei părți, după cum îngădue spațiul disponibil. Eventual partea stângă va reprezenta strada cu câteva trepte care ajung la terasa, foarte ușor de escaladat. Partea dreaptă ar fi atunci o sală în palatul lui G. Bibescu. In dreapta, cam sub scară, înalt cât un stat de om, ar fi un salon boieresc, constituit aproape tot dintr'un divan jos, turcesc și pe el o masă joasă în trei picioare, cum sunt mesele țărănești. Dacă din salon se deschid uși deopotrivă spre terasă și spre interiorul „palatului", nu este însă nevoie ca adăpostul de dedesupt să comunice nici cu palatul nici cu strada, nici nu trebue să pară că sunt acelaș corp. Are o intrare a lui proprie, — Decoratorul va trebui să sugereze că aceste trei despărțituri au și o valoare simbolică. Strada va fi domeniul poporului însuși, sala de sus va fi sediul unui „guvern în aer", fără sprijin, fie că e vorba de G. Bibescu, fie că e vorba de diferitele guverne revoluționare și locotenențe, care i-au urmat; în sfârșit adăpostul de dedesubt este ascunzișul reacționarilor care așteaptă.

Când nu va fi posibil ca salonul boierilor să

fie aşezat dedesubt, i se va găsi vreun colţ oarecare.

In stânga sau în dreapta scenei, un placat, cât un afiş în 12, va fi schimbat de un figurant şi va indica data zilei respective, cum e indicat în text.

Pe terasă îşi ia cafeaua comandantul regimentului III din Capitală, polcovnicul Solomon, aşteptând împreună cu doi, trei ofiţeri ai lui, să fie primiţi de Vodă. In stradă două sentinele şi curioşi care privesc. Sala e goală. Salonul boieresc de dedesubt are perdeaua trasă. O santinelă se plimbă în post.

11 IUNIE, DIMINEAŢA.

SCENA I

FĂRCĂŞANU, alţi ofiţeri, apoi maiorul LĂCUSTEANU

SOLOMON *lui Fărcăşanu.*

D-ta unde i-ai lăsat? — *bea cafea, trage din ciubuc.*

FĂRCĂŞANU *plin de praf, abia sosit de pe drum.*

La Slatina şi am pornit-o înainte cu cărucioara poştei. S'a răspândit vestea pretutindeni şi în fiece sat şi oraş îi aşteaptă altă lume care li se adaogă lor. Dela ceas la ceas le sporeşte numărul...

LĂCUSTEANU *vine din stradă, ascultă ultimele cuvinte ale lui Fărcăşanu şi izbucneşte furios.*

Prin ce întâmplare tot corpul ofiţeresc al regimentului este la Palat şi eu nu ştiu nimic, domnule Polcovnic?

SOLOMON *fără convingere, dar mizând pe schimbarea stării de lucruri.*

Ei, maiorule, se petrec lucruri mari. Revoluţie. Vine Eliad cu Magheru, cu zece mii de panduri, şi Tell cu Pleşoianu, cu un batalion de soldaţi. Ia spune-i Fărcăşene... — *lămurind* — că el vine de acolo...

FĂRCĂŞANU *înflăcărat.*

S'a ridicat toată ţara... S'a constituit un guvern provizoriu, care a dat o proclamaţie la Islaz, în care spune...

LĂCUSTEANU *furios, către Solomon.*

Cum, domnule, d-ta tolerezi ca un căpitan, comandir de companie, să facă o asemenea propagandă în regimentul d-tale?

FĂRCĂŞANU *cu căldură, naiv totuşi.*

Domnule maior, se desrobeşte ţara...

LĂCUSTEANU *fierbând.*

Ascultă, domnule căpitan, dacă vei îndrăsni să vorbeşti o asemenea propagandă, mă jur pe onoare că îţi trăsnesc creierii la minut.

SOLOMON

Nu te necăji, maiorule, că şi dacă vor veni, sunt fraţi de ai noştri, sunt români, nu sunt nici turci, nici tătari.

LĂCUSTEANU *băţos, indignat.*

Dacă-i aşa, să ştii că în cazarmă eu nu mai intru şi urc la Vodă să-l rog să-mi primească demisia, chiar acum, căci într'un regiment de panduri eu nu slujesc — *trece în Sală.*

— *In Sală* —

LENŞ *secretarul, intră şi dă de Lăcusteanu, care de un minut aştepta nervos.*

Hairola, ce eşti atât de amărît, nene Lăcustene?

LĂCUSTEANU *strigând.*

Camarade, sunt maiorul de servici pentru paza palatului. Vă rog să-i spuneţi Măriei Sale că am să-i comunic ceva urgent.

LENŞ

Mai aşteaptă puţin atunci, până coboară Măria Sa de sus...

BIBESCU *intrând.*

Cine strigă aci, ce-i asta?

LENŞ *încurcat.*

Maiorul Lăcusteanu, comandă batalionul de pază şi vrea să vă comunice ştiri grabnice.

BIBESCU *palid, nedormit.*

Ce-i Lăcustene, ce eşti atât de sbuciumat?

LĂCUSTEANU

Măria Ta, este revoluţie în ţară... şi în timpul acesta...

BIBESCU *vrând să-şi dea curaj.*

Să nu umflăm lucrurile, Lăcustene...

LĂCUSTEANU

Sunt de părerea Măriei Voastre că asta nu ar fi mare lucru, dar ceeace vreau să vă spun este că se pregăteşte o revoluţie ostăşească... Chiar aci, la palat, comandirul regimentului III ascultă propagandă revoluţionară... Polcovnicul Solomon, în care aveţi încredere.

BIBESCU

N'am nici-o încredere în el, dar n'am pe nimeni altcineva.

LĂCUSTEANU

Atunci, Măria Ta, eu îmi dau demisia din armată...

BIBESCU

Nu poci dragă Lăcustene, să primesc în asemenea circumstanţe, dar tot ce te rog este să primeşti regimentul lui Solomon, şi de îndată dau ofisul...

LĂCUSTEANU *respectuos dar ferm.*

Nu pot primi această onoare într'o vreme aşa anormală, când morala ostăşească este alterată... Este trist, Măria Ta, că nu ai în capitală decât un batalion oştire şi acela condus de un neputincios.

BIBESCU

E mai mult şiret decât neputincios... Işi are şi el, ca toţi cei din jurul meu, socotelile lui, speranţele lui... Du-te şi chiamă pe colonelul Odobescu...

CORTINA

TABLOUL VI

ACEEAŞI ZI, 11 IUNIE, ORA 9 SEARA.

Strada este înţesată de mulţime care aclamă pe vorbitorii ocazionali, strigă mereu: „Dreptate“ — „Dreptate“... „Vrem constituţie“.... *Unii sunt căţăraţi pe ziduri, pe trepte. Agitaţia este de nedescris. Se aude din când în când clopotul Mitropoliei, căruia îi răspund uneori alte clopote. Un cordon de soldaţi, încearcă să ţie mulţimea, dar nu isbuteşte, decât greu. Sunt multe steaguri şi multe cocarde tricolore.*

In salon e o atmosferă de panică. Bibescu, între boieri şi ofiţeri, se plimbă agitat. Se vede că nu are nici curajul nici posibilitatea să lupte. Odobescu e tot atât de abătut ca şi el. La stânga terasei, o sentinelă în post.

— *In stradă* —

CATINA *cu un steag tricolor în mână, pe treptele palatului.*

Ascultaţi, ascultaţi... — *vuiete nerăbdătoare.*

HAGI-CURTI

Ascultaţi, poetul Ion Catina ne va mai citi încăodată cele 21 de punturi ale Constituţiei care a fost proclamată Miercuri la Islaz.

MULŢIMEA *aprobă cu diverse exclamaţii.*

„Da, da"; „Aşa, aşa" *şi altele.*

CATINA *cu steagul tricolor în mâna stângă, citeşte cu o voce tunătoare, răspicat, cu tâlcul cuvenit.*

Ascultaţi: „Poporul român decretă:
Unu) Independenţa sa administrativă şi legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea şi Vlad al V-lea şi neamestecul niciunei puteri din afară, în cele înlăuntrul ale sale".

MULŢIMEA *care ascultă încordat izbucneşte în aclamaţii.*

CATINA

Doi) Egalitatea drepturilor politice — *aclamaţii.*
Trei) Contribuţie generală la impozite... — *aşa, aşa.*
Patru) Adunare generală compusă din reprezentanţi ai tuturor stărilor societăţii.
Cinci) Domnul responsabil şi ales pe câte cinci ani şi căutat în toate straturile societăţii — *aclamaţii.*
Cetirea continuă, dar fără să se mai audă decât eventual aclamaţiile, ca să nu înnăbuşe replicile din Sală, până la punctul 13, căci acţiunea trece în Sală.

BIBESCU *abătut, pierdut.*

Auzi? Asta-i republică... Domn pe cinci ani...

ODOBESCU *nervos.*

Măria Ta, de porunceşti, pun tunurile să tragă.

BIBESCU

Du-te şi le spune că vor trage tunurile.

ODOBESCU *iese în balcon şi când este lângă Catina, care se întrerupe, spune:*

Oameni buni, împrăştiaţi-vă, că de nu, tunurile pe care le vedeţi vor trage...

MULŢIMEA *huiduește în clocot.*

„Să tragă"... „Să tragă"... „Nu plecăm de aici"... „Mai bine moartea"... „Vrem Constituţia".

ODOBESCU *intră, înfrânt, din nou în Sală, sub huiduieli.*

Nu mai e nimic de făcut — *apoi cu brutalitate* — Măria Ta, semnează şi să se termine povestea. Mai mult nu putem face.

CATINA *pe trepte cerând linişte.*

Ascultaţi puntu' 13...

MULŢIMEA

Ascultaţi... ascultaţi...

CATINA *citind răspicat, apăsat.*

Emanciparea clăcaşilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.

DAMIAN TABACUL *strigă dârz.*

Fără despăgubire... fără despăgubire...

MULŢIMEA *aclamă mai mult încă decât până acum.*

N. GOLESCU *şi-a făcut loc prin mulţime spre terasă, urcă, vorbeşte cu Hagi-Curti şi Catina.*

CATINA

Ascultaţi... Ascultaţi... Cetăţeanul Golescu şi căpitanul Fărcăşanu vor intra la Vodă să-i ceară semnarea Constituţiei.

N. GOLESCU *fâlfâie „Constituţia" şi păşeşte spre Sală, urmat de Fărcăşanu care are în mână steagul luat de la Catina.*

HAGI CURTI

Să meargă şi Firfiricul — *unele aplauze, după care I. Brătianu ras de barbă şi mustăţi, cu ochelari albaştri, merge lângă Golescu.*

— *In Sală* —

BIBESCU *priveşte încremenit.*

Ce-i asta?

N. GOLESCU *respectuos.*

Măria Ta, în numele poporului român îţi cerem să accepţi „Constituţia".

FĂRCĂŞANU *întinzând teatral steagul.*

Măria Ta, jură pe steagul tricolor, căci acesta-i steagul poporului şi semnează Constituţia.
Urmează un răstimp de tensiune mută.

BIBESCU *priveşte abătut şi întrebător în jurul său, dar nu întâlneşte decât tot priviri la fel de abătute; după o lungă aşteptare, face un pas spre masă.*

Pentrucă poporul o cere... — *semnează hârtia întinsă de N. Golescu.*

BRĂTIANU

Măria Ta, douăzeci de mii de oameni aşteaptă în faţa palatului. Semnează şi lista noului minister.

BIBESCU *şovăie mult, apoi citeşte, în gând.*

Ăsta cine-i?

BRĂTIANU

Rosetti...

BIBESCU

Studentul acela cu barbă, fost ofiţer arestat?

BRĂTIANU

Da, Măria Ta, scos din puşcărie...

BIBESCU *oftează.*

La miliție, nu accept decât pe colonelul Odobescu.

N. GOLESCU *șovăie.*

Nu va accepta poporul...

BRĂTIANU *stingherit.*

Eu cred că va accepta...

după semnare cei trei salută pe Vodă, care a rămas abătut, și ies pe terasă.

N. GOLESCU *așteptat cu încordare de mulțime.*

Măria Sa a semnat Constituția.

MULȚIMEA *aplaudă delirant, oamenii se îmbrățișează unii cu alții.*

MITRU TABACUL *către un țăran.*

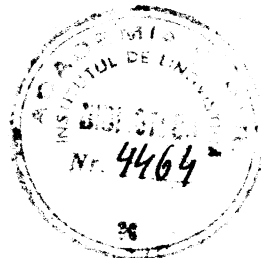
Frate, chiar dacă ai holeră, în clipa asta, eu tot te sărut — *se îmbrățișează și ei.*

BRĂTIANU *cu o voce pătrunzătoare, ascuțită.*

Ascultați.. ascultați lista noului minister — *citește.*
N. Golescu, ministru din lăuntru
St. Golescu, logofăt al credinței
I. Eliade, logofăt al credinței.
N. Bălcescu, secretar al Statului.

Colonel Odobescu, șef al miliției — *până aci la fiecare nume au fost aclamații, aci se huiduește.*
Gh. Magheru, ministru al vistieriei — *aclamații.*
C. A. Rosetti, prefect al poliției — *alte aclamații.*

CORTINA

TABLOUL VII

<u>19 IUNIE DIMINEAȚA</u>:

In stradă, curioşi care privesc veseli ferestrele Sălii, deasemeni unii trecători.

In Sală deliberează guvernul provizoriu.

Dedesubt joacă stos aceiaşi din tabloul întâi, stând turceşte pe divan. Alături ciubucuri, cafele, băuturi. Mai sunt şi alţi boieri agitaţi pe lângă ei, care de altfel par absorbiţi de joc.

— In Sală —

Membri ai Guvernului provizoriu şi ai ministerului deliberează, aşezaţi în jurul unei mese lungi după cum urmează. In capul mesei în fund MITROPOLITUL, la dreapta lui MAGHERU, ŞTEFAN GOLESCU, N. GOLESCU, ELIADE; de cealaltă parte: C. A. ROSETTI, HAGI-CURTI, ARĂPILĂ, N. BĂLCESCU, TELL. E o atmosferă boemă, „frăţească" la care uneori asistă chiar simplii invitaţi (ca Ubicini). In cursul discuţiilor animate, cei care vorbesc se ridică pătimaş în picioare. Alţii se plimbă prin încăpere.

HELIADE, *cu încuviinţarea Mitropolitului.*

In fiecare zi, înainte de orice cuvânt spus, să mulţumim Providenţei, să ne întoarcem faţa

spre angelul libertăţii şi al frăţietăţii şi tot guvernul în picioare să salutăm — *s'au ridicat în picioare, se reculeg câteva clipe...*

ARAPILĂ *se întoarce furios către ceilalţi.*

Mai bine să lucraţi... că de nu, vă răstoarnă reacţionarii... Fuga lui Bibescu la Braşov i-a speriat, dar nu i-a desarmat.

ROSETTI

Să mă ierte scumpul şi gloriosul meu frate Golescu, dar deşi împreună cu fratele Brătianu mi-am dat azi demisia, ţin să vă spun că sunt şi eu de părerea fratelui nostru Heliade...

N. GOLESCU *îl încurajează.*

Spune, spune frate, Rosetti.

ROSETTI *crescând.*

Nu uitaţi, domnilor, că am făcut cea mai măreaţă revoluţie de pe pământ, din lumea întreagă, din istorie... Europa întreagă ne admiră înmărmurită, extaziată, fraţilor, hotărîtă să ia exemplu dela noi...

N. BĂLCESCU *puţin întărâtat.*

Nu vă supăraţi, fraţilor, dar dacă tot vorbim şi nu lucrăm, ne prăbuşim... In ceeace priveşte părerea exprimată de fratele Rosetti, socot şi eu că o răsturnare politică atât de paşnică este fără exemplu în istorie, dar tot meritul este al poporului român, care a cerut-o

cu atâta energie că a speriat pe cei care altfel s'ar fi împotrivit... Dacă Europa ne admiră sau nu, aşa cum crede fratele Rosetti, nu putem şti însă până nu va sosi la Paris fratele Alecu Golescu, trimis ca să arate acolo ce vrem şi să caute sprijin... Dumnealui — uite-l — încă nici n'a plecat, pentrucă noi în loc să lucrăm, ne ţinem de discursuri, de festivităţi. Ne felicităm mereu şi ne odihnim de prea multă fericire politică.

ROSETTI

Să mă ierte colegul nostru Bălcescu, dar e o nedreptate strigătoare la cer să fie acuzat guvernul şi ministerul de lipsă de activitate. Intr'o singură săptămână, de când suntem la conducere am şi decretat unele măsuri care nu pot fi trecute cu vederea. Chiar la propunerea d-sale, am decretat tricolorul ca steag naţional şi am oficializat lozinca „Dreptate-Frăţie". Am desfiinţat rangurile boiereşti, am desfiinţat pedeapsa cu moartea, am hotărît libertatea tiparului şi a cuvântului, am înfiinţat guardia naţională... Atunci, în faţa unei activităţi fără pereche în istorie, stau şi mă întreb: Are dreptate colegul Bălcescu?

BĂLCESCU *tăios, scurt.*

Am... — *continuă apoi, îndurerat.* — In împrejurările grele în care avem de înfăptuit revoluţia — revoluţia adevărată, întreagă, singura care s'ar putea menţine — aci, aşa cum ne găsim înconjuraţi de trei împărăţii despotice, care nu aşteaptă decât să intervie cu ar-

mele în ţară, nu ne poate fi îngăduit să ne jucăm cu jumătăţi de măsură; să pierdem un timp preţios cu desbateri teoretice, să discutăm interminabil orice fleac de propunere... Ne trebue înainte de toate un program de lucrări esenţiale, hotărîtoare pentru soarta revoluţiei şi pe care să le ducem la îndeplinire fără şovăire, cu toate mijloacele de care dispunem...

ST. GOLESCU *iritat.*

Şi care sunt după d-tă punctele acestui program?

BĂLCESCU *hotărît.*

Ţara aşteaptă dela noi convocarea urgentă a unei Constituante care să fie votată de toţi românii majori.

N. GOLESCU *mângâindu-şi bărbuţa roşcată.*

Ei, asta nu e aşa de simplu...

BĂLCESCU *tot mai dârz.*

Ţărănimea aşteaptă dela noi, aşa cum i-am promis în Proclamaţie la punctul 13, să o scăpăm de clacă, să o împroprietărim... — *cu vocea arzătoare* — Acest lucru trebue făcut numaidecât, chiar înainte de convocarea Constituantei...

MITROPOLITUL *uimit.*

Cum? Cum? Inainte de Constituantă?... Asta

ELIADE *onctuos.*

Fraţilor, o deputaţiune de săteni din judeţul Buzău vrea să felicite guvernul vremelnicesc... Socot că o putem primi, nu-i aşa?

BĂLCESCU *exasperat.*

Iar deputăţii? Iar salutări? Iar felicitări?

ELIADE *cu o voce duioasă.*

Socot că nu putem jigni pe dulcii noştri fraţi săteni, neprimindu-i... Au venit de atât de departe...

VOCI

Fără îndoială... Ii primim...

ELIADE

Să fie conduşi ca deobicei prin intrarea de pe terasă. — *acum se observă că balconul a fost desfiinţat.*

— Dedesubt —

Aci regisorul se va inspira şi din următorul pasaj, din memoriile pictorului Barabas, care descrie astfel o vizită la Const. Cantacuzino: „Vizitându-l... deabia mi-am putut ţine râsul. Intrând în odaia lui, unde am văzut vreo zece boieri fumând din nişte ciubuce lungi, însă şezând fiecare turceşte LÂNGĂ SCAUN, pe jos, dar cu jubenele în cap şi cu aripile fracului tăvălite pe duşumelele odăii. Cantacuzino însuşi şedea pe canapea, însă celorlalţi boeri le venea mai bine să stea pe podea, cu picioarele încrucişate... Se bea dintr'un singur pahar... se lua şerbet cu o singură linguriţă pentru toată lumea...“

LĂCUSTEANU *chemat s'a sculat dela joc, iese din scenă şi intră din nou anunţând.*

Colonelul Odobescu vrea să vă vorbească... — *se ridică toţi, uitându-şi rangurile.*

ODOBESCU *tace puţin ca să aibă autoritate apoi întreabă.*

Domniile Voastre sunteţi gata? A sosit ceasul...

CEAURESCU

Cinci sute de proprietari sunt adunaţi în sala Momolo — *toţi urmăresc încordaţi.*

VULPE *rânjind vesel.*
Cu învoirea guvernului...

ODOBESCU *marţial, sigur de el.*

La noi toate măsurile sunt luate... — *lui Lăcusteanu* — Mergi cu trăsura mea, care aşteaptă după colţ.

CANTACUZINO

Neofit ce face?

ODOBESCU

Mitropolitul e de partea noastră...

CANTACUZINO *impresionat.*

Să fie cu noroc!

— *In Sală* —

ELIADE a pus pe umeri o pelerină albă și așteaptă solemn deputația de săteni, care conduși, urcă treptele. ***BĂLCESCU, ARAPILĂ*** *și chiar ceilalți privesc iritați, surâzând, teatralul gest al colegului lor.*

POPA NEAGU *ia cuvântul, după ce sărută mâna Mitropolitului, adresându-se însă lui Eliade căci e impresionat de mantia lui albă.*

Cinstit guvern, îngăduiți-ne și nouă, obidiților, oropsiților de până acum să vă spunem două trei cuvinte strămoșești. V'am adus aceste flori de câmp ca ele să înflorească legea nouă ce ați dat; v'am adus și acest snop de spice de grâu, ca ele să rodească truda voastră spre binele obștesc. Iertați-ne de îndrăsneală...

ELIADE *ia solemn cuvântul.*

Frați săteni, când providența sublimă și-a coborît ochii asupra nimicniciei noastre și ne-a turnat în sânge harul ei, noi ne-am zis... nimic pentru noi, totul pentru poporul român, pentru acești arhangheli care sunt frații noștri săteni...

BĂLCESCU *tăindu-i discursul.*

Să trăiți, frați săteni... Mergeți sănătoși a-

casă și așteptați-ne acolo, pe noi sau oamenii noștri pe care vi-i vom trimite.

SĂTENII *încurajați.*

Vă mulțumim fraților, vă așteptăm bucuroși — *ies.*

ELIADE *după ce au plecat sătenii, desbrăcând mantaua albă.*

I-ai cam repezit puțin pe bunii noștri frați săteni... scumpe Bălcescule... lor le face atâta plăcere să vie să vadă cum lucrăm...

BĂLCESCU *nervos.*

Cum, să vadă cum lucrăm?

ELIADE

Desigur să vie să ne vadă cum lucrăm aci frățește, membrii guvernului, miniștrii, secretari și prieteni la olaltă... Cu ușile deschise... Căci nu avem nimic de ascuns... — *miroase florile teatral, privește pe fereastră* — Cu vara asta dumnezeiască...

BĂLCESCU *ar vrea să răspundă aspru, dar se reține scurt și caută să reia de unde fusese întrerupt.*

Vă spuneam deci că este neapărat nevoie de un program de realizări imediate, că astăzi încă să decretăm — *Este întrerupt de Odobescu, care intră marțial.*

ODOBESCU *ceremonios.*

Fraţilor şi onoraţi colegi... Ofiţerii regimentului III care se găsesc azi în garnizoană, doresc să vă prezinte şi ei la rândul lor, salutul şi felicitările lor... Vă cer îngăduinţa să-i primiţi chiar acum...

BĂLCESCU *face un gest de exasperare.*

Dar... N'ar fi mai bine la sfârşitul şedinţei?

ELIADE *care s'a şi dus să-şi îmbrace mantia albă.*

De bună seamă că vom primi numaidecât fraţilor, pe sublimii ofiţeri ai bravei noastre armate...

N. GOLESCU *ca şi ceilalţi.*

Da... da...

ODOBESCU *iese în prag şi pofteşte.*

Intraţi domnilor... — *Ofiţerii intră se opresc milităreşte şi când li se spune numele salută scoţând săbiile* — Colonelul Solomon — Maiorul Lăcusteanu — *apoi global* — Ofiţerii batalionului III — *aceştia scot şi ei săbiile. Ca la început, membrii Guvernului se găseau aşezaţi astfel: In fund în capul mesei, mitropolitul Neofit, în stânga lui, Rosetti, Hagi-Curti, Arăpilă, Bălcescu şi Tell, în dreapta mitropolitului, Magheru, Ştefan Golescu, Nicolae Golescu, apoi Eliade care a rămas în faţă. După ce a salutat, Solomon trece, cu sabia la umăr cam în spatele lui Eliade,*

Lăcusteanu în spatele lui Bălcescu, iar ceilalţi cinci ofiţeri în spatele câte unui ministru cu excepţia Mitropolitului şi a lui N. Golescu. Când îi vine rândul, Odobescu scoate şi el sabia şi spune răspicat — In numele proprietarilor vă arestez... — *către ofiţeri* — La perete cu ei...! La perete cu ei... — *Miniştrii au rămas uluiţi... o clipă, încremeniţi, privesc săbiile îndreptate spre ei. Tell a vrut să scoată sabia, Odobescu i-a prins mâna.*

ARĂPILĂ *după câteva clipe de uluire.*

In numele proprietarilor? — *hohoteşte* — Mai spune odată...

N. GOLESCU *îşi dă seama că nu e păzit, şi cum se găseşte în dreptul uşii a şi sărit afară, strigă de pe trepte.*

Săriţi, este arestat Guvernul provizoriu — *către Brătianu, care tocmai venea* — Aleargă spre Caimata, adu ajutoare... Eu aduc tabacii şi mărginaşii... Trageţi clopotele...

LĂCUSTEANU *după ce ofiţerii au împins cu săbiile pe cei arestaţi, spre fund, îl împinge şi el pe Bălcescu.*

Ţi-am spus bestie că o să ne mai întâlnim...

BĂLCESCU *cu braţele încrucişate, liniştit.*

Şi o să ne mai întâlnim încă...

ODOBESCU *către un ofiţer, cel care păzea pe Magheru.*

Cernat, caută-l pe Lenş... Să vie cu proprie-

tarii aci ca să formăm guvernul... — *ofiţerul salută, iese.*

ROSETTI *îşi revine acum, cu barba în vânt.*

Istoria ne e martoră... Ruşine... Ruşine...

SOLOMON *brutal.*

Ţine-ţi gura...

ELIADE *angelic.*

In numele atotputernicului, care ştie ce e în conştiinţa noastră...

LĂCUSTEANU *brusc furios, vine ca un turbat, îl ia de guler, îl sguduie întrerupându-l pe Eliade.*

Taci, tâlharule, că te omor, şi te învăţ să mai dai proclamaţii — *i-o arată* — Ai intenţia a ne aduce la mizerie, ameninţând proprietarii a rămâne muritori de foame, arendaşii ne mai plătind arenda...

ODOBESCU *care căuta tot timpul prin hârtiile de pe masă.*

Dă-l Cornescului pe tâlharul ăsta... şi tu caută sigiliul Statului... Vezi şi sus... — *arată etajul. Cornescu îl ia pe Eliade.*

MAGHERU *smulge prin surprindere sabia unui ofiţer, căci pe a lui ca şi pe a lui Tell, i-o luaseră în momentul dezarmării, strigă.*

Ticăloşilor, trădătorilor, — *iese luptând.*

SOLOMON *sare prea târziu; speriat, către ofiţeri.*

Ce-aţi făcut? V'a scăpat Magheru... Boboc, pune garda... Tunurile, în bătaie... — *Boboc iese, şueră dintr'un ţignal, face un semn; doi soldaţi se aşează santinele pe terasă... alţi soldaţi formează un cordon, care barează mulţimea din ce în ce mai numeroasă, altfel liniştită, numai foarte curioasă.*

ODOBESCU *către Mitropolit.*

Binecuvintează, prea Sfinte... Scăparăm ţara de criminali...

ROSETTI *din fund, unde au fost îngrămădiţi cei arestaţi.*

Noi, criminali? Noi, care am făcut cea mai sublimă revoluţie, fără să vărsăm o picătură de sânge?

ODOBESCU *furios, trântind scaunul.*

Criminali, care vreţi să călcaţi în picioare ceeace are omul mai bun, proprietatea...

MITROPOLITUL

Aţi făcut treabă bună... Aţi mântuit patria de nişte oameni fără Dumnezeu... Aţi dat de veste proprietarilor? Să nu ne pomenim iar cu desculţii peste noi...

ODOBESCU

Vin numaidecât să alcătuim guvernul... Să

nu vă fie teamă de golani... Avem două companii afară...

MITROPOLITUL *se aşează la masă.*

Nu-s de ajuns... Cu puştile astea... până se încarcă a doua oară... Le sdrobesc tâlharii capetele cu ciomegile... Mai bine să scriem fără întârziere, consulatelor protectoare, după ajutor grabnic... *(se aşează şi Odobescu la masă).*

— *Dedesubt* —

LENŞ *triumfător, din prag.*

Colonelul Odobescu vă pofteşte să alcătuiţi guvernul, la Palat.

VULPE *grăbit.*

Acum, acum... — *către Cantacuzino* — Hai repede, că ne-o ia Furtună înainte... E mort după căimăcămie...

CANTACUZINO *spre uşă.*

Mi se pare că la căimăcămie se gândeşte şi Odobescu *(către Lenş)* Ai proclamaţia către ţară? Arzul către Sultan?

LENS *(scoate proclamaţia).*

Uite-o...

— *In stradă* —

Numărul celor ce se adună este din ce în ce mai mare, dar nu se văd semne că ar vrea ci-

neva să intervie; în timpul acesta cei din sala Palatului, adică Mitropolitul şi Odobescu, discută scrisoarea pe care o scriu, prizonierii stau în colţ, păziţi de ofiţeri cu săbiile scoase, iar Solomon priveşte neliniştit pe fereastră. Deoarece mulţimea, curioasă numai, se împinge mereu, rupând cordonul, soldaţii, la comandă, se retrag şi se aşează pe două rânduri, unul în genunchi, altul în picioare, în poziţie de tragere.

ANA IPĂTESCU *a venit parcă în fugă, îşi face loc prin mulţimea mută.*

Daţi ireş să eliberăm Guvernul, pe care l-au arestat ticăloşii de reacţionari... Sus fraţilor... — *s'a suit pe trepte* — Popor român, vei lăsa pe fiii tăi arestuiţi de aceşti nemernici? — *numărul ascultătorilor creşte tot mai mult dar nu se mişcă încă nimeni. Ana cercetează mulţimea mută cu privirea îndurerată* — Cum puteţi să priviţi cu braţele încrucişate? Nu e nicio săptămână, de când sub dealul Filaretului, douăzeci de mii de oameni, aţi jurat să apăraţi Constituţia cu viaţa voastră, şi acum priviţi liniştiţi cum vi-o răpesc douăzeci de ticăloşi — *se frânge parcă* — Eram mândră că sunt romancă... Imi curgeau lacrimi pe obraji... — *tresare indignată* — Şi acum? — *îşi plimbă privirea cu dispreţ peste ei toţi, dela dreapta spre stânga* — Pe câmpul Libertăţii voastre pasc iar râmătorii. Ca laptele crud, vitejia voastră s'a şi trezit, de marţi până sâmbătă... — *mai dispreţuitoare* — Vă sperie acum puştile astea întinse spre voi? — *cu îndârjită durere* — Dar nu au despoţii atâtea puşti, ca să poată doborî pe toţi cei însetaţi de

libertate — *s'a oprit în dreptul lui State, care cu două pistoale la brâu privea cu braţele încrucişate, îl întreabă brusc, prin surprindere* — Dumneata ce eşti?...

STATE *fudul.*

Paznic de noapte la Eforie...

ANA IPĂTESCU *cu un rânjet amar.*

Te întrebam dacă eşti bărbat sau mămăligă... — *lumea râde, State se întoarce să vadă cine râde, dar Ana îi smulge unul dintre pistoale.*

STATE *zăpăcit, ruşinat.*

Mi-ai luat pistolul?...

ANA IPĂTESCU *amar, mereu.*

La ce-ţi foloseşte, dacă nu-l ţii în slujba poporului — *i-a smuls şi al doilea pistol, prin surprindere, lăsându-l năuc în râsetele mulţimii; ea ţine acum un pistol, cel din dreapta, îndreptat în sus, celălalt, în stânga, cu ţeava în jos.* — Fraţilor, haideţi să eliberăm guvernul... moarte vânzătorilor.

MULŢIMEA *după voia bună de adineaori, s'a mai desgheţat, se aud strigăte de îndemn.*

Jos cu tâlharii... Să mergem fraţilor — *se încurajează agitaţi...* — Să mergem... Moarte vânzătorilor.

N. GOLESCU *vine cu un grup de tabaci, înarmaţi cu topoare şi suliţe şi cuţite mari de măcelărie,*

Fraţilor, forţele întunericului au pus iar stăpânire pe ţară... Nu vă lăsaţi... — *acum o vede pe Ana Ipătescu, o priveşte încremenit, cu o emoţie paternă* — Ana, Ana, ce faci..?

ANA *îl priveşte o clipă, apoi, cu hotărâre.* Nu se putea altfel...

MULŢIMEA *e acum aprinsă de tot; se strigă.*

„Moarte vânzătorilor", „moarte tâlharilor"... Vrem Constituţia...

ANA IPĂTESCU *înainte de a trece, cu pistolul din dreapta ridicat.*

Aţi jurat, după mine... Pentru libertate...

DAMIAN TABACUL *venind după ea.*

Sus fraţilor...

Primul rând de năvălitori trece oarecum prin surprindere; dealtfel soldaţii simt că nu ar putea rezista miilor de oameni, totuşi ei descarcă armele, doborând al doilea rând din mulţime. Când se risipeşte fumul produs de arme şi cenuşe svârlită de tabaci, se văd şase morţi şi opt răniţi pe trepte. Soldaţii sunt dezarmaţi. Inăuntru a pătruns în primul rând Ana Ipătescu şi între alţii următorii: Catina, care a smuls o puşcă unui soldat, State, Damian Tabacul, Săteanul Dârz, care a smuls o altă puşcă. Săteanul Obidit cu un topor. S'au oprit în prag ameninţători. Apariţia lor a paralizat pe complotişti. Odobescu are o clipă de gând să lupte; dar de afară se aud strigăte: Moarte ucigaşilor... Moarte nemernicilor).

ANA IPĂTESCU *ca să evite o inutilă vărsare de sânge îi oprește pe cei din spatele ei pe trepte, dar fără să se întoarcă.*

Stați... — *apoi cu amândouă pistoalele întinse spre pieptul lui Odobescu.*

Svârle sabia, ticălosule...

ODOBESCU *înfiorat.*

Eu... *nu poate continua, are o crispare violentă a întregului corp, își revine dar șovăie mult căci simte presiunea celor de afară, înțelege că soldații i-au fost dezarmați, vede pușca întinsă, topoarele celor dinăuntru; se uită la ofițeri, ei se uită la el neștiind ce să facă.*

CATINA *cu pușca întinsă către ofițeri.*

Svârliți săbiile nemernicilor.

VOCI *de afară.*

Moarte ucigașilor... Au tras în frații lor...

ANA IPĂTESCU *scoasă din sărite.*

Haide odată, ucigașule... Ce vrei? Să curgă râuri de sânge?

ODOBESCU *învins, aruncă sabia pe masă; ofițerii când văd aceasta pun și ei săbiile pe masă; cei de pe trepte năvălesc și pun mâna pe ei împingându-i spre peretele din fund; membrii guvernului nu știu parcă ce să creadă.*

DAMIAN TABACUL *smulge sabia din mâna lui Solomon.*

Moarte ucigașilor...

LĂCUSTEANU *nu dă sabia pe care vor să i-o ia doi inși.*

Ne-ai vândut iar, Solomon. — *luptă, se degajează de doi, parează o lovitură de topor, dar alții sar pe el, îl desarmează. Toți ofițerii rămași sunt puternic ținuți; vine un nou val de afară care încep să-i lovească, strigând:* — Moarte ucigașilor.

CATINA *către cei de afară.* Ucigașii au fost arestuiți...

ION BRĂTIANU *intrând cu acest al doilea val.*

Nu-i ucideți, la judecată...

STATE *grijuliu, Anei Ipătescu.*

Iți mai trebue pistoalele...?

ANA IPĂTESCU *cu un surâs femeiesc, istovită.*

Nu... — *cade pe un scaun la masă, își sprijină fericită și obosită capul; când N. Golescu îi mângâie emoționat părul, ea îi răspunse cu un surâs filial; mai târziu iese să ajute un rănit, pe trepte. State își ia fericit pistoalele și, cu ele ridicate, aleargă să păzească pe ofițerii arestați.*

DAMIAN TABACUL *pune mâna pe umărul mitropolitului.*

Nelegiuitule, dece ți-ai călcat jurământul? Ai călcat Constituția pe care ai jurat...

VOCI.

La moarte, la moarte...

MITROPOLITUL

Iertaţi-mă oameni buni... Am greşit..

DAMIAN TABACUL

Cum să te iertăm? Ţi-ai călcat jurământul... In genunchi.

MITROPOLITUL *se lasă oarecum în genunchi.*

Iertaţi-mă...

DAMIAN TABACUL

Te-ai dat cu cei bogaţi, cu proprietarii, în loc să fii aşa cum a fost Hristos, cu noi, cei nevoiaşi.

MITROPOLITUL

Nu mai fac... Voi sluji Constituţia...

ION BRATIANU

Dacă jură iar că va sluji Constituţia, să-l iertăm. *N. Golescu şi Damian Tabacul ies pe trepte.*

BĂLCESCU *cu un rânjet amar, cu un gest liniştit lui Lăcusteanu care priveşte înfrânt.*

Ştiam ceva, nu-i aşa? când ţi-am spus că o să ne mai întâlnim?

ELIADE *îmbrăcându-şi mantia albă, arătând pe cei arestaţi.*

Duceţi-i în adâncimile temniţei, pe aceşti demoni ai tenebrelor...

In timp ce înăuntru se aleg arestaţii şi sunt porniţi spre dreapta, iar pe treptele terasei lumea copleşită de priveliştea celor morţi şi prăbuşiţi pe trepte, se descoperă, încercând să-i recunoască fără să-i atingă, Bălcescu iese şi el, păşind cu grijă, cutremurat de această jertfă.

BĂLCESCU *întreabă încet cu pietate.*

Câţi au căzut?

N. GOLESCU *cu ochii împăienjeniţi, umbriţi.*

Imi pare că sunt şase morţi. Sunt şi opt răniţi greu... Au fost duşi.

BĂLCESCU *îşi trece cu o nesfârşită tristeţe privirea dela un cadavru la celălalt, şi murmură ca pentru propria lui conştiinţă.*

In fiecare dintre ei a murit un prinţ neştiutor de sine însuşi...

Unul dintre răniţi, care este Mitru Tabacul are o tresărire, lângă el gata de ajutor, este Damian Tabacul, — care îi ridică uşor capul; Bălcescu s'a aplecat grabnic, îngenunchiând, cu speranţa că poate fi de folos.

DAMIAN TABACUL *cu o bărbătească durere îşi trage mâna de sub ceafa celui căzut şi capul acestuia se lasă moale pe muchia treptei.*

A murit şi el... Se numea Dumitrache Stoica... — *îi închide ochii* — Era tabac de-ai noştri. Lumea îi spunea Mitru Tabacul.

BĂLCESCU *îngenunchiat, din adâncul fiinţei lui, ca un ecou al tuturor gândurilor care îl frământă.*

Frate tabacule, ai murit pentru ca poporul român, să fie liber... pentru ca istoria acestei ţări să fie alta... — *îi mângâie fruntea* — Ai murit, dăruindu-te tot... dintr'o singură dată... Aşa cum o singură dată a murit, oricare dintre eroii de până azi... Mai mult decât tine. n'a dat niciun om până acum în toată istoria — *îl priveşte cu luare aminte, lung* — Va pomeni cineva despre tine. Dumitrache Stoica, după ce vei fi dus la groapă? — *cu o uşoară crispare* — Totul depinde de cum va izbuti revoluţia noastră... De va sfârşi în ridicul, atunci se va uita că aţi murit voi şapte... Numai fiindcă această revoluţie nu merita nicio jertfă.. — *cu umerii încleştaţi* — Dar nu va fi aşa...

ELIADE *care a apărut în mantie albă sus pe terasă, privind impresionat şi el pe cei căzuţi.*

Se vor face funeralii naţionale acestor sublimi martiri ai libertăţii.

CORTINA

TABLOUL VIII

24 IUNIE 1848

Acelaşi decor

— *In stradă* —

lume trece în sus şi în jos

STATE

Frate, înscrisu-te-ai cumva în gvardia naţională?

DAMIAN TABACUL

Cum vezi, mi-am luat şi puşca... Mă duc la lăcătuş s'o dreg.

STATE *pipăe curios.*

Ce, se dă oare şi sabie?...

DAMIAN TABACUL

Sabia asta e a jupânului... Că e căpitan...

STATE

Da pentru puşcă tot mă înscriu... poate mă numesc adjutant şi atunci mai îmi dă şi sabie.

— *dedesubt* —

FILIPESCU-VULPE, G. CANTACUZINO, BĂL. CEAURESCU și un altul al patrulea. Apoi LAHOVARI și LENȘ. Se joacă mereu stos... Dacă locul îngădue, un alt boier privește pândind pe fereastră, doi stau la taifas fumând.

VULPE *către Cantacuzino.*

Costache, ție câte pogoane îți ia? — *joacă.*

CANTACUZINO

Dacă ar fi după tâlharii ăștia, mi-ar lua un sfert din moșii — *joacă* — 7 punturi, am luat...

CEAURESCU *tăindu-i cartea.*

N'ai luat deloc... — *arată* — Sunt mai tare.

LAHOVARI *intră bucuros pe ușă, stă în loc să-și recapete respirația, anunță o veste așteptată.*

Vin...

VULPE *se închină.*

Dă, Doamne, Dă... De unde știi?

LAHOVARI

...La Giurgiu s'a primit ordin să se adune zaharea pentru zece mii de infanteriști și furaj pentru cinci mii de cai.

CANTACUZINO *surprins, vesel.*

La Giurgiu? Te-ai închinat degeaba, nene Alecule...

VULPE *plouat.*

La Giurgiu, mă Niculache?... De unde știi?

LAHOVARI

Au venit niște negustori azi noapte de acolo — *milog către Cantacuzino* — Arhon boierule, dacă te pun Turcii caimacam, să nu mă uiți.

CANTACUZINO *jucând.*

Opt punturi... Te fac ispravnic, mă... Du-te și dă vestea prin târg, să mai băgăm puțină spaimă în desculții din guvern.

VULPE *bea vinars.*

Cine face cartea? — *dă pachetul.*

LENȘ *intră pe ușă.*

Arhon Bane, veste mare... Zosima, secretarul Mitropoliei, spune că Mitropolitul a primit o scrisoare dela Kotzebue să pregătească proviant pentru două corpuri de armată — *intr'adevăr uimire și bucurie* — Vuește tot Bucureștii — *celui de al patrulea* — Dă-mi locul — *se așează la joc.*

VULPE *se închină.*

Adu-i Doamne... Adu-i pe drum de seară...

— *se închină iar, apoi către Lenş* — Cât ai pontat?

LENŞ

O sută de galbeni... — *joacă şi pierde* — Nene Alecule, oi fi d-ta pravoslavnic... oi fi d-ta Vulpe, da' mi-e teamă că te-ai închinat degeaba.

VULPE *cu un cuţit în inimă.*

Ce zici mă, Hristache?

LENŞ *privind cu înţeles pe Ceaurescu.*

Mi se pare că nu-i pentru cine se pregăteşte... ci pentru cine...

VULPE

Pentru cine?

LENŞ

Pentru cine se scoală mai de dimineaţă şi — *face cu ochiul arătând pe Ceaurescu* — nu spune la nimeni.

CEAURESCU *joacă.*

Opt ponturi... Am câştigat...

VULPE *mânios.*

Nu se ştie, Ceaurescule, nu se ştie... *(adună banii).* Dar dacă o fi aşa... dacă oamenii mei cu care am mers o viaţă, o să treacă peste mine... Uite, mă jur... îmi fac cruce... că mă

fac turc şi eu... Intru în partida lui Costache ăsta...

— *In Sală* —

Guvernul provizoriu deliberează: MITROPOLITUL, ELIADE, TELL, N. GOLESCU, N. BĂLCESCU, ŞTEFAN GOLESCU, HAGI-CURTI, ROSETTI, BRĂTIANU, VOINESCU II, ARĂPILĂ, MAGHERU şi alţii. Este o atmosferă de panică din pricina veştilor rele care vin de pretutindeni. Mai toţi cu înfăţişarea unor oameni bolnavi, istoviţi de grijă, de zigzagurile ştirilor contradictorii şi ale îndoelilor...

ELIADE *deprimat.*

Ce ne facem acum? Dacă ne prind armatele lor, ne spânzură.

N. GOLESCU *palid, nedormit, ca toţi ceilalţi.*

Sunteţi sigur, Inalt prea Sfinte, că ordinele pentru intrarea trupelor străine în ţară s'au şi dat?

MITROPOLITUL

Toate veştile oficiale care mi s'au adus întăresc acest fapt... V'am arătat scrisoarea lui Kotzebue: Armatele protectoare s'au şi pus în marş... Asta e... — *ia din nou o poză enigmatică.*

VOINESCU II *nervos, cu părul vâlvoiu.*

Din nefericire, veştile noastre sunt aceleaşi... Oamenii pe care i-am trimis ca să ne culeagă informaţii ne-au adus ştirea că armata lui Luders s'a pus în mişcare la Leova, trecând Prutul. Turcii vor debarca în câteva zile la Brăila şi la Giurgiu.

ELIADE *frământându-se.*

In definitiv nu văd de ce ne-ar spânzura. Ce am făcut noi ca să ne spânzure?

VOINESCU II

Nimic decât... o revoluţie...

ELIADE *candid.*

Da?

BRĂTIANU

Eu nu cred că vom fi invadaţi... Convingerea mea este că diplomaţia europeană nu va permite...

BĂLCESCU

Nu avem ce face cu convingerea d-tale. Eu la rândul meu, dela Focşani, aşteptând pe Tanver, am cules informaţii contradictorii. Am trimis de altfel oameni mai departe în Moldova. Dar ce importanţă are dacă nu vor intra azi, vor intra mâine sau poimâine? Pentru noi este acelaşi lucru... Singura certitudine este că niciunul dintre cele trei imperii despotice care ne înconjoară, nu va îngădui un guvern revoluţionar şi o mişcare populară la hotarele lor. Exemplu „rău" pentru ele. Chiar dacă se va desminţi svonul invaziei, noi tot trebue să ştim ce vrem şi ce avem de făcut... Iar ceeace e de făcut trebue început îndată, fără întârziere şi fără şovăire.

N. GOLESCU *neliniştit şi el.*

Ce putem face? Suntem un guvern în aer... Fără niciun sprijin.

BĂLCESCU

Dela cine vrei sprijin? Dela proprietari? Ei sunt duşmanii noştri cei mai înverşunaţi.

ELIADE *obsedat.*

Eu nu cred că puterile protectoare ar putea să ne spânzure, cum susţin proprietarii... In definitiv ce am făcut noi? Am înlocuit numai pe Villara şi pe Iancu Manu... Căci nu suntem noi de vină că Bibescu a abdicat şi a fugit... Şi, altceva? Nu pricep nici măcar ce vor proprietarii cu noi, că noi nu ne-am atins de proprietate. Am cam atacat-o noi în prinţipiul ei, dar nu ne-am atins de ea.

N. GOLESCU

Mie-mi pare că fratele Eliade are dreptate. Chestiunea proprietăţii trebue discutată serios *(scuzându-se)*. Ştiţi că noi fraţii Goleşti, ne-am emancipat şi împroprietărit clăcaşii, dar din punct de vedere politic sunt multe de

spus. Trebue să ne gândim şi ce vor spune Ţarul şi Sultanul.

BĂLCESCU

Atunci pe ce vreţi să sprijiniţi revoluţia când este atacată şi subminată din toate părţile? Când dela ceas la ceas ne putem aştepta la o răsturnare totală?

TELL

Deocamdată pe armata pe care o avem...

BĂLCESCU *îndârjit.*

Ce crezi d-ta că se poate face cu trei regimente de infanterie, două escadroane de cavalerie şi cele patru tunuri care constitue toată armata română de azi?

VOINESCU II

Dintre cele trei regimente trebue să scoţi neapărat regimentul III, pe care Solomon şi Odobescu l-au demoralizat şi destrămat. Dealtfel, cea mai mare parte dintre ofiţeri au anunţat că îşi vor da demisia dacă vor fi trimişi să lupte la hotare cu armatele străine. Nu ne putem bizui pe armată...

BĂLCESCU

Aţi ascultat glasul unui colonel.

ŞT. GOLESCU *nenorocit, scos din sărite.*

Dar bine, omule... spune-ne ce trebue să facem... Nu ne mai înnebuni aşa...

BĂLCESCU *cu silabisită ironie.*

Să vă duceţi acasă, să vă încălţaţi papucii, să aprindeţi ciubucele şi să sorbiţi cafele — *îi întoarce oarecum spatele, pe scaun.*

ELIADE *exasperat.*

Ce vrei d-ta, Bălcescule, dela noi?...

BĂLCESCU *îl priveşte uluit.*

Nu vreau nimic dela d-ta... Dar aş dori să ştiu ce căutaţi dvs. aici?

Membrii guvernului şi miniştrii se uită unii la alţii surprinşi, cu o naivă nedumerire.

ELIADE *încurcat.*

Acum că făcurăm revoluţia... deh...

BĂLCESCU *îl întregeşte cu privirea tăioasă.*

Sunteţi liniştiţi şi nu vreţi să rămâneţi decât ceeace sunteţi. Nu-i aşa?

N. GOLESCU *tot vag.*

Vrem să guvernăm...

BĂLCESCU *repede, tăios.*

Şi cei cărora le-aţi luat locul, credeţi că o să vă lase să vă faceţi liniştiţi digestia? Să „guvernaţi"? Până când? Proprietarii se agită şi vă vor da peste cap până într'o săptămână. Vă repet. Credeţi că imperiile despotice pro-

tectoare vor îngădui aci un guvern revoluționar mai mult decât o lună? Ordinele de invazie poate au și pornit la ora asta.

BRĂTIANU *îndoindu-se.*

Crezi sincer că vom fi invadați?

BĂLCESCU

Datoria noastră este să avem în vedere oricând o invazie posibilă și să ne pregătim de rezistență.

TELL

D-ta, ca fost praporcic, ce spui frate Brătianu?

BRĂTIANU

In anumite condiții nu sunt împotriva rezistenței. Pentru asta trebue să fim însă uniți cu toții.

N. GOLESCU *iritat.*

Dar dacă la proprietari nu putem găsi sprijin, dacă pe armată nu ne putem rezema, dacă diplomația nu ne ajută, și dacă puterile protectoare sunt împotriva noastră, atunci pe ce ne putem sprijini?!

BĂLCESCU *izbucnește de pare un pachet de nervi în explozie.*

Pe poporul român... pe resursele inepuizabile ale unui popor de trei milioane, înconjurat de alte cinci milioane de frați, pe acest popor căruia îi dăruim libertatea și rodul muncii lui. Pe un neam care își ia soarta în propriile lui mâini.

TELL *neclintit în părerea lui.*

Vrei să luptăm cu ambele imperii?

BĂLCESCU *fără șovăire.*

Va trebui să luptăm cu oricine va încălca pământul românesc...

VOINEȘCU II *uluit.*

Asta este cu neputință... Armata noastră nu va accepta niciodată asemenea luptă disproporționată. Trei regimente împotriva a o sută de divizii...

BĂLCESCU

Dar nu e vorba despre armata actuală, care nu va avea niciodată curajul să înfrunte asemenea riscuri.... — *se ridică în picioare* — Vom crea o nouă armată... populară...

TELL

O armată de gloate, o armată de adunătură... Și vrei s'o duci să lupte cu armatele de carieră care duc războaie grele de sute de ani?

VOINESCU II

Bălcescule, frate, poporul român nu a mai fost în foc de 200 de ani...

BĂLCESCU

Vă repet. Resursele unui popor chemat la viață prin revoluție sunt nelimitate... Armatele republicei franceze, brigăzile acelea de sanculoți, neînarmate și neaprovizionate la început, au învins toată Europa coalizată împotriva lor, într'o serie de lupte cum nu s'au mai văzut... De altfel o politică lașă, de târâtoare, costă orice popor mai scump, și în bani și în vieți omenești, decât o politică de rezistență în clipele potrivite, o rezistență hotărîtă însă din vreme, lucid.

N. GOLESCU *triumfând.*

A... a... „în clipele potrivite". Ei bine, eu te întreb: crezi că e acum momentul potrivit pentru rezistență?

BĂLCESCU *cu privirea dreaptă.*

Dacă nu mai pierdem și ziua de azi, joi, da... Dacă în aceste puține luni, puține săptămâni, puține zile, care ne mai despart de cotropirea armatelor trimise de despoți, punem poporul în măsură să-și apere revoluția, revoluția lui, nu a boierilor, nu a negustorilor, nu a noastră, afirm hotărît că este momentul potrivit pentru o rezistență posibilă împotriva oricui vrea să ne răpească libertatea. Știu ce spun. Vă vorbesc prin glasul meu șase sute de ani de istorie românească. Este singura dată când vă rog să nu uitați că am scris o carte intitulată „Puterea armată la Români". — *cu amărăciune* — Dar pentru asta nu șovăiți, nu pierdeți timp. Mai ales, nu pierdeți ziua de azi, joi,

N. GOLESCU *stăruitor, nervos.*

Propune... propune pe loc...

BĂLCESCU

Să însărcinăm pe fratele Magheru — pe care altfel degeaba l-am numit Căpitan general — să ne facă o armată nouă de panduri volintiri și pe lângă ea o gardă mobilă. Trebue să adunăm și să înarmăm o sută de mii de clăcași desrobiți.

TELL *nestăpânindu-și nemulțumirea, iritat.*

Te întreb iar, cu astfel de gloată vrei d-ta să lupți împotriva unor armate de meserie?

BĂLCESCU

Nu ne rămâne altceva de făcut.

VOINESCU II

Frate Bălcescule, îți sunt și prieten, știi cât te admir, dar mi se pare oarbă această încredere într'un popor care a pierdut de veacuri tradiția intrării în foc...

BĂLCESCU *cu fruntea dârză.*

Dece ați mai făcut revoluția, dacă nu aveți încredere în poporul român? Sunt convins că va lupta așa cum a știut și altădată să lupte. Cu condiția ca să lupte pentru el, nu pentru alții. Ne vom retrage în munți și vom duce lupte de partizani. V'am adus un maior austriac, izgonit fiindcă e revoluționar, din țara lui, despre care mi se spune că e specialist în

războiul de partizani... Vom lupta acolo — *Ștefan Golescu întrerupe:* „ca haiducii"? — Ca haiducii... și vom aștepta... Timpul e cu noi... Vor veni românii din Ardeal, grănicerii, să ne ajute. Așa trebue să ne cunoască Europa.

ARĂPILĂ *clocotind.*

Suntem niște nevolnici... niște trădători ai cauzei pe care am proclamat-o... Să ne învârtoșim ceva inimile și să apucăm o politică mai energică, mai aspră împotriva inamicilor libertăților publice... care complotează subteran.

ELIADE *vede că lucrurile au ajuns prea departe.*

Noi am spus țării că venim cu duhul frăției și cu porumbelul păcii, nu cu sabia și dihonia...

ROSETTI

Acesta e adevărul... Numai porumbelul, această pasăre sublimă, ne poate mântui...

ARĂPILĂ

Un guvern slab e silit la mai mari cruzimi decât un guvern tare. Se cere să fim tari ca să nu fim nevoiți să vărsăm sânge zadarnic. Să trecem pe loc la fapte... Să decretăm pe loc deci desființarea polcului III al lui Solomon, să-i judecăm pe cei trei: Odobescu, Solomon și Lăcusteanu, neîntârziat, că-i ținem arestați degeaba. Să decretăm pe loc înființarea arma-

tei populare sub conducerea lui Magheru, așa cum a propus-o Bălcescu.

TELL

Se poate discuta...

ARĂPILĂ *hotărît.*

Nu mai discutăm... Subscriem acum... Da ori ba?

VOINESCU II *după oarecari ezitări.*

Da... — *apoi toți, sub privirea lui Arăpilă zic pe rând:* „da".

ELIADE *semnând, părintește către Bălcescu.*

Omule, nu mai fii așa țapăn, mai lasă puțin și dela dumneata.

BĂLCESCU *îl privește drept.*

Cum?

ELIADE

Dacă toți ceilalți zic că 3 plus 4 fac 5. Zi și d-ta la fel... că nu se dărâmă lumea...

BĂLCESCU

Nu pot.

— *Dedesubt* —

Aceiaşi, LAHOVARI

CANTACUZINO *joacă.*

300 de galbeni...

VULPE *batjocoritor.*

Ai curaj?... Ai curaj Costache? Te şi vezi Caimacam...

LAHOVARI *intră aferat; toţi, care de abia îl aşteptau, îl prind în priviri.*

Aţi auzit?

VULPE *nerăbdător.*

Zi-i... dă-i drumul.

LAHOVARI

Veste mare! S'a spart guvernul.

CANTACUZINO *mirat.*

Cum? Când?

LAHOVARI *emoţionat.*

Azi noapte... Au ţinut un conţiliu, ca să numească administratorii de judeţe. A ieşit scandal mare... Fiecare vrea să-şi numească oamenii lui... La un moment dat Eliade a luat sabia lui Tell şi a înfipt-o în pieptul lui Bălcescu, care a căzut într'un lac de sânge.

LENŞ *nedumerit.*

Azi dimineaţă? nu ştiam nimic...

LAHOVARI

Acum vueşte tot oraşul... Cât e, 12?... La ora asta trebuiau să ţie iar un conţiliu, dar s'au împrăştiat toţi în toate părţile. Magheru umblă turbat să-l aresteze pe Arăpilă, vrea să-l omoare pe Rosetti... La ora asta nu mai e guvern.

LENŞ *nedumerit că n'a adus el ştirea.*

De unde-ai aflat?..

LAHOVARI

Dela coana Catinca... I-a spus-o chiar ţaţa Caliopi... Ştia sigur...

— *In Sală* —

ELIADE *în timp ce unii mai semnează încă.*

Poftim, frate Bălcescule, eşti mulţumit?

BĂLCESCU *nedumerit.*

De ce să fiu mulţumit?

ELIADE

Că ţi-am făcut armată populară să faci praf armiile împărăteşti...

BĂLCESCU *izbucnind amar, ironic.*

Aţi făcut armată? Aţi semnat o hârtie şi credeţi că aţi făcut o armată?

ELIADE *indignat că Bălcescu e nemulțumit.*

Am semnat un decret, aşa cum ai cerut...

BĂLCESCU *desgustat de moliciunea lor.*

Ceeace ați semnat nu este un decret... E un simplu deziderat... Un decret este o lege care *trebue* să fie — *face o pauză, apoi cu tâlc* — şi *poate* să fie executată... Ca că există armata populară trebue să i se arate anume organizarea... trebue lămurite raporturile cu departamentele care să-i furnizeze cele necesare... Trebue să-i votați deci un buget...

N. GOLESCU

De unde bani?... Ați văzut raportul colegului Filipescu. Casa statului e goală... Avem un deficit de anii trecuți de două milioane şi ceva... Prevederi sigure şi intrări până în toamnă nu sunt mai mult de şapte sute de mii de lei. De unde bani pentru armata populară...

BĂLCESCU *ca o sabie care cade hotărît.*

Dela proprietarii care până acum au fost scutiți... şi de bir şi de serviciul militar... Au huzurit numai în drepturi... fără datorii. A venit timpul să puie şi ei umărul la carul statului.

N. GOLESCU *cu bunăvoință.*

Crezi că se vor scoate dela proprietari atâția bani cât ne trebue?..

BĂLCESCU *neînduplecat.*

Trebue să se scoată. Ați văzut că bugetul țării româneşti este de 17 milioane de lei... — *cu o nesfârşită ironie* — Cinci milioane de franci... Atât cât este bugetul unei mari fabrici franceze... Iar banii aceştia sunt proveniți din capitația asupra țăranilor, din contractele vămilor şi ocnelor... Tot restul venitului național este cedat prin Regulament, boierimii parazitare... constitue privilegiile boiereşti, feudale, la o jumătate de veac după Revoluția franceză... V'am spus: trebue să folosim toate resursele țării pentru libertatea şi prosperitatea ei. Vom scoate banii de unde se vor găsi... dela proprietarii care au îngrămădit averi peste averi. Vom scoate atât cât ne trebue, tot ce ne trebue... Vom pune pe ei impozite care să dea putința să cumpărăm arme — căci mişună traficanții de arme în Europa; iar pe noi nu ne interesează de unde şi le iau ei.

ARĂPILĂ *aprig, înverşunat.*

Să plătească proprietarii pe două sute de ani în urmă, de când adună nesupărați. Să se puie bir, jumătate din averile mari... Clăcaşii nu mai pot da nimic altceva decât piepturile şi sângele lor... Viața lor şi a copiilor lor... Numai smulgându-le boierilor monopolul băuturilor spirtoase şi putem echipa şi întreține un corp de armată.

HAGI-CURTI *se scoală încruntat, anunță supărat.*

Deoarece afacerile mele nu-mi lasă timp des-

tul ca să mă ocup cum aş vrea de trebile statului, vă rog să primiţi demisia mea din minister...

ELIADE *speriat.*

Frate Hagi Curti, nu se poate să pleci.

HAGI-CURTI

Imi pare rău, dar nu pot să rămân — *iese urmărit de privirile uimite ale celorlalţi.*

ELIADE

Vedeţi, cu asemenea vorbe nesăbuite o să ne înstrăinăm toată neguţorimea... Am pierdut pe cel mai mare giuvaergiu din Bucureşti.

ARĂPILĂ *fierbând.*

Nu-i mare pagubă... Printre martirii dela 19 Iunie nu era niciun giuvaergiu. Ba mi se pare chiar că nu era niciun negustor...

N. GOLESCU *se ridică pentru asta hotărît.*

Propun o comisie compusă din C. Filipescu, ministrul finanţelor, G. Niţescu şi Menoah Hillel, care să studieze cum trebue pus bir — *apasă* — pe toate clasele... Şi cu asta am terminat pe ziua de azi — nu-i aşa? — *se ridică.*

BĂLCESCU *aruncă furios totul din mână.*

O armată nu are nevoie numai de bani, ci şi de ostaşi... Cei care sunt chemaţi să-şi dea viaţa pentru stat, vor să aibă şi ei un cuvânt de spus în gospodărirea lui... Convocaţi deci

neîntârziat, aşa cum am promis la izlaz, o adunare Constituantă.

ELIADE *şovăind.*

Chestiunea nu este atât de simplă... Trebue să stabilim prinţipurile legii electorale mai întâi.

CEI MAI MULŢI *bucuroşi.*

Aşa... aşa...

N. GOLESCU *propune.*

Să numim acum pe loc o comisie care să studieze chestiunea electorală. Propun pe fraţii: Eliade, Bălcescu, Kreţulescu, Voinescu II şi I. C. Brătianu.

BĂLCESCU *exasperat.*

A şasea comisie numită azi... Scoateţi-mă, scoateţi-mă din orice soi de comisie... *(s'a ridicat mânios de pe scaun, trece spre fund).*

ELIADE *în şoaptă, lui Golescu.*

Bun băiat Bălcescu ăsta... minunat... dar e un om imposibil... Nu se poate lucra cu el...

ARĂPILĂ *bătând cu palma în masă.*

Am alcătuit aci, împreună cu fratele Bălcescu, un decret pentru improprietărirea pe loc a clăcaşilor... aşa cum s'a promis la Islaz...

MITROPOLITUL

Prin decret?... dar ce suntem aci cu toporul

pe umăr? Numai voinţa poporului poate hotărî în privinţa asta... numai Constituanta...

BĂLCESCU *înfuriat.*

Nu vreţi să înţelegeţi că singurul sprijin adevărat al revoluţiei sunt milioanele de clăcaşi? Că numai ei, împroprietăriţi, pot apăra statul de armatele străine?

N. GOLESCU

Fratele Bălcescu are dreptate... Să numim o comisie compusă din fraţii: Eliade, Voinescu II, Grădişteanu, Marghiloman, Arion... care să studieze prinţipiile împroprietăririi clăcaşilor.

BĂLCESCU *o clipă dezamăgit, mai îndârjit apoi, măsurându-i pe toţi cu privirea, furios.*

Vreţi încă o comisie în plus? Foarte bine... Propun atunci ca să facă parte din comisie şi 18 clăcaşi, câte unul de fiecare judeţ, iar ceeace va hotărî această comisie să devie proiect de lege pentru Constituantă... — *se produce o mare mişcare printre membrii guvernului şi miniştri, toţi surprinşi de această propunere.*

TELL *uimit.*

Cum o să introducem 18 ţărani care să majoreze propunerile miniştrilor şi ale specialiştilor?

BĂLCESCU *amar.*

Mai specialişti în chestiuni de clacă, decât clăcaşii, nu cunosc.

ELIADE

Nu se poate admite această măsură care ar ridica puterile protectoare împotriva noastră.

TELL

Sunt totuşi de părere să primim propunerea fratelui Bălcescu, dar atunci în locul comisiei propuse de fratele N. Golescu... să facem o comisie agrară compusă din 18 ţărani, dar şi din 18 proprietari de moşie... — *propunerea apare acum surâzătoare tuturor.*

ELIADE

Aşa e foarte bine. Să stea laolaltă şi să discute între ei ca fraţii... Se aprobă, nu-i aşa?

BĂLCESCU *schimbă priviri de luptători înfrânţi, cu Arăpilă.*

Primim şi noi, dar prezidentul comisiei să fie agronomul Ionescu dela Brad — *se aprobă prin vagă ridicare din umeri.*

ELIADE *către N. Golescu.*

Ţi-am spus... E un băiat foarte bun, dar nu se poate lucra cu el.

CORTINA

TABLOUL IX

19 AUGUST 1848.

In stradă nimic deosebit.
In salonul boieresc jucătorii de cărţi şi ceilalţi.
Sala din tablourile precedente este uşor modificată, devenind sala de şedinţe a „Comisiei pentru împroprietărire“. La ridicarea cortinei aci se discută liber până se deschide şedinţa.

— *Dedesubt* —

SCENA I

CANTACUZINO, VULPE, alţi doi parteneri, la cărţi

CANTACUZINO

Vorba e, pravoslavnicii d-tale ţi-au făcut-o, nene Alecule... Au făcut ministerul fără d-ta... deşi ai făcut crucile de doi coţi.

VULPE *jucând.*

O sută de galbeni... — *apoi dispreţuitor* — Aşa minister... Două zile... — *se închină* — Mai bine că nu m'au băgat.

CANTACUZINO

Ei, dacă nu le trecea spaima desculţilor şi nu se întorceau dela Rucăr, aşa e că guvernul dura? Şi nenea Alecu Vulpe făcea zimbre, rămas pe dinafară?

VULPE *adunând.*

V'am luat banii — *reia discuţia* — Ei, aflǎ că m'am făcut turc.

CANTACUZINO *bucuros.*

Bate mâna... Turc?

VULPE

Turc — *face semn că jură* — Asta mi-e crucea...

— *In sală* —

Sunt, de e loc, cam vreo şapte boieri şi paisprezece săteni. Vice-preşedintele I. Ionescu dela Brad, deschide şedinţa; cei care vorbesc se ridică pe rând în picioare, chiar numai pentru o singură frază. Desbaterile sunt foarte îndârjite.

VICE-PREŞEDINTELE

Deschizând a opta şedinţă a Comisiei pentru împroprietărire, vă reamintesc că în prima s'a discutat, la cererea guvernului: „*Cum să se facă muncile de toamnă?*“ şi aţi convenit ca sătenii să lucreze pe loc acolo unde se găsesc şi să dea la anul zeciuială din rod,

VOCI LA SĂTENI

Dară... dară...

VICE-PREŞEDINTELE

A doua zi şi a treia zi am discutat întrebările: *„Dacă munca este sfântă?“*, *„Dacă proprietatea este sfântă?“*

SĂTEANUL SMEAD

Munca este sfântă, căci este cu sudoarea frunţii.

LENŞ *proprietar.*

Dar şi proprietatea este sfântă, că e dela Negru-Vodă, întâiul Voevod, când a trecut în locurile acestea le-a găsit pustii şi le-a împărţit la strămoşii noştri, eroi, care cu sabia în mână îşi apărau patria...

SĂTEANUL DÂRZ *din toată fiinţa lui, viforos.*

Dar noi unde eram atunci? Cine ducea greul în luptă?... — *ceilalţi săteni îl întăresc.*

POPA NEGRU

Ei, dar nu sunt toate moşiile dela Negru Vodă... Mai sunt şi unele luate cu hapca... de ne-aţi făcut pe toţi robi.

LAHOVARI

Proprietatea este sfântă fiindcă este răsplata meritului şi rodul sudorilor sale. Iar claca nu

este robie, ci este chiria în muncă pentru pământul închiriat în fiece an săteanului...

SĂTEANUL DÂRZ

Mai robie decât asta poate fi? Nevastă-mea luată la seceră, eu luat la coasă cu dorobanţul după mine, lăsasem copilul numai de trei luni — *arată cu mâna cât de mic* — copil, care nu ştia să spună nici papă nici cacă, fie-mi cu iertăciune, cu şuroaie de muşte la gură, înţepat de viespi şi de ţânţari, la arşiţa soarelui; oare nu e robie asta? Robie curată, fraţilor. Nevasta secerând din zorii zilei de vară, până la prânzul cel mare nu era slobodă să se ducă să dea ţâţă copilului...

LENŞ *stingherit.*

Ce-a fost să nu mai discutăm. Dar trebue să recunoaşteţi că proprietatea este sfântă, căci aşa spune şi Proclamaţia.

SĂTEANUL DÂRZ

Noi sfinţim proprietatea, însă numai după ce se va împărţi... Acum nu putem *(Sătenii întăresc, tăcut, cu gravitate, ridicând din umeri sau clătinând din cap „acum nu putem“).*

VICE-PREŞEDINTELE *certându-i.*

Fraţi săteni, aţi recunoscut în a doua şedinţă, că proprietatea este sfântă.

POPA NEAGU.

Am recunoscut, dar ne e teamă să nu zică

proprietarii: „Ei, ați votat și am înscris că proprietatea este sfântă... Dacă este sfântă nu putem fi siliți să vă dăm pământ“. Cu șiretenia boierilor nu ne putem juca.

VICE-PREȘEDINTELE

A treia zi s'a discutat: *„Dacă poate cineva să se facă proprietar prin răscumpărare?“.*

LENȘ

V'am arătat că și acum este liber cineva să scape de clacă prin răscumpărare. Pe urmă poate să cumpere pământ. Clăcașul a fost totdeauna liber să cumpere moșie... Chiar unii dintre noi poate că am fost clăcași. Dar am cumpărat moșii și am devenit proprietari...

SĂTEANUL DÂRZ *scurt, aprig.*

Cu ce bani?

LENȘ *surprins, țintit de întrebare.*

Cum cu ce bani?

SĂTEANUL DÂRZ *dur ca de cremene.*

Cu ce bani, ăi care-ați fost clăcași, ați devenit proprietari?

LENȘ *legănându-se speriat.*

Nu înțeleg ce vreți să spuneți?

POPA NEGRU *aprig și el.*

Cu ce bani, clăcași fiind, d-ta ori bunicul

d-tale ați cumpărat moșia? Că doar nu ți-o fi dat-o de pomană? — Cu câștigul din clacă nu se poate cumpăra o moșie de o mie de pogoane.

SĂTEANUL DÂRZ *batjocoritor.*

O fi fost poate cu bani de furat... Sunt unii care omoară la drumul mare și pe urmă când li se pierde urma, devin moșieri cu bani furați — *din adâncul rărunchilor* — Da' muncind cu brațele, nu se adună o mie de pogoane.

LENȘ *ca și ceilalți proprietari, protestează.*

Noi am vrut numai să spunem că e liber clăcașul cât vrea...

MARIN TĂCUTU *se ridică cu fața lui de ceară, slab, nepământesc, cerând socoteală, ca din mormânt.*

Liber? Liber ce? Cum poți să spui că am fost noi liberi? Poate vreți să spuneți că am fost liberi să plătim până să cădem în genunchi ca vitele, plătind. Am fost singurii care am plătit în țara asta. Că noi biruri grele de cap am plătit, oameni de oaste am dat numai noi, ispravnici, judecători și jandarmi numai noi am ținut; drumuri și șosele numai noi am lucrat; beilâcuri, podvezi și havalele numai noi am făcut; zile de meremet numai noi am îndeplinit; clacă de bună voie și fără de voie numai noi am dat... Țara noastră nici băi nu are, nici meșteșuguri multe ca alte țări nu are; toată îmbelșugarea, brațele și sapele noastre le aduc... Câtu-i Dunărea de mare și de largă, curge râul sudorilor noastre, se duce peste

mări și peste hotare, acolo se preface în râuri de aur și de argint. Iar noi nici rânduială, nici dreptate nu am avut. Când ne-am jăluit, când ne-am spus păsurile, ispravnicul ne-a bătut, jandarmul ne-a bătut, vătășelul ne-a bătut, boierul ne-a bătut; cine s'a sculat mai de dimineață pe noi ne-a bătut. Cine a vrut să ia, dela noi a luat, fără frică și fără rușine. *(a fost ascultat într'o adâncă tăcere. Popa Neagu și unii săteni, clătinau din cap cu obidă, îngânduraţi la amintirea suferinţelor lor).*

LENȘ *(stânjenit).*

Asta, nu poate să spuie nimeni că e chiar adevărat.

CEAURESCU *parcă speriat de Marin Tăcutu, se ridică și strigă, cu emoţie și hotărîre.*

Ba e adevărat... E adevărat — *toţi sunt surprinși de această aprobare neașteptată, iar boierii sunt consternaţi, se uită unii la alţii, ne mai știind ce să creadă* — Și eu v'am robit, fraţilor, v'am bătut, v'am desbrăcat. De 36 de ani de când mă blestemaţi. Iertaţi-mă, vă rog, fraţi săteni. Luaţi-vă înapoi ceeace v'am răpit. Iată, vă dau părticica de pământ.

Nu numai deputaţii ţărani, dar și publicul din sală izbucnește, așa cum spune procesul-verbal, într'o detunătură de aplauze, de strigăte de „ura!". Boierii în schimb se privesc mereu consternaţi, furioși de această neașteptată „trădare".

SĂTEANUL SMEAD

Dumnezeu să te ierte, frate!... Să trăim în pace... Să fim fraţi... Dumnezeu să binecuvânteze Constituţia.

LENȘ *cere cuvântul și participă cu o fanariotă și pioasă perfidie la emoţia sălii, deplasând sensul mărturisirii lui Ceaurescu.*

Am auzit cu toţii, cu destulă mâhnire spovedania unui deputat proprietar. Nenorociţi au fost clăcașii și ţiganii dumnealui...

SĂTEANUL SMEAD *cu un rânjet amar.*

Că d-ta nici usturoi n'ai mâncat, nici gura nu-ţi miroase...

LENȘ-*mereu ipocrit.*

Cu tot meritul creștinesc ce poate avea spovedania pe care ne-a făcut-o domnul Ceaurescu asupra silniciilor pe care le-a săvârșit în calitate de proprietar de moșie — fără a mai cerceta mai mult dacă este *aici* locul de a-și ușura sufletul și conștiinţa pentru niște urmări cu totul neatârnate de drepturile și de sarcinile proprietăţii — ţin să arăt că deplâng îngăduiala cu care i s'a permis să abuzeze de lege.

POPA NEAGU

Dacă aţi fi și dvs. adevăraţi creștini, aţi avea tot atâtea de mărturisit ca și dumnealui.

LENȘ *vrând să continue în perfidie.*

Pentru a se putea preţui generozitatea d-lui Băl-Ceaurescu și pentru a vedea întrucât nu deszice sfinţenia prinţipiului proprietăţii — pe care d-sa a consacrat-o împreună cu noi — îl rugăm să arate acum, pe loc, ce pământ înte-

lege să dea sătenilor săi, pentru ca să ne fie poate şi nouă îndreptar... — *căci Lenş ştie că o explozie verbală din slăbiciunea nervilor nu e încă o faptă, el îşi cunoaşte oamenii.*

CEAURESCU.

Fraţi ţărani, eu vă dau locul pentru casă şi namestii... şi hrana vitelor voastre. Pământ de muncă şi izlaz, vă mai dau ceeace aţi avut până la legea lui Caragea care vi l-a luat, că pe temeiul ei vi l-am câştigat la judecată. Mergea o moşie patru ceasuri în lung şi cât mergea, un ceas era pământul vostru. Satul era de o sută unul, sau altul de trei sute de case, în care unii dintre voi aţi avut un pogon de loc, alţii mai mult, alţii mai puţin. Pe aceştea vi le dau...

VICE-PREŞEDINTELE *bănuind că e ceva neclar în declaraţie.*

Daţi vatra satului gratis sau cu bani? Vor fi liberi sătenii să-şi vândă casele, livezile, viile, dacă vor voi să se ducă?

CEAURESCU *legănându-se.*

Dau cu despăgubire şi fără despăgubire... — *cu mâna pe barbă* — Primesc de-mi vor da despăgubire, ca de pomană — *şi fără să-şi dea seama, ia tot înapoi* — Cât timp vor sta locuitorii pe moşie, pământul ce le dau va fi veşnic al lor; dar... — *face o pauză, apoi sporind echivocul deşi aparent hotărît* — cu două

condiţii: În mijlocul satului să fie cârciuma mea, numai a mea, aşa cum cere pravila pentru boier; a doua, pentru locul de casă vreau să-mi daţi găina de Crăciun şi puiul de Sân Petru.

LENŞ *întărind cele spuse de Ceaurescu.*

Constituţia nu scrie nicăieri că trebue să ni se ia dreptul nostru de a fabrica numai noi rachiu şi de a ţine numai noi cârciumă în sat.

VICE-PREŞEDINTELE

Pentrucă timpul trece vreau să vă amintesc că, în ultima noastră şedinţă s'a discutat despre — *apasă tot restul frazei* — *„Cât pământ trebue să se dea de către proprietari, sătenilor“?..* — *prezidenţial* — E adevărat că discuţiile au fost foarte aprinse, însă am bucuria să vă anunţ că dacă unii dintre proprietari au declarat cu îndârjire, că ei nu dau decât loc de casă şi anume un pogon, un pogon jumătate, iar despre rest nimic, alţi proprietari au ajuns până la urmă la înţelegere cu sătenii, discuţiile urmând şi în afară de şedinţă, încât sunt în măsură să exprim speranţa că în scurtă vreme lucrările noastre vor ajunge la bun sfârşit, hotărîndu-se deci chestiunea cea mai grea, câtimea pământului.

SĂTENII *bucuroşi.*

Dară... dară...

SCENA II

Aceiaşi, ELIADE, TELL, N. GOLESCU, ministrul VOINESCU II

Intrarea solemnă a Locotenenţei ridică sala cuviincioasă în picioare.

ELIADE *cu mantia albă pe umeri.*

Fraţilor, unde e libertatea e şi Dumnezeu, iar unde e Dumnezeu, e dragoste şi unire. Văzând însă că actuala comisie nu poate să aducă pacea şi unirea de care sunt însetate sufletele voastre, între proprietari şi săteni, Locotenenţa a dat decretul pe care îl va citi acum Secretarul de Stat.

VOINESCU II *desface decretul şi citeşte în ascultarea încordată a sălii.*

a) Se suspendă, până la al doilea decret, lucrările Comisiei.

In sală este o uimire de nedescris... Deputaţii ţărani devin mânioşi; protestează privindu-se unul pe altul. Voinescu ridică tonul ca să se facă auzit.

b) Fiecare deputat îşi va da părerea în scris către guvern...

Sătenii sunt uluiţi. Se privesc încremeniţi unul pe altul. Apoi încep să murmure nedumeriţi. Foarte satisfăcuţi sunt însă proprietarii.

CORTINA

TABLOUL X

13 SEPTEMVRIE 1848.

In faţa cortului lui Fuad Paşa.

SCENA I

BĂLCESCU, BRĂTIANU, ROSETTI, ŞTEFAN GOLESCU, MITROPOLITUL şi alţi revoluţionari în stânga, CONST. CANTACUZINO, ALECU FILIPESCU-VULPE şi alţi boieri reacţionari, în dreapta, apoi ofiţeri şi ostaşi turci, LENŞ (ca tâlmaci) apoi FUAD şi suita lui

ŞTEFAN GOLESCU *ascultând salvele de puşcă mai îndepărtate.*

Ce să fie?

ROSETTI

Trag turcii salve în aer, încercând să împrăştie poporul.

BĂLCESCU *dârz, către tâlmaci.*

Comunicaţi Comisarului imperial că 30.000 de cetăţeni doresc să-i vorbească şi aşteaptă de trei zile şi trei nopţi în ploaie, pe câmp înaintea oştilor imperiale.

LENŞ *în numele lui Fuad.*

Excelenţa Sa este foarte supărat de această ridicare a poporului de rând şi a dat ordinele potrivite. Vrea să vorbească numai cu o deputăţie de fruntaşi cu răspundere. Pentru aceea sunteţi aci — *intră Fuad Paşa cu suita lui, cei mai mulţi din deputăţie salută după obiceiul oriental; apoi tâlmaciul continuă după ce Fuad Paşa i-a vorbit turceşte, încet* — Excelenţa Sa întreabă care este rostul acestei mulţimi imense aşezate pe câmp şi pe drumuri, în calea armatei sale?

ROSETTI *înflăcărat.*

Este poporul bucureştean, care s'a ridicat ca un singur om, să aducă un omagiu M. S. Sultanului, augustul Suzeran, dar care ţine să arate că nu înţelege să renunţe la Constituţia pe care şi-a dat-o. O asemenea măreaţă înfăţişare ar trebui să placă strălucitului poet care este excelenţa sa, Fuad Effendi.

LENŞ *după ce a vorbit încet turceşte cu Fuad Paşa.*

Excelenţa Sa spune că nu a venit aci cu lira de poet, ci cu o armată, de a cărei siguranţă este răspunzător.

BRĂTIANU *cu vocea lui ascuţită.*

Am aci proclamaţia pe care am dat-o în calitatea mea de prefect de poliţie, prin care îndemn, şi cer mulţimii care s'a adunat în faţa oştirilor împărăteşti, să vie fără niciun fel de

armă, pentru o demonstraţie paşnică, pentru a-şi arăta sentimentele faţă de Constituţia pe care şi-a dat-o şi pe care înţelege s'o păstreze.

LENŞ *după ce a tradus, transmite răspunsul.*

Excelenţa Sa nu poate să ia cunoştinţă de această declaraţie, nerecunoscând nici pe prefect, nici guvernul provizoriu. Ţine să ştiţi însă că vă socoteşte pe toţi cei de faţă răspunzători dacă, aşa cum i s'a raportat Excelenţei sale, se mai găsesc în pădurile şi lanurile de porumb din jurul capitalei şi alte mulţimi de ţărani, gata să atace prin surprindere — *se aud acum şi lovituri de tun* — De altfel a dat acum o jumătate de oră ordin cavaleriei imperiale să-şi deschidă drumul cu săbiile prin mulţimea care îi împiedica trecerea.

BĂLCESCU *mai îndârjit, cu un soi de disperare.*

Spune-i Excelenţei sale că acest limbaj este inadmisibil, faţă de guvernul provizoriu care a fost odată recunoscut de către Soleiman paşa — *apasă* — în numele Sultanului. Prin glasul meu, tot poporul protestează din toată fiinţa lui împotriva oştirii străine care a cotropit pământul românesc — *cei de faţă se privesc speriaţi de îndrăsneala lui Bălcescu; se aud iar tunurile.*

ŞT. GOLESCU

Frate, ţine socoteală de situaţia în care ne găsim.

BĂLCESCU *pornit.*

Ţiu socoteală că vorbim în numele unei revoluţii. Trebue să fie cineva care să spună în clipa asta aceste lucruri. Trebue să se găsească un om al Revoluţiei care să le vorbească turcilor aşa cum merită.

Cei de faţă se privesc, mereu speriaţi de violenţa lui Bălcescu, dar sunt şi unii care îl aprobă.

LENŞ *după ce a vorbit încet cu Fuad Paşa.*

Excelenţa Sa spune că este trimis de Majestatea Sa Imperială aci ca să restabilească ordinea şi că o va restabili cu orice preţ.

BĂLCESCU *răspicat, dar cu un soi de exasperare nervoasă.*

Nici tratatele încheiate de Mircea, de Vlad al V-lea, nici vechile capitulaţii, nici dreptul internaţional nu îngădue guvernului imperial să se amestece în conducerea lăuntrică a Prinsipatelor... şi nici să trimită oştiri să restabilească o pretinsă ordine, împotriva celei adevărate pe care şi-a dat-o poporul român însuşi.

VULPE *ascultă înmărmurit, vine apoi spre Bălcescu, îi spune în şoaptă.*

Domnule eşti nebun? Vrei să ne taie turcul capetele la toţi?

BĂLCESCU *retezându-i vorba.*

Turcii nu taie decât capetele ce se pleacă.

LENŞ *a vorbit cu Fuad Paşa, care se uită lung la Bălcescu, apoi a luat o proclamaţie din mâna unui secretar.*

Iată o proclamaţie pe care o voi citi aci şi care va fi afişată mâine în întreaga capitală. Acum Excelenţa sa vesteşte că în numele M. S. Impăratului, suzeranul acestui principat, a numit Caimacam al Ţării Româneşti pe marele vornic Constantin Cantacuzino.

BĂLCESCU *agitat, ca şi ceilalţi revoluţionari care au căpătat curaj.*

Nu-l primim, ţara are un guvern pe care şi l-a dat singură — *către Cantacuzino* — Boierule, nu face de ruşine neamul românesc. Nu primi să fii călăul revoluţiei şi al libertăţii româneşti. Nu-ţi lua această răspundere în faţa istoriei.

I. CANTACUZINO *îngenunche în faţa tatălui său.*

Tată, nu primi.

C. CANTACUZINO *aspru către fiul său.*

Tu vezi-ţi de medicina ta. Nu te amesteca în politică — *solemn, către Fuad* — Je suis très reconnaissant aux deux cours; aussi je tâcherai de toutes mes forces de servir les deux empires protecteurs, la Russie et la Turquie.

FUAD *ironic.*

C'est votre patrie Monsieur, que vous devez servir, et non pas la Russie et la Porte... —

sarcastic către tâlmaciu — Traduisez cela aussi...

LENŞ

Alteţa sa Caimacamul spusese că va servi cu recunoştinţă puterile protectoare. Excelenţa Sa i-a răspuns că trebue să-şi servească patria, nu puterile protectoare — *Fuad îi vorbeşte încet, el reia imperativ* — Excelenţa Sa spune că acei care sunt pentru ordine să intre în cortul său, iar ceilalţi să rămână.

Faud intră în cort urmat de Caimacam, mitropolit şi boieri, ca şi unii din revoluţionari care şovăe, apoi suita sa. Revoluţionarii cei mai dârzi rămân, şi unii negustori între ei, şi sunt imediat înconjuraţi de soldaţi care îi înghesue brutal şi ameninţător.

SCENA II

Grupul arestat al revoluţionarilor, apoi VOINESCU II, BĂLĂCEANU.

ROSETTI *uimit.*

Uite, pe fratele Voinescu II... — *către el* — Fugi omule, că te aresteazǎ...

VOINESCU II *care se apropie cu Bălăceanu, un tânăr de 20 de ani.*

Am venit să fiu arestat şi eu cu voi... Aci e locul meu — *către ofiţerul turc, în timp ce vrea să intre în rândurile arestaţilor* — vreau să fiu arestat şi eu — *ofiţerul turc nu pricepe*

şi îl goneşte — Dacă aş şti turceşte i-aş explica...

BĂLĂCEANU *firesc.*

Cum, nu ştii turceşte?

VOINESCU II

Nu... — *mirat* — Dar ce, dumneata ştii?

BĂLĂCEANU *sigur de el.*

Fireşte... O să vezi numaidecât — *vine cu modestie spre ofiţerul turc şi începe să-i debiteze extrem de repede, nuanţând când ca o explicaţie când ca o rugăminte, când pe un ton de răfuială, cu alură larg retorică* — Hatâr-bey... ioc para... ioc boccea... Caldarâm. — dărâm — caldarâm... pilaf — cearşaf — perdaf... meremet — berechet — *cu dispreţ* — Tarapana — meterhanea... Aferim — ciulama — *liric* — Bairam temenea Bairam — *cu un gest scurt dezolat* — Ramadan, bre...

Ofiţerul turc a ascultat curios şi nedumerit la început, stupefiat apoi de debitul rapid al Bălăceanului, năuc neştiind ce să creadă, apoi furios îl înhaţă şi îl svârle între arestaţi.

BĂLĂCEANU *către Voinescu, aranjându-şi legătura la gât şi triumfând cu modestie.*

Ai văzut?

VOINESCU II *ar vrea să spună ceva ofiţerului turc, dar acesta, mânios în continuare, îl împinge şi pe el, fără să-l mai asculte, în ţarcul arestaţilor.*

BĂLCESCU

Dece ai mai venit?... Trebuia să te duci la armata lui Magheru... Să rezistați acolo... în Oltenia.

VOINESCU II *emoționat.*

Mai întâi ca să-ți cer iertare ție... Să cer iertare poporului român...

BĂLCESCU *nedumerit.*

Ce vrei să spui?

VOINESCU II *subt impresia luptei de acolo.*

Frate, frate, vin din Dealul Spirei... — *toți prizonierii s'au strâns în jurul lui, nedumeriți.*

BĂLCESCU *nedumerit.*

Omule, spune...

VOINESCU II *cu ochii mari, încet, obosit parcă.*

A fost luptă mare...

BĂLCESCU *mai nedumerit, mai dornic să știe, la fel ca ceilalți.*

Ce luptă?

BĂLĂCEANU *emoționat și el.*

Ce, nu știți? A fost luptă mare în Dealul Spirei... N'ați auzit tunurile?

BĂLCESCU *copleșit de emoție.*

Ai fost în luptă?

VOINESCU II

Am sosit prea târziu — *Toată lumea dă semne de nerăbdare și de interes* — De altfel trebuia să duc tocmai eu ordinul pentru predarea cazărmii.

ROSETTI

Frate, nu ne mai chinui... Spune ce a fost acolo.

VOINESCU II *căutându-și respirația.*

Armata turcă a primit azi ordinul să intre în oraș. Când trupele au ajuns în dreptul cazărmii din deal, Turcii au cerut regimentului II să le predea pe loc cazarma... dar colonelul Golescu a spus că nu are nici un ordin dela Locotenență, pentru predare.

ROSETTI

Care colonel Golescu?

VOINESCU II

Fratele lui Arăpilă, căci văru-său este plecat... Armata turcă s'a oprit, a învăluit cazarma și a pus tunurile în fața porții în bătaie. Colonelul a pus și el cei patru sute de oameni pe care îi avea în careu, în curte, cu drapelul în mijloc... și a trimis, după ordine, la noi la Locotenență...

ST. GOLESCU

Ce fac locotenenții?

VOINESCU II

Eliade și-a luat mantia albă și a dispărut de azi dimineață, fratele tău s'a refugiat la consulul englez, iar Tell și cu mine așteptam fără gardă la Palat... Orașul e pustiu. Din păcate, Eliade, acest mare dascăl nu a fost mare și în Revoluție...

BĂLCESCU *nerăbdător.*

Spune despre luptă.

VOINESCU II

Pe când așteptau așa, față în față, a venit din vale căpitanul Zăgănescu, cu cei două sute de pompieri ai lui. A spus că a primit ordin, încă de aseară, să intre azi în cazarmă... Turcii l-au anunțat că nu e voie, că iau ei cazarma... Dar Zăgănescu a dat ordin coloanei de pompieri să treacă prin armata turcească și să intre în cazarmă.

BĂLCESCU *uimit.*

Cum să treacă prin armata turcească?

VOINESCU II *ușor.*

Așa, să taie coloana lor... — *reia* — Pompierii au început să treacă foarte țanțoși... Un turc a scuipat pe un soldat român... Atunci

sublocotenentul Dincă a scos sabia și l-a tăiat pe turc...

BĂLCESCU

Dincă Bălșoiu?

VOINESCU II

Da, Dincă al nostru... Doi turci au sărit pe el, dar a urlat ca un nebun: „Pe ei, fraților" și a început să taie cu sabia în dreapta și în stânga... Au sărit ai lor, au sărit ai noștri... a fost o învălmășeală de nedescris... Turcii au aprins fitilurile tunurilor, care erau în bătaie, și au culcat la pământ un rând dintre ai noștri. Românii au sărit pe tunuri și le-au întors împotriva turcilor, secerând cu zecile din ei. Atunci locotenentul Deivos din curtea cacazărmii, văzând ce se întâmplă a comandat foc de salvă asupra coloanei turcești. Turcii au atacat cazarma. Numai cu greutate după o oră s'a oprit măcelul...

BĂLCESCU

Au pierit mulți dintre ai noștri?

VOINESCU II

Au mai rămas doar câțiva... Dar au căzut de trei ori mai mulți turci.

BĂLCESCU

Dincă a scăpat?...

VOINESCU II

Rănit grav... Rănit și colonelul Golescu...

BĂLCESCU *ca în vis.*

Dincă... Zăgănescu... Golescu... Deivos.., iată oamenii care ne trebuiau şi n'am ştiut... — *apoi gândindu-se cu emoţie la trupă* — Şi ceilalţi...

VOINESCU II *fierbând.*

Frate Bălcescule, este întâia bătălie românească după două sute de ani... — *roş de gânduri* — Ah, ce n'am fi făcut noi cu asemenea oameni... cu cei două sute de pompieri zănatici, cu cei patru sute de infanterişti ai lui Golescu. Ostaşii aceştia, nu mânaţi într'o cursă... ca acum... ci atacând, feriţi de întuneric, prin surprindere... pe grupuri răsleţe, ca să nu ştie turcii cât de puţini sunt, ar fi ţinut în loc, singuri, o săptămână toată armata lui Fuad... — *cu o nesfârşită părere de rău* — Războiul de partizani era posibil... iartă-mă, frate Bălcescule, că n'am crezut în el, că nu te-am sprijinit în propunerile tale.

BĂLCESCU *încă în transă, exaltat..*

Que voulez-vous qu-ils fissent?
Deux cent contre dix mille?
Qu-ils périssent...
Ils sont morts... — *parcă pluteşte pe altă lume, se întoarce spre Voinescu* — Dacă am fi avut alături de noi pe aceşti oameni, 28 Iunie n'ar fi fost o „fugă" la Rucăr ci o „retragere" în munţi. Nu ar mai fi fost Eliade insultat, legat şi trimis din post în post ca un rău făcător... Dincă, Zăgănescu, Golescu, Deivos!... V'am cunoscut prea târziu.... Unde aţi fost? Ah, sunteţi buni de spânzurat... Unde dracu' se ascund, frate, românii aceştia, cinstiţi şi de nădejde când ai nevoie de ei, de te seacă la inimă? Ii cauţi amarnic şi nu sunt... In schimb cei ticăloşi aleargă nechemaţi, vin întins ca reptilele la oala cu lapte...

VOINESCU II

Trebuia să facem o alegere printre ofiţeri... S'ar fi găsit atâţia.

BĂLCESCU *cu un soi de desnădejde.*

N'am ştiut de ei, n'am ştiut nimic. Suntem de neiertat. Cea mai mare crimă a unui conducător este să nu fie informat despre lucruri şi despre oameni. Să nu ştie să se informeze.

VOINESCU II

Suntem vinovaţi şi trebue să ispăşim...

BĂLCESCU *torturat de păreri de rău, exaltat.*

Ce ziceţi de revoluţia asta care se dovedeşte posibilă, chiar în clipa în care se prăbuşeşte?

VOINESCU II *roş şi el de părere de rău.*

Printr'un război de partizani, am fi înscris o pagină de neuitat — *privindu-l în ochi* — Trebuia să vin să-ţi cer iertare, oriunde ai fi fost... Eram ca într'o cămaşă de foc.

BĂLCESCU *punându-i parcă mâna în piept.*

Dar cei treizeci de mii de oameni, care dorm de trei nopţi pe câmp, hotărîţi să împiedice, aşa fără arme, sugrumarea Revoluţiei, care azi se aruncau pe câmp în faţa infanteriştilor, oamenii aceştia goi care se agăţau de călăreţi şi le întorceau caii? — *ca pentru el, ca o mărturisire din adânc* — Popor român, nu greşeşte cine crede în tine.

CORTINA

TABLOUL XI

Pe scenă nu se vede nimic... Este întuneric beznă... Se aud numai vocile celor arestaţi, în fundul corăbiei.

VOCEA LUI ROSETTI *văitându-se cu o nesfârşită tristeţe.*

O, Doamne, în ce noapte fără de nădejde am intrat.. Vor mai fi zori pentru revoluţie, pentru poporul român?

VOCEA LUI VOINESCU II

Frate Bălcescule, oare încotro să ne fi pornit aseară?

VOCEA LUI ŞT. GOLESCU

Când ne-au urcat şi ne-au înghesuit turcii pe corabia asta spuneau că vom porni spre Brăila... Că ne trimit la Constantinopol...

VOCEA LUI BĂLCESCU

Pornim spre sorocul greşelilor noastre.

VOCEA LUI ROSETTI

Doamne, Doamne, în ce noapte nesfârşită

am intrat. Ghimia asta în fundul căruia zacem, este cu adevărat ghimia ispășirii noastre... Nu vom mai ieși vii de aci...

VOCEA LUI BĂLCESCU

Poate că pentru noi, cei pieritori, această beznă grea în care am intrat să fie și sfârșitul. Dar poporul român va ieși la capătul acestei nopți, mai viu și mai puternic de cum a fost.

VOCEA LUI ROSETTI

Atâta am vrut să fim folositori cauzei și iată acum unde ne găsim, ca niște unelte stricate, netrebnice, în fundul unui beci.

VOCEA LUI BĂLCESCU

Frați căuzași, în cea mai neagră noapte, cu ghiuleaua de plumb a nenorocului strivindu-ți pieptul, cât timp mai poți mișca un singur deget, dacă gândul este îndreptat, încă mai poți sluji neamul tău. Suflul pe care ți-l dai în ultima clipă, dacă este îndreptat, mișcă atomi care înrâuresc soarta unui popor. Trebue să mai fim de folos și încă vom mai fi.

CORTINA

ACTUL III

TABLOUL XII

Sfârșitul lui August 1849. Peste un an, în munte, deasupra Câmpenilor... O masă țărănească, pe picioare bătute în pământ... In stânga o colibă jumătate îngropată între pietre, acoperită cu cetină. Dealurile sunt luminate de razele piezișe ale soarelui care scapătă. La ușa colibei, un moț înarmat de pază. Tribunii **MOLDOVEANU** *și* **BALINT** *stau de vorbă, în jurul mesei. E deasemenea* **DINCĂ**, *venit din Oltenia să lupte în oastea lui* **IANCU**, *și care cântă acum din fluier un cântec învățat dela moți.*

SCENA I

MOLDOVEANU, BALINT, DINCĂ

MOLDOVEANU *după ce Dincă s'a oprit.*

Apoi de mărs, o mărs, frate Dincă da' nu-ș cum..., voi oltenii o luați mereu prea iute, parcă mereu sunteți a grabă. Noi, moții luăm seama când punem piciorul și privim departe. Numai că ascultă la mine, și cată a fi mai domol, că acum i-om pus pe unguri la

pământ și nu mai e nimeni să ne gonească din urmă... — *cântă puțin, căci e întrerupt de Balint.*

BALINT *gânditor.*

Apoi crezi dară, că Ungurii mi's la pământ? Eu când privesc de vale, tot aștept să se aprindă iar focuri, dând veste că se apropie grofii cu armată...

MOLDOVEANU *se întrerupe.*

S'o gătat frate cu ei. Kossuth a fo' fugit la Turci, iară, Bem așa și-o topit armata că parcă nici n'ar fi fost... Oastea lui Goergey o fo'to-cat-o cazacii la Siria. Pe el și pe generalii lui i-o prins și de bună seamă că îi spânzură la Arad... Apoi crezi că nimerea acest maghiaron de Bălcescu aci, dacă putea să fugă?... Dar pe ce drum apuca, nu întâlnea decât oști împărătești. Când l-o fo' prins cazacii s'o fo' jurat că a luptat în armata Iancului de l-or slobozit... Dar când l'o fo' prins la Abrud ai noștri n'o mai mărs minciuna... *(către moțul de pază)* Al Rudului stai cu ochii pe el în bordei. Eu drept să-ți spun am vrut să-l spânzur pe loc...

BALINT *moale, sfătos.*

Că bine făceai... Acesta o mâncat gulaș cu Hetveni, la Pesta și la Debrețin...

MOLDOVEANU

Dar or prins de veste oamenii țarului de pregătirile noastre și pe loc ne-or cerut că e

musai să li-l dăm, dacă e acel Bălcescu de-l caută pretutindeni, să îl judece ei... Asta n'am vrut și am trimăs om la Iancu să ia el hotărîre... Mi-o fo' trimăs vorba să viu eu dela Abrud aci cu el sub pază...

DINCĂ

Frate, și crezi că îl va spânzura?

BALINT

Apoi de bună seamă, fiindcă acest Bălcescu n'o vint de peste munți ca să lupte ca dumneata, în rândurile noastre, ci o fost spionul lui Kossut... *(spre potecă)* No... că iacă și Iancu... De amu, când o scăpăta soarele cu totul... s'o gătat... *(se ridică toți trei).*

SCENA II

ACEIAȘI — AVRAM IANCU

IANCU După ce saultă cu o ușoară înclinare a capului.

Ei, l-aduserăți?

MOLDOVEANU

L-aduserăm.

IANCU *îngândurat.*

No' apăi unde-i?

MOLDOVEANU

Inchis în bordeiul acesta...

IANCU *tace îndelung.*

Inchis în bordei...

MOLDOVEANU

Cată că până'n ie seară să sfârşim... Musai să fiu devale la Abrud... Am doi ficiori cu mine... buni de treabă...

IANCU *îngândurat, îndepărtat.*

D'apoi vezi că e un cărturar mare al neamului.

DINCĂ

Fuse unul din capii răscoalei dela Bucureşti... A fost ministru acolo.

MOLDOVEANU

O fi fo'... Nu zic ba... Dar s'o ţinut de poala lui Kossuth, cinci luni... Şi apoi tocmai cărturar mare fiind, nu trebuia să greşească...

IANCU

Când greşesc cărturarii adevăraţi greşeşte neamul, că ei sunt neamul, iară neamul nu poate fi pedepsit.

MOLDOVEANU

Apăi nu-i aşa... Singur poporul nu poate greşi, căci el e de când-i lumea... şi e vai de cărturarul care se rupe de popor...

Acest Bălcescu, şi cu alţi vânzători de neam, s'or tocmit cu grofii să le facă o legioană de rumâni... ca să lupte împotrivă-ne.

IANCU *cu un surâs glumeţ, obosit.*

Cărturarii neamului nu pot greşi... Ei, numa, nu văd curtea şi casa... Văd peste casă...

MOLDOVEANU *fierbând.*

Iancule, frate, lasă-mă numai, să-l întreb: unde o fost, când l'or împuşcat nemeşii pe Dobra şi l-or spânzurat pe Buteanu... De cântau lăutele şi jucau ceardaşul în jurul spânzurătorii... Şi nici batâr nu-i prinseseră în luptă... Ii înşelară să vie că vor pace...

IANCU *sfâşiat şi cutremurat în acelaş timp; ridică umerii încleştat şi parcă se frânge apoi tot.*

Frate Moldovene, au ce suflet ai de-mi pomeneşti acum de Buteanu? Nu-ţi mai aduci aminte că încă de Paşte inima lui era în mâna mea? Nu ştii că am muşcat amândoi, tu şi cu mine, din cremenea muntelui de furie, când am auzit de mişelia nemeşilor? *cu un surâs topit de amintire.* Fruntea lui Buteanu lumina pădurea. — *se frânge năprasnic, trânteşte pistolul pe masă* — Am ars şapte văi, ca să răcorim mânia morţilor. *răsuflă greu, aşteaptă să se stăpânească.* Dar ce vrei acum? Ce putea face acest Bălcescu şi cei câţiva, cu el acolo? Ori de eram slabi, el mai slabi nu ne putea face... Iară tăria noastră nu o fost el. Dacă n'o lovit cu mâna lui, şi n'o lovit, nu-i drept ca să primească pedeapsă. Putem să-i dăm ajutor acum şi putem iară să nu-i dăm. Iară eu zic: acest cărturar al neamului este oaspetele nostru şi ca atare cată să îngrijim de el şi să-l ferim de cei care îl urmăresc.

DINCĂ *prietenos.*

Rămân şi eu alături de el, poate să-i fiu de ajutor.

MOLDOVEANU

Iancule, eşti domn preste noi, fiindcă noi te-am voit domn şi hotărîrea dacă ai luat-o, noi toţi om asculta-o şi ne-o supune. Dar în cugetul meu un cărturar care a greşit mai vinovat e... — *către moţul dela uşă* — Apoi frate, sloboade-l afară.

SCENA III

ACEIAŞI — BĂLCESCU

BĂLCESCU *îi priveşte pe toţi, pe rând turburat, încurcat, îi vede aşteptându-l ca nişte judecători.*

Am crezut că viu la prieteni şi acum nu mai ştiu ce să spun...

IANCU *obosit, îndepărtat.*

No, apoi după cele întâmplate prieten nu ţi-om putea spune... Dar ne eşti frate şi fratele tot frate rămâne, chiar şi atunci când e un frate rătăcit. Acum vrem să ştii că de aceea ne găsim aci, ca să afli că ţi-om purta toată grija... Am hotărît să te ascundem în această colibă, fiindcă eşti căutat cu gânduri de ucidere de oştile împărăteşti, şi dinspre răsărit şi dinspre apus. Pe aceşti doi cai sunt cele de trebuinţă pentru ca să poţi locui aici, atâta timp cât vei crede că e mai bine pentru dumneata, frate. Sunt şi cărţi şi cele ale scrisului... Iară tu, al Rudului, ai să rămâi, cu cei patru oameni aci, de strajă... Iar dumneata frate din ţară de vei vrea să umbli pân sate, au pân tabără, e mai bine să dai jos barba şi să îmbraci straie de ale noastre... Iată aci şi o ţidulă precum că eşti Alexandru Ionescu venit din ţară, ca să lupte în rândurile noastre. Dar cată mai bine să te fereşti... Asta-i ceeace am hotărît...

BĂLCESCU *tremurând parcă.*

O, cuvânt fără seamăn „frate" cum cazi tu în urechea mea, în munţii aceştia, dincolo şi dincolo de alţi munţi. Aci departe de Argeşul meu, de Bucureştii înălţărilor şi căderilor noastre... Câtă răcoare aduci tu în arşiţa pribegiei mele... Pentru acest „frate", Iancule al munţilor, îţi mulţumesc... Dar lângă acest cuvânt răcoritor ai lipit un altul, pe care eu nu-l pot primi, cum nu voi mai putea primi nici ospitalitatea pe care vrei să mi-o dai... M'ai făcut „rătăcit"...

MOLDOVEANU *cu cruzime.*

„Rătăcit" o spus Iancu, noi toţi de aci spus-am alt cuvânt, spus-am „vândut", vândut lui Kossuth...

BĂLCESCU *ameţit parcă.*

Eu, Bălcescu, vândut?

MOLDOVEANU *aprig, cu o mânie îndurerată.*

Unde ai fost până acum? Din ce tabără vii?

Uite, vezi. calul acesta — că e cal — a fost şi el la Fântânele, cu noi toţi, unde tunau puştile şi ţâşnea sângele pentru libertate... dar dumneata, rumân, unde erai? te întreb iar...

BĂLCESCU *moale, ca pentru el însuşi.*

Vândut? — *dus parcă pe gânduri* — Când li s'a spus întâi oamenilor că pe partea cealaltă a pământului sunt alţi oameni care merg cu capul în jos fără să bănuiască... cei mai mulţi au spus că asemenea fapt este cu neputinţă... Azi ştiu că împrejurarea se repetă şi nimic nu este cu neputinţă... Nici să se spună lui Bălcescu in faţă că şi-a vândut neamul de către cei care, ei, merg cu capul jos...

MOLDOVEANU *răstit.*

Vorbeşte mai făţiş, cugetul nostru e mai drept, nu se încovoaie şi nu se ascunde după cuvinte...

BĂLCESCU *drept din cap până în picioare, hotărît.*

Ei bine, vream să vă spun că voi aţi greşit, că voi nu ştiţi că aţi mers cu capul în jos...

MOLDOVEANU *uitându-se la Iancu, văzând că acesta e dus pe gânduri.*

Noi? Noi am greşit? — *cu o furie amară* — Atunci spune ce o fost cu legicana? Pentru ce ai vrut să ruculezi ficiori de rumân pentru armata maghiară? Să vie să lupte rumânii noştri, duşi de mână de unguri, împotriva noastră? Ei, află că asta numim noi vânzare de neam...

BĂLCESCU *voit şi liniştit.*

Tot ceeace am cerut, am discutat şi mai ales ceeace am izbutit, atât cât mi-a îngăduit trufia criminală a lui Kossuth şi a oamenilor lui să izbutesc — şi atât de târziu — este trecut în protocoale şi întovărăşit de documente. Aceste protocoale şi documente am vrut să le aduc ca un lucru recunoscut chiar de unguri, şi de aceea sunt acum aci, să vă arăt ce am adus, ascuns la piept... căci pentru asta am venit, nu ca să-mi scap o viaţă şubredă. Nu vreau să mă judecaţi şi nu vreau să mă judece nimeni decât pentru propriile mele acte, pentru cât am avut îndreptar conştiinţa mea interesele poporului meu şi nimic mai mult... Am discutat legoana, ca să lupte alături de unguri, dar veţi afla din aceste documente...

MOLDOVEANU *biruitor.*

Ei, ei, mărturiseşti: ca să lupte alături de unguri...

BĂLCESCU

Oh, cât aş fi vrut ca şi voi, frumoşii mei ostaşi, să luptaţi alături de unguri. Să ne organizăm şi noi românii într'o armată rânduită, adevărată, ca să cruţăm sângele românesc...

BALINT *crucindu-se.*

Noi, alături de unguri? Noi laolaltă cu grofii? Noi în frunte cu fişpanii?

BĂLCESCU *liniştit.*

Nu laolaltă cu grofii, nu alături de nemeşi, ci alături de acest dârz şi minunat popor maghiar, care timp de un an de zile a învins, unele după altele, oştile Vienei, care a sângerat în bătălii împotriva a doi împăraţi deodată. Toate privirile celor ce urăsc despotismul au fost aţintiţi asupra poporului maghiar... Dar prostia grofilor şi a nemeşilor a dus la pământ marea revoluţie maghiară, cum prostia boerilor şi fanarioţilor a dus la pământ revoluţia din principate... Nu... încă nu a bătut ceasul popoarelor.

BALINT *nedumerit.*

Nu pricep cum am fi putut fi noi alături de unguri.

IANCU *a ascultat tot timpul, invârtind, îngândurat, pistolul pe masă.*

BĂLCESCU *cu căldură.*

Va veni o vreme, peste un veac, poate şi mai târziu, când aceste două popoare nu vor putea pricepe dece nu au fost totdeauna împreună, dece atâta amar de vreme s'au duşmănit şi s'au înjunghiat de câte ori le-a venit la îndemână... Se zice că în Africa este o ţară unde împrumutătorul se plânge şi cere să fie condamnat datornicul, iar pedeapsa este că judecătorul îl leagă pe vinovat cu un lanţ de fier chiar de piciorul celui care i-a dat banii. Unde merge unul trebue să meargă şi celălalt... chinuindu-se unul pe celălalt, fără nicio noimă... Aşa i-a legat Dumnezeu pe români şi pe unguri... — *scoate dela piept un pachet de acte* — Iată, Iancule, aci documentele de care am vorbit... Le vei citi şi vei vedea că şase luni am nevoit în tabăra ungurească numai ca să obţinem drepturile pe care le-aţi cerut dela început... Este lămurit cu grijă că în niciun caz legioana nu va lupta împotriva poporului român... a moţilor... Dimpotrivă, scrie aci că Iancu va trece în ţară în fruntea oştirilor româneşti ca un general recunoscut de ei, de unguri şi ca un descălecător de ţară nouă românească, recunoscut de noi, ca să mântue Principatele de robie... Fireşte, mintea i-a venit lui Kossuth prea târziu. A priceput târziu că dacă avea poporul român alături, nu împotriva lui, alta ar fi fost soarta războiului... Dar azi nu mai e nimic de făcut...

MOLDOVEANU *izbucneşte tremurând de indignare.*

Ce stăm noi să ascultăm asemenea vorbe de clacă?.. Cum îndrăzneşte acest om să ne mai spuie, azi, că trebuia să fim alături de unguri? Dar unde sunt ungurii acum? Invinşi, sdrobiţi... Generalii lor, prinşi, aşteaptă în temniţă să li se puie ştreangul de gât... Kossuth şi miniştrii lui sunt fugari la turci... Iar noi suntem tot aci, neînvinşi, alături de steagurile împăratului, tari pe dreptul nostru căştigat prin vitejia şi credinţa noastră... Cum mai poate acest om întortochia vorbele când totul e terminat şi planurile sunt acum fapte care grăiesc?.. Unguri sunt învinşi, îngropaţi ca neam şi noi suntem alături de împăratul

învingător... Să tacă odată — *se uită la Iancu, dar acesta e mereu pe gânduri.*

BĂLCESCU *amar, privindu-i îndurerat.*

Ah, dacă înțeleg bine bucuria voastră, sunteți mândri nespus că ați ajutat pe împărat să înfrângă pe unguri?.. Sunteți mulțumiți că ungurii sunt la pământ și noi românii suntem umăr la umăr cu împăratul? Vă și vedeți în fruntea ospățului biruinței, salutați de acel despot pentru care s'a risipit fără socoteală sângele moților noștri?... De acum... vă socotiți deschisă dinainte o cale frumoasă, imperială. Ah, cât vă înșelați... Frați din ținutul Arieșului și al Zarandului, iată ce vă spun eu: Despoții n'au inimă și n'au cuvânt de cinste... Tăria lor silă e și minciună mereu întoarsă... Nu voi veți fi oaspeții iubiți ai petrecerii împărătești... ci poate tocmai ungurii care le-au lovit cu sabia labele lor hrăpărețe... Ținuți la ușă, alungați cu dispreț de veți cere, o, amarnic vă veți căi, frații mei, că ați avut încredere în obrazul împărătesc... că ați fost atât de mândri să fiți între doi împărați — *ia fluierul din mâna lui Dincă îl cercetează trist și întoarce o privire grea asupra lui Iancu* — Frate Iancule, eu multe zile de trăit nu mai am. Plec acum în pribegie, dar eu îți spun că tu viteazule, tu tovarăș al împăraților, vei pribegi la fel cu mine și vei plânge cu plânsul codrilor, vei jeli, cu jalea acestui fluier nenorocul neamului românesc — *i-l întinde* — Păstrează-l. *se uită cu o dragoste îndurerată la ei.* O, vă vor mai pălmui obrajii oamenii despoților. — *s'a întors să plece, apoi simplu* — Vreau să știi că între acele hârtii este și scrisoarea

pe care a scris-o către maiorul Csotac înainte de moarte, acel bărbat fără frică, Buteanu.. Nu știu dacă o ai... Eu am căpătat-o, am pus-o de mi s'a tradus din ungurește și am trimis-o cu un tovarăș bun la Constantinopol, pentru ca ea să fie păstrată pe vecie în arhiva neamului românesc și cunoscută tuturor — *s'a întors* — Cu bine, frate...

IANCU *mereu pe gânduri, dar hotărît.*

Să se aducă merindea și așternutul. Acest cărturar este oaspetele nostru... așa cum am zis...

TABLOUL XIII

In Martie 1850, la Paris, întro cameră modestă, mobilată, în care locueşte Bălcescu. El slăbit de boală, îngândurat, e acum în halat pe o canapea.

SCENA I

BĂLCESCU, ARĂPILĂ

ARĂPILĂ *intră în costum de voiaj, cu macferlan, cu umbrelă, ducând cu oarecare greutate un mare geamantan, pe care-l trânteşte în mijlocul odăii şi se aşează pe el; vede pe Bălcescu încă neîmbrăcat, îl ceartă contrariat.*

Ai fost la bancă? Au sosit banii?

BĂLCESCU *palid, istovit, stânjenit.*

Nu ştiu. N'am izbutit să mă dau jos din pat...

ARĂPILĂ *speriat.*

Nicule, ţi-e atât de rău? Mi s'a părut ieri că eşti mai bine...

BĂLCESCU *abătut.*

Ploaia... ploaia asta care nu se mai sfârşeşte... Am ascultat-o toată noaptea... Am adormit numai către ziuă.

ARĂPILĂ

De mult n'a mai fost un Martie atât de ploios...

BĂLCESCU

Câte nădejdi pusesem în primăvara asta... — *priveşte surprins geamantanul* — Dar ce ţi-a venit să-ţi aduci bagajul?

ARĂPILĂ

Nu mai aveam unde să stau... Intemeiat pe spusele lui Ghica am dat de acum două săptămâni drumul la cameră. Proprietăreasa a închiriat-o de ieri după prânz. Am venit cu omnibusul că nu am avut nici bani de birjă... Uite, l-am urcat singur cinci etaje... Şi acum tu îmi spui că n'ai bani. Ce facem, că la 12 se închide banca?

BĂLCESCU

Du-te tu să vezi măcar dacă mişelul de Ghica mi i-a trimis. Eu m'am făcut destul de râsul funcţionarilor întrebând mereu, dacă nu mi-au sosit bani dela Constantinopol...

ARĂPILĂ *se împiedecă de geamantan, îl duce furios în colţ.*

Omul acesta este nebun. Dece îţi tot scrie „ţi-am trimis azi 400 de galbeni" când el numai, are de gând să-i trimeată?

BĂLCESCU

Are intenţii bune... Nu face decât o greşală de gramatică. Pune trecutul în locul viitorului condiţional — *cu ciudă* — De mi-ar fi trimis măcar şahul.

ARĂPILĂ

Dacă aşa stau lucrurile eu nu mai plec la Viena. Tot n'am unde să mai stau... Mă mut undeva la ţară. Scap şi de creditori. M'am săturat să mănânc doar odată pe zi.

BĂLCESCU *obosit.*

Arăpilă, nu te mişeli şi tu... Lasă calambururile. Ai să pleci negreşit. Am ştiri noi dela Magheru, că Avram Iancu este la Viena arestat, împreună cu prefecţii Axente Sever şi Balint. Trebue să le dăm ajutor. Trebue să organizăm neapărat pe transilvăneni azi când sunt în price cu imperialii... Sunt acum copţi pentru o Federaţie a popoarelor robite. Arăpilă, poate că în vara asta să avem o revoluţie comună a ungurilor, slovacilor, polonilor şi românilor. Gândeşte-te Arăpilă şi roagă-te lui Dumnezeu, trădează-ţi pe frăţâne-tău cel negru.

ARĂPILĂ *încăpăţânat, bând un pahar de apă.*

Fără 160 de galbeni nu plec..

BĂLCESCU

Cum vin banii dela Ghica, ai 160 de galbeni şi pleci...

ARĂPILĂ

Tu mai crezi în minuni? Ar trebui să cauţi în altă parte.

BĂLCESCU

In altă parte la cine? Că toţi emigranţii la un loc nu pun pe masă 50 de galbeni?

ARĂPILĂ

Nici 20...

BĂLCESCU

Atunci?

ARĂPILĂ

Iar creditorii nu mai dau un ban.

BĂLCESCU

Atunci, Arăpilă?

ARĂPILĂ

Am încercat... Sunt fioroşi...

BĂLCESCU

Ieri unul m'a ameninţat cu închisoarea... Cu burghezia franţuzească nu se glumeşte în chestiuni de bani... Ascultă-mă pe mine... Singura nădejde este în Ghica, unicul căuzaş român care şi-a deschis, şi îşi deschide, baierele pungii pentru chestiuni naţionale... I-am scris

acum zece zile din nou, că am fost chemat de lordul Palmerston la Londra, în urma memorandului ce i-am înaintat anul trecut când am fost acolo. Ghica este prea versat în diplomaţie ca să nu ştie ce înseamnă acest lucru pentru viitorul Principatelor. Va scoate bani din piatră seacă şi ni-i va trimte...

ARĂPILĂ *sceptic.*

Nici ţie nu o să-ţi ajungă 250 de galbeni pentru acest voiaj la Londra. Rămâi iar amanet acolo, ca an... — *brusc cu tonul scăzut* — Ai ceva de mâncare? N'am mâncat de ieri.

BĂLCESCU *nervos.*

Nu.

PORTĂREASA *intrând.*

Domnule Bălcescu, azi îmi daţi să târguesc de ale mâncării, că am drum la piaţă?

BĂLCESCU *încurcat.*

Sunt bolnav madame Piou şi doctorul mi-a recomandat să nu mănânc nimic câteva zile.

PORTĂREASA *bombănind.*

Mă mir... Doctorul dumneavoastră nu vede că slăbiţi din zi în zi? O supă grasă, o găină rasol nu ar putea să vă facă rău.

ARĂPILĂ *topit.*

O supă grasă, o găină rasol. *(Portăreasa l-a văzut, cu coada ochiului).*

BĂLCESCU

Imi pare rău madame, dar trebue să ascult sfaturile doctorului.

PORTĂREASA *bombănind mereu.*

Mai bine aţi asculta sfaturile stomacului, că el ştie mai bine ce vrea — *iese.*

BĂLCESCU

Şi când mă gândesc că bietul doctor mi-a recomandat un litru de lapte de capră dimineaţa şi câteva mese pe zi...

PORTĂREASA *se întoarce.*

Uf, că tare sunt uitucă. Venisem să vă spun că un domn cu bărbuţă întocmai ca a Prezidentului vrea să vă vorbească.

ARĂPILĂ *speriat.*

E încasatorul librăriei... Madame, spune-i că domnul Bălcescu nu este acasă.

BĂLCESCU *nemulţumit.*

Cum o să-i spună că nu sunt acasă?.. Detest asemenea procedee. Minciuna îmi inspiră oroare.

ARĂPILĂ

Şi mie... dar mai multă oroare îmi inspiră un creditor... Spune-i madame că nu este acasă, fiindcă domnul este bolnav şi nu poate primi pe nimeni... Absolut pe nimeni.

PORTĂREASA *(republicană).*

Foarte bine... Am să-i trântesc ușa în nas Prezidentului.

ARĂPILĂ

De comun acord...

BĂLCESCU

Toate aceste chestiuni de bani sunt penibile... Dar mai ales minciuna...

ARĂPILĂ

Lasă, lasă că știm noi cum o detești... O săptămână întreagă ne-ai povestit cum i-ai dus pe nemți când ai plecat dela Avram Iancu. Nu-ți mai aduci aminte cum îi scriai nevestei lui Ghica „Hourah Madame Ghica... Enfoncés les Schwartz-Gelbes par un Dieu tout puissant... le Menonge... Ehe... „Zeul Minciună"..,

BĂLCESCU

Este ușor și de prost gust să mă pui în contradicție cu mine însumi. Te rog ca pe viitor să renunți la acest joc. Am intrat în Ardeal în cercul imperialilor, hotărît să mor și atunci eram eu, cel din zilele bune... Când am înțeles că nu voi avea prilejul să mor eroic, spectacular, am întors roata și am recurs înspăimântat la toate tertipurile ca să ies din cerc și să-mi salvez pielea. Asta sunt... Prilejurile mari mă înaltă, împrejurările meschine fac din mine un ins mărunt, meschin... La hartă cu proștii și răii devin și eu rău și prost — *brusc*

încleștat, gândul morții i-a înfipt un junghi în inimă, reia apoi încet, abătut — O, de-ar da Dumnezeu ca în ceasul morții să fiu cel ce se arunca printre avantposturi la Deva, iar nu cel care se bâlbâia de frică în biroul polițistului din Viena — *scoate ceasul, se uită, apoi alarmat* — Aproape 11, Sarsailă sboară la bancă, peste case... peste grădini și vino repede înapoi.

SCENA II

Aceiași, LORD STUART

ARĂPILĂ *se reîntoarce speriat conducându-l pe lordul Stuart.*

Poftiți Milord, poftiți... *(Vine lângă el)* Nicule, lordul Stuart...

BĂLCESCU *foarte surprins, orânduindu-și îmbrăcămintea.*

Aci, la Paris, milord? Mă pregăteam să vă caut la Londra...

ARĂPILĂ *îngrozit de ispravă, în șoaptă.*

Il îmbrâncea madame Piou pe scară. Il socotea creditor... Când el mi-a spus cine e, mi-a venit rău...

BĂLCESCU

Au...

ARAPILĂ *plecând.*

Pe mine vă rog să mă scuzați, am un rendez-vous grăbit... *(se salută, el iese).*

LORD STUART *rece, nervos, politicos.*

Am impresia că sunt puțin indiscret... Vă rog să mă scuzați, domnule Bălcescu...

BĂLCESCU

O, milord, îmi pare nespus de rău că v'ați deranjat de prisos. Tocmai mă pregăteam să viu eu la Londra, să dau lordului Palmerston explicațiile de care are nevoie...

LORD STUART *încurcat puțin.*

Da... Da... — *ocolind* — Știți, domnule Bălcescu, portăreasa d-voastră are humor. Mi-a spus: „Deși nu aveți mutră de creditor, tot vă poftesc să plecați"...

BĂLCESCU

Portăreasa noastră este într'adevăr spirituală... Este o franțuzoaică, milord. Ea mă apără de prieteni, cum mă apără de cei care mă urmăresc pentru bani.

LORD STUART

Nu trebue să vă simțiți stânjenit din pricina dificultăților financiare... Nu este atât de compromițător să ai încurcături bănești când ești exilat.

BĂLCESCU

Trebue să vă mărturisesc că întreaga emigrație românească stăm foarte prost în privința banilor... Suntem foarte stânjeniți în ceeace întreprindem... Este, trebue să vă spun și unul dintre motivele pentru care nu am putut veni la Londra.

LORD STUART

Cunosc toate aceste dificultăți ale emigrației române, cum să vă spun? în amănunte... Le cunoaștem, cred că înțelegeți cum, încă de anul trecut, când ați fost la Londra...

BĂLCESCU

Sincer vorbind nu prea înțeleg cum...

LORD STUART

Ni s'au adus firește la cunoștință și polemicele dintre d-voastră. Acuzațiile pe care vi le-aduce domnul Eliade.

BĂLCESCU *rămâne consternat.*

Dar...

LORD STUART

Era vorba dacă nu mă înșel de anumite acuzații de rețineri de bani... Ba de 600 de ludovici, da de 2000, etc. — *surâzând* — De anumite provocări la duel... între d-voastră și generalul Tell... ori domnul Eliade...

BĂLCESCU *sarcastic.*

Dar Milord, cunoașteți, văd, toată istoria revoluției române... Atunci știți desigur că o comisie de anchetă a limpezit cu totul această chestiune..?

LORD STUART

Fără îndoială... De altfel pot să vă asigur că nimeni nu a luat în serios, nici chiar printre emigrații dvs. cu care am vorbit, asemenea acuzații.

BĂLCESCU

Cu atât mai bine, milord. De altfel este probabil că urmând să primesc azi banii necesari, voi putea pleca mâine, chiar, la Londra.

LORD STUART

Nu se pune astfel chestiunea, domnule Bălcescu... Este dela sine înțeles că v'ași fi stat eu, amical, oricând la dispoziție și aci și la Londra... însă...

BĂLCESCU

Milord, faptul de a fi fost de câteva ori împreună în saloanele politice din Londra și de a fi obținut prin d-voastră o interpelare dorită, nu-mi dă calitatea de a primi dela d-voastră astfel de servicii... De altfel, așa cum v'am spus, este probabil că încă azi voi avea banii necesari ca să pot pleca mâine la Londra...

LORD STUART *rece.*

Dar vedeți, domnule Bălcescu... mai este încă o dificultate...

BĂLCESCU

Nu înțeleg ce vreți să spuneți...

LORD STUART

Mai este o piedică în calea plecării, d-voastră la Londra... și asta, reală.

BĂLCESCU

Vă repet, milord, că nu înțeleg ce vreți să spuneți...

LORD STUART *încurcat, mereu.*

Vedeți, lordul Palmerston are cunoștință de un anumit „Comitet secret"...

BĂLCESCU *o clipă surprins, caută să ghicească jocul.*

Un comitet secret?

LORD STUART

Da, da, un comitet „secret" — *apasă cuvântul.*

BĂLCESCU *calm.*

Nu-l cunosc...

LORD STUART *surâzând.*

Aveţi o reputaţie de cons[illegible]tor prin temperament, domn[illegible] Bălcescu.. Dar înţeleg: se[illegible] situaţii ca acestea, când nu puteţi spune nici da, nici nu. Ar fi însă cu atât mai ciudat să nu-l cunoaşteţi, cu cât sunteţi nu numai unul dintre iniţiatorii lui... dar...

BĂLCESCU *voit.*

Vă repet că nu cunosc un asemenea comitet secret.

LORD STUART

Atunci daţi-mi voie să vă citesc lista celorlalţi membri ai acestui comitet. Pentru Ungaria: generalul Klapka, Teleki, Pulski; pentru Polonia: prinţul Lubomirscki şi contele Braniki: pentru iugoslavi...

BĂLCESCU *nevoit să întrerupă.*

Şi ce scop ar avea acest comitet secret, dacă există cumva?

LORD STUART

După cum ştiţi, el urmăreşte desmembrarea imperiilor turc şi austriac şi înfiinţarea unei „confederaţii orientale", de state libere înăuntrul ei...

BĂLCESCU

Presupunând că acest comitet există şi că ar avea scopurile pe care i le atribuiţi, întrucât

ar stânjeni pe englezi o asemena confederaţie orientală?

LORD STUART

Pentru moment Anglia este foarte interesată în menţinerea unui echilibru european, iar pentru aceasta ea se bazează pe menţinerea celor două imperii... cel turc şi cel austriac.

BĂLCESCU

Dar sunt două imperii în descompunere...

LORD STUART

Aceasta este azi politica guvernului Augustei noastre Suverane... Mai târziu poate fi altfel. Mai este un lucru, domnule Bălcescu... Guvernul englez lasă liberă pe teritoriul său expresia oricărei opinii — *apasă cuvântul* — Domnia voastră însă aţi desfăşurat la Londra o — *apasă cu tâlc* — activitate care a depăşit cu mult domeniul simplei opinii. Aţi frecventat anumite saloane, aţi organizat interpelări în ambele Camere, aţi dat informaţii şi articole nesemnate în ziarele engleze. Aţi luat contact nu numai cu Mazzini, dar şi cu Louis Blanc. Acum pregătiţi cu Mazzini înfiinţarea unui Comitet pentru — *apasă* — „Solidaritatea revoluţionară a Europei" — *reia parcă obosit* — Sunteţi un temperament conspirativ, domnule Bălcescu.

BĂLCESCU

Dacă există acel comitet, e poate secret nu-

mai fiindcă ungurii au pretins acest lucru... Le e teamă de ai lor... Nu vor să treacă drept „răi unguri"... — *după o pauză lungă* — Atunci, milord, voiu delega un alt membru al emigrației care să întregească memoriul ce îl interesează pe lordul Palmerston. Ce ziceți de domnul Dumitru Brătianu?

PORTĂREASA *intrând.*

Este afară o doamnă atât de frumoasă, că nu-mi vine s'o las să plece... N'am mai văzut-o încă.

LORD STUART

Oh, dar eu nu vreau să vă privez de o asemenea vizită plăcută, plec. La revedere.

PORTĂREASA *introduce pe Maria Cantacuzino, care răspunde cu o înclinare ușoară a capului, salutului lui Stuart și se duce spre fereastră.*

BĂLCESCU

La revedere milord și luați notă, vă rog, că deși le-am fi dorit, sprijinul, nădejdea noastră nu este totuși, în guverne și diplomație. Noi credem că e mai bine să vorbim dela popor la popor.

SCENA III

BĂLCESCU — VASILE ALECSANDRI —

MARIA CANTACUZINO orânduia florile aduse, în vasul de pe masă, în timp ce el conducea pe lord Stuart — Am aflat dela Bazil, că de trei zile ești bolnav în casă... și am venit să te cert.

BĂLCESCU *care o privește lung, cu admirație.*

Cum poți să aduci atâta lumină, de pe o stradă ploioasă, noroioasă, într'o încăpere atât de tristă?

MARIA *făcându-se că nu a înțeles.*

Din seră... Sunt garoafe de seară.

BĂLCESCU

Nu, lumina este în dumneata...

MARIA

A, nu, mulțumesc, nu vreau complimente...

BĂLCESCU

Dar sunt nespus de sincer...

MARIA

Oh, sinceritatea dumitale cu femeile este cunoscută... De câte ori te faci plăcut unei

femei frumoase urmărești un scop... Ei, bine, eu informații politice nu-ți pot furnisa, relațiile pe care aș putea să ți le fac, le ai de mult, iar pentru comisioane revoluționare nu sunt aptă.

BĂLCESCU *mânios cu simpatie.*

Asta este părerea d-voastră despre mine?

MARIA

Nu, este și mai rea. M'a amuzat foarte mult când mi s'a spus că la Londra erai foarte asiduu în saloanele doamnei Gibson, care te credea îndrăgostit de ea. A fost foarte desamăgită când a aflat că te interesează de fapt soțul ei, membru al Camerei Comunelor, ca să-ți facă o interpelare în chestia Principatelor dunărene.

BĂLCESCU

Să zicem că așa a fost la Londra, dar d-ta ești creată de Dumnezeu într'o clipă când și-a simțit vocație de pictor...

MARIA

Drept să-ți spun, astă iarnă am crezut însă că e altceva... Și am fost... puțin geloasă pe Anica Ghica...

BĂLCESCU *mirat, surprins:*

Geloasă!

MARIA

Dela Crăciun si până deunăzi, când a plecat cu bărbatu-său în țară, te-a crezut toată lumea prins în mrejele acestei frumoase moldovence. Pe urmă s'a văzut că nu urmărești decât să-l faci pe Vasilică Ghica partizan al unirii Principatelor, iar pe ea propagandista dumitale la Galați și la Iași..

BĂLCESCU

Doamnă, trebue să mărturisesc că întradevăr acest lucru l-am urmărit....

MARIA

Dar ce, fruntașii moldoveni nu doresc „unirea"?

BĂLCESCU

Ba da, însă devenind buni români, le e teamă să nu fie socotiți drept răi modoveni.. Așa cum sunt eu socotit rău piteștean.

MARIA *ironică.*

Prin urmare... Ana Ghica...?

BĂLCESCU

Dar protestez cu îndârjire că m'aș fi prefăcut îndrăgostit de ea... Mi-a plăcut mult și atâta tot... Ana Ghica este o femee încântătoare.

MARIA

Da, este frumoasă, dar aş vrea să ştiu ce ţi-a plăcut anume la ea.

BĂLCESCU

N'ai să crezi. Gura ei mare...

MARIA

Spune...

BĂLCESCU

Gura ei mare şi cărnoasă, când râde cu toţi dinţii.

MARIA

Drept să spun asta cam scandaliza pe franţuzoaice, care preferă gura mică şi surâsul abia schiţat...

BĂLCESCU *surâde.*

Melancolia romantică.. Dentistul meu mi-a explicat că aceste femei misterioase surâd, numai din pricină că nu mai au dinţii din faţă. In asemenea condiţii, fireşte că este preferabil o gură mică. Dar desigur că peste un veac, când dentistica va face progrese, strănepoatele lor vor râde cu toţi dinţii.

MARIA

Au dreptate prietenii dumitale când spun că eşti rău...

BĂLCESCU *a luat o garoafă pe care o priveşte şi o miroase cu patimă.*

Spun ei asta? — *stă pe gânduri* — Primăvara şi toamna au dreptate.

MARIA

Da — *arată o carte de pe masă* — Ce-i asta? „Question economique des Principautés....".

BĂLCESCU

O lucrare a mea despre care se va vorbi şi peste un veac. O lovitură de bardă...

MARIA *privindu-l malițioasă.*

Rău şi încrezut.

BĂLCESCU

Trebue să recunosc că uneori am o excelentă părere despre mine.

MARIA

Aşa dar recunoşti că nu eşti modest? De aceea căuzaşii d-tale se tem de dumneata.

BĂLCESCU

N'am zis asta... Ce are a face buna părere despre sine, cu modestia? Poţi să ai o extraordinară părere intimă despre tine, şi să te mulţumeşti cu puţin. Să fii modest, adică lipsit de ambiţie. Uite, Ion Brătianu. Nu l-a auzit nimeni lăudându-se vreodată, pe el însuşi. Dar într'o zi, vor şti fraţii căuzaşi ce în-

seamnă ambiţia, ambiţia devorantă a lui Ion Brătianu, acest neastâmpărat agitator.

MARIA

Crezi că Ion Brătianu nu este patriot?

BĂLCESCU *aruncă garoafa pe masă.*

Ce importanţă are asta? Toţi oamenii, în afară de rare excepţii sunt patrioţi şi sunt credincioşi. Important este, cum eşti credincios şi cum eşti patriot — *precizând* — Brătianu Ion, este un patriot şi un credincios burghez...

MARIA

Cred că femeile iubesc la d-ta tocmai aceste năsdrăvănii, în care lucrurile sunt întoarse pe dos.. Explică-mi şi mie..

BĂLCESCU

Burghezul face din măsura fericirii lui personale, condiţia fericirii patriei. Când îi merge lui bine, totul e bine. Dacă este negustor de căciuli şi cojoace, el îşi freacă pios mâinile: „frumoasă iarnă, de treizeci de ani nu s'a pomenit un viscol ca ăsta.“ Dacă este negustor de cărămidă, se închină plin de evlavie: „Mulţumesc lui Dumnezeu, acesta este al treilea an de secetă“. Dacă revoluţia reuşea, cred că într'o zi, dintre noi toţi, singur Brătianu, cu ambiţia lui crâncenă şi tăcută, ar fi izbutit să facă un partid. Şi poate îl va face. Va fi un partid de oameni bogaţi, care îşi vor freca

mâinile, fericiţi: „Slavă Domnului, Ţara românească este o ţară bogată şi fericită“.

MARIA *mirată...*

Ai o părere atât de proastă despre Ion Brătianu...?

BĂLCESCU

Nu numai despre el, despre toţi cei care au dirijat Revoluţia, despre mine mai ales... Am fost adevărate nulităţi..

MARIA

Ce are a face? Revoluţia putea să nu izbutească până la capăt şi totuşi conducătorii ei să fie bărbaţi de merit.

BĂLCESCU

Ceeace spui este o absurditate... Valoarea oamenilor politici, a militarilor şi a celor ce se suie în copaci se judecă numai după rezultatul final... Cutare străluceşte ca un geniu la prânz, iar seara se dovedeşte un idiot tern... Am făcut toţi greşeli prea mari pentru ca poporul român să nu fie aruncat încăodată de pe scara istoriei.

MARIA *prinsă în joc.*

Spune-mi, ce greşeli...

BĂLCESCU

Vezi ce nedreaptă eşti? Mă învinovăţeşti că

nu fac decât politică şi acum mă sileşti dumneata să discut politică...

MARIA

Pentrucă sunt femeie, sunt curioasă şi inconsecventă...

BĂLCESCU *rezistând, cu o pedanterie, voită.*

Dacă Revoluţia nu a izbutit este că nu erau încă realizate condiţiile obiective ale ei... Sunt însă uneori reuşite norocoase, care anticipează aceste condiţii... Ar fi putut să fie poate cazul revoluţiei noastre, dacă, de pildă eu şi prietenii mei, nu eram atât de modeşti, dacă am fi solicitat rolurile de răspundere, dacă nu ne-ar fi fost teamă să nu trecem cumva drept ambiţioşi. *(Dar fără voia lui e prins şi devine nervos).* De nu făceam din pricina asta, atâtea greşeli.

MARIA

Este ameţitor cum întorci d-ta lucrurile..

BĂLCESCU

Nu. E destul de limpede. Una din cauzele nereuşitei Revoluţiei este că am pierdut primele două săptămâni — *brusc nervos, agitat* cele hotărîtoare, nefăcând nimic, decât discursuri şi luptând cu Odobescu şi Solomon care trebuiau arestaţi din prima zi. Am început revoluţia cu un iz de comedie, de jumătăţi de măsură, datorită angelismului lui Eliade.

A fost o greşeală acceptarea lui Eliade la roluri de conducere, primirea lui în societatea Frăţia. Dacă nu mi-era teamă că voi trece drept ambiţios, aş fi votat contra primirii lui şi nu ar mai fi fost vorba de Eliade în conducerea revoluţiei.

MARIA

Cum, socotiţi că numai din pricina asta?..

BĂLCESCU

Nu, evident, am făcut şi alte greşeli...

MARIA *îl urmărea cu interes, dar în acelaşi timp parcă speriată de agitaţia şi violenţa lui.*

Domnule Bălcescu...

BĂLCESCU *în fierbere continuă.*

Ah, v'am spus că nu vă interesează asemenea fapte şi întâmplări, că o să vă plictisiţi..

MARIA

Mă interesează cât nu-ţi închipui, dar mă îngrozeşte fierberea asta a dumitale... Te rog vorbeşte mai liniştit, aşează-te, aci la masă...

BĂLCESCU

Nu pot gândi aceste lucruri, fără să nu mă cuprindă din nou furia şi desnădejdea... Dacă ai şti cum mă mistui în nopţile de insomnie, verificând mereu ce-a fost... căutând locurile

unde au fost cotiturile greşite — *iar cuprins de furie* — Ah, câte greşeli am făcut... Ascultă, ca să nu devenim suspecţi de iacobinism, am lăsat „Frăţia" în umbră, în desagregare, în loc s'o înzestrăm cu o gardă proprie; un organ de luptă, care să-i aducă la îndeplinire hotărârile ei, peste capul guvernului, care şi aşa era desarmat, şi tot timpul în aer, gata să fugă în orice clipă. Dacă am fi avut o asemenea gardă, dacă am fi avut în Bucureşti, în locul regimentului lui Solomon, regimentul lui Radu Golescu şi pompierii lui Zăgănescu, retragerea înarmată spre Rucăr, nu ar mai fi semănat cu o fugă nenorocită de derbedei goniţi din urmă. Dar mai presus de toate, un organ executiv al „Frăţiei" ne-ar fi permis să nu mai aşteptăm convocarea Constituantei, decretând din prima zi votul universal şi împroprietărirea clăcaşilor. Votul universal şi împroprietărirea clăcaşilor ne-ar fi înlesnit apoi crearea unei armate naţionale populare cu care am fi dus, la nevoie, un război de partizani în munţi, alături de revoluţia maghiară care avea să izbucnească iar, peste câteva luni. Am fi fost şi alături de Avram Iancu, căci altfel am fi discutat cu Kossuth în numele unui popor de opt milioane de oameni. *(a căzut istovit pe scaun, reia încet).* Azi, am fi avut România visată de toţi.

MARIA

Şi aşa, nu va mai fi?

BĂLCESCU

Va fi, cu certitudine, fiindcă nimic nu poate

împiedeca un proces istoric, dar va fi cu o întârziere de cel puţin un sfert de veac şi poate pe baze mai puţin solide — *râde palid* — Fii liniştită... Doamnă... Tot prietenii dumitale, fraţii noştri căuzaşi... şi Alecsandri... şi Goleştii şi Brătienii şi Ghica şi ceilalţi vor fi pe rând miniştri şi prim-miniştri în viitoarea Românie...

MARIA

Şi dumneata?

BĂLCESCU *brusc melancolic.*

Eu? Ţi-am spus: România va fi în douăzeci şi cinci de ani, nu în douăzeci şi cinci de luni.. — *cu tristeţă* — Eu? eu? Eu nu pot porunci acestui trup să dureze până atunci.

MARIA *vine lângă el, apoi cu accent adânc, cu o caldă dragoste.*

Dar eu, da, eu îţi pot porunci dumitale... Ascultă, până în trei zile fă-ţi bagajele. Părăseşte totul.. Mergem într'un orăşel de munte cu climă sănătoasă. Trebue să înţelegi că eşti grav bolnav, dar că odihna serioasă, o bună îngrijire, o viaţă ordonată îţi vor reda întreaga sănătate... Cunosc un orăşel, lângă Toulon, Hyères...

PORTĂREASA *intră cu o faţă de masă, cu o tavă cu două tacâmuri şi începe serioasă să puie masa, în timp ce Maria trece spre fereastră.*

Pot să pui masa?

BĂLCESCU *surprins cu totul, mirat.*

Dar?..

PORTĂREASA *şireată.*

N'am găsit muşchi cum mi-aţi cerut... O să vă mulţumiţi cu o supă grasă şi cu un rasol de găină. S'a dus şi bărbatu-meu să aducă un litru de vin negru — *îi face discret cu ochiul lui Bălcescu, care nu-şi revine* — Că n'o s'o lăsaţi pe doamna să plece pe ploaia asta?..

BĂLCESCU *încurcat.*

Vream să...

ARĂPILĂ *intră triumfător pe uşă, n'o vede pe Maria.*

Au sosit banii... Trei sute de galbeni dela maică-ta — *vede apoi pe Maria, vede masa pusă şi rămâne încremenit.*

PORTĂREASA *cu aluzie către Arăpilă*

Nu sunteţi de părere să pun trei tacâmuri?

ARĂPILĂ *surâzând.*

Excelentă părere...

BĂLCESCU *copleşit de duioşie şi recunoştinţă.*

Dela maică-mea... — *apoi regăsindu-se, amuzat, încurcat* — Vream să vă spun, doamnă, să vă uitaţi bine la prietenul meu Alecu Golescu Negru.. Va fi şi el într'o zi prim-ministru în ţara românească.

TABLOUL XIV

Sfârşitul lui Septemvrie 1852. Pe puntea piroscafului austriac „Maria Dorothea" la Galaţi ancorat la schelă. E o după amiază înnourată, apăsătoare. Coşul vasului este în stânga... în dreapta BĂLCESCU stă într'un scaun lung de odihnă, învăluit în pături, nemişcat, scrutează cheiul portului, depărtarea. E ras pe toată faţa; obrajii, fruntea şi orbitele i-au devenit mai osoase... Are paloarea pământie a celor pierduţi...

SCENA I

BĂLCESCU — VASILE ALECSANDRI — DOCTORUL ION CANTACUZINO

ALECSANDRI *intră pe uşa de sub scara de metal, apoi oprindu-se puţin în stânga cu doctorul.*

Mi s'a spus că azi noapte n'a dormit în cabină... Că a stat tot timpul pe punte, aşa ca acum... Mare imprudenţă...

DOCTORUL *cu tristeţe.*

Starea lui este atât de gravă, că asemenea nesocotinţă nu mai are nicio însemnătate...

ALECSANDRI

Nu s'a putut face nimic pentru ca să i se îngădue debarcarea?

DOCTORUL

Am vorbit cu administratorul judeţului... l-am rugat stăruitor. Zice că Domnul Moldovei ar fi fost oarecum binevoitor, dar nu putea trece peste cererea lui Vodă Ştirbey, care este neînduplecat. „Trădătorul de neam şi de lege Bălcescu nu poate călca pe pământul românesc nici în Moldova, nici pe malul fluviului măcar". Va trebui să plece chiar cu acest vapor înapoi după ce a făcut zadarnic un drum de două săptămâni, bolnav, pe vapor.

ALECSANDRI

La ce oră pleacă piroscaful?

DOCTORUL

Peste o jumătate de oră... Este dureros că el aşteaptă pe mama şi pe sora lui... Nici nu am curajul să-i spun că nu le-am aflat la hanul poştei..

ALECSANDRI

Doctore, scuză-mă, dar nu ţi-am reţinut numele... Nici nu mi l-ai spus mi se pare...

DOCTORUL *încurcat.*

Nu are nicio importanţă... Sunt unul dintre cei care l-au văzut şi l-au auzit pe Bălcescu vorbind acum patru ani lui Fuad Paşa. Şi nu pot uita aceasta...

ALECSANDRI

Vream să te întreb, doctore, dacă i se poate vorbi despre boala sa?

DOCTORUL

Nu ştiu dacă bănueşte, că nu mai are mai mult de o lună de trăit, dar ştie că este bolnav, şi vorbeşte despre asta.

ALECSANDRI

Nu mai are decât o lună de trăit? Este atât de grav, doctore?

DOCTORUL

Nu mai are decât jumătate din plămânul drept... Nu-l mai ţine în viaţă decât inima... N'am văzut o asemenea inimă în cariera mea... Va avea o moarte foarte grea... — *face câţiva paşi, apoi cu un ton voit vesel* — Domnule Bălcescu, pe cine credeţi că vă aduc? — *îl arată* — Prietenul d-voastră, marele poet Alecsandri...

BĂLCESCU *întoarce febril capul, îl vede pe Alecsandri, schiţează un zâmbet obosit, indiferent.*

Bazil?

ALECSANDRI *volubil.*

Mon cher, mon cher, ce surpriză. Când azi la han mi-a spus doctorul, nici nu-mi venea să cred — *dar nu se îmbrăţişează, îşi dau numai*

ușor mâna — Aproape un an de când nu ne-am văzut...

DOCTORUL

Eu mă duc... Domnule Bălcescu, voi mai veni înainte de plecarea vasului...

BĂLCESCU *obosit, dar febril.*

Atunci, mamă-mea?

DOCTORUL *dezolat.*

Nici sora. N'au venit cu poștalionul de azi... Am întrebat la hanul poștei.. *iese stânjenit.*

SCENA II

BĂLCESCU—ALECSANDRI

ALECSANDRI *se așează într'un jilț de nuele, care era alături.*

Frate Bălcescule, îți mai amintești lecturile noastre dela Palermo? Ce frumos am petrecut cu sărmana Elena Negri..

BĂLCESCU *copleșit, ca o îngânare.*

Sărmana Elena Negri... A murit de tuberculoză, pe vaporul cu care intra în Bosfor..

ALECSANDRI *fără să se prăpădească cu firea.*

A murit în brațele mele.. a fost foarte dureros... Ai primit scrisoarea mea?

BĂLCESCU *puțin amar.*

Da, Bazil... Cum am ajuns în Constantinopol, m'am dus la cimitir, la mormântul Elenei Negri...

ALECSANDRI

Ai depus coroana, așa cum te-am rugat în scrisoare?

BĂLCESCU

Fii liniștit, Bazil... Am confecționat „regretele eterne" conform prescripțiilor tale: din cositor argintat, ca să fie mai durabile.

ALECSANDRI

Iți mulțumesc, frate, trebue să-mi spui cât îți datorez

BĂLCESCU

Nimic, Bazil, socotelile noastre sunt și așa destul de încâlcite. Ți-am rămas dator niște bani din călătoria noastră la Neapole..

ALECSANDRI

Lasă, când ne vom vedea la Paris.

BĂLCESCU

La Paris? — *surâde cu nesfârșită melancolie* — Tu știi, Bazil, că s'ar putea să mor și eu pe acest piroscaf, săptămâna viitoare, intrând în Bosfor?.. Ca Elena Negri.

ALECSANDRI *optimist.*

Cine ţi-a spus asta? Nicule, ai să te faci bine, îţi spun eu, şi o să ne vedem din nou la Paris.. Dar mai întâi trebue să te duci din nou undeva în Sud, într'un oraş italian, cu soare mult... Acum vine toamna aci... Acolo nu e iarnă niciodată...

BĂLCESCU

Am fost... Am fost la Neapole... Am fost la Palermo... Iată în ce hal m'au adus.. — *cu o clătinare a mânei* — S'a sfârşit, Bazil.

ALECSANDRI *acum îngrijorat.*

Ascultă frate, ai încercat totul? Nu se poate face nimic?... Nimic nu te poate vindeca?

BĂLCESCU

Nimic... decât pământul românesc.

ALECSANDRI

Pământul românesc? Dar clima ţării noastre este prea aspră pentru trupul tău slăbit... Orice doctor îţi poate spune asta..

BĂLCESCU

Se înşeală doctorii.. Vă înşelaţi cu toţii.. M'am înşelat şi eu... Am cutreerat Mediterana... am fost în sudul Franţei... Zadarnic... Nimic nu mă poate face bine decât acest pământ românesc pe care nu l-am călcat de patru ani... Dacă mi-ar îngădui Ştirbey să cobor, aş merge pe jos până la Bucureşti pentru ca să simt pământul subt tălpi... Să mă lovesc de toate glodurile drumului.. La fiecare călcătură aş simţi urcând în mine o agerime sporită, care mi-ar învârtoşi ca un şarpe trupul, care mi-ar regenera la loc plămânii.

ALECSANDRI

Cum poţi să vobeşti aşa?... Aci te-ar ucide viscolele şi toamnele ploioase... Iţi trebue soare mult..

BĂLCESCU

Ce ştii tu? De unde ştiţi voi? — *sare de pe scaun, dând păturile într'o parte, merge la balustrada vaporului* — Uite, vezi tu Dunărea asta mâloasă? Vezi cerul ăsta cenuşiu? De ieri stau pe punte şi m'am simţit mai bine decât pe Mediterana ta însorită. Am ascultat până am adormit orăcăitul broaştelor astea dela Galaţi şi niciodată un concert nu m'a pătruns mai adânc — *îi dă mâna* — Simt că mi-a scăzut febra...

ALECSANDRI

Mie, drept să-ţi spun, mi se pare o nebunie să stai în Septemvrie o noapte întreagă, pe puntea vaporului... — *scvăe* — Crede-mă, nu poţi să spui acum că te pricepi mai bine decât doctorii.

BĂLCESCU

Ascultă, Bazil, şi înţelege... Ştii tu când

m'am simţit mai sănătos în aceşti zece ani de când sunt bolnav? Când am dormit o lună în bordei, în pădure, în ţara Moţilor... Şi după aceea, trei săptămâni... cât a durat drumul până la Belgrad... Avram Iancu mă sfătuise, ca să pot trece printre trupele imperiale, să mă prefac vânzător de ciubere.. Mi-a dat cincizeci de galbeni şi un car de ciubere... iar eu cu însoţitorii mei ne-am spoit pe faţă cu funingine... Ca să nu ne trădăm cumva, ne tocmeam cu babele câte o oră, pentru doi, trei creiţari. Era tot pe vremea asta, ploua şi dormeam pe iarbă, sub cer... N'am tuşit odată, trei săptămâni, cât a durat călătoria; iar la Belgrad, medicul care mă mai văzuse cu câteva luni înainte şi mă ştia bolnav, spunea că nu mai pricepe nimic. Ah, să mai muşte iar viscolul din obrazul meu pe dealul Topologului, ca în atâtea ierni când veneam în sanie, învelit în sarică, la Piteşti, mi-ar face de zece ori mai bine decât soarele leşinat al Mediteranei...

ALECSANDRI

Cum poţi vorbi aşa?... Nu-ţi plac porturile însorite şi parfumate ale Mediteranei? Eu aci mă socot în exil...

BĂLCESCU

Să le ia dracu' de porturi ale Mediteranei... Am crezut până acum numai în ele... Azi nu pot să le mai îndur mirosul... Toate put...

ALECSANDRI *ironic.*

Atunci ce mirosuri îţi plac?

BĂLCESCU

Mirosurile dela noi... Mirosul de păcură.

ALECSANDRI *uimit, nu crede.*

Mirosul de păcură?

BĂLCESCU *aprig.*

Mirosul de păcură... De câteori veneam dela Braşov şi mă apropiam de Ploieşti, mirosul de păcură îmi creştea pieptul... E un sat la care mă gândesc adesea, Breaza.. Acolo m'aş opri, dacă s'ar ridica zidul blestemat al exilului. Simt că numai păcura asta românească m'ar face bine...

ALECSANDRI

Pentru asta ai ţinut atât să vii aci?

BĂLCESCU

Ca să încerc să rămân în ţară... fără prea multă speranţă, de altfel, căci ştiam câinoşenia lui Ştirbey... Dar mai mult a fost ca să văd pe mama, căreia îi duc lipsa cât nu-ţi închipui... Aş vrea să-i cer iertare pentru câtă suferinţă i-am căşunat...

ALECSANDRI

O aşteptai să vie aci?..

BĂLCESCU

Tiţa, când a văzut la Brăila că mi-e oprit să

cobor, a plecat acum şase zile din nou la Bucureşti, ca să mai facă o încercare pe lângă Vodă şi dacă nu, să vie cu mama ca să mai prindă piroscaful la Galaţi. Dar se vede că nu s'a putut. Acum ştiu că am venit zadarnic, că voi muri fără s'o mai văd niciodată.

ALECSANDRI

Ah, nu pot îndura ca prietenul meu cel mai bun să vorbească despre moartea lui. Ar fi îngrozitor... Ah..

BĂLCESCU

Nu-i nimic, Bazil. Ai să te consolezi. Ai să faci probabil o poezie cu dor şi cu o păsărică şi ai să fii, apoi, iar tânăr şi ferice.

ALECSANDRI

Frate, nu vorbi aşa, că îmi sfâşii inima.

BĂLCESCU *care se uitase o clipă **într'o** doară spre cheiu, strigă sguduit.*

Uite, Sevastiţa... Sevastiţa... — *vrea să strige şi nu-l ajută vocea* — Strig-o pentru mine, strig-o repede... să ne vadă.

ALECSANDRI

Mademoiselle Bălcesco.

BĂLCESCU

Uite-o, ne-a văzut — *Fâlfâie cu mâna, aşteaptă ca hipnotizat, până apare.*

ALECSANDRI

Domnişoara Bălcescu te întovărăşeşte din nou în străinătate?

BĂLCESCU

Deocamdată nu poate veni... După cules. *(stânjenit)* Ai mei au necazuri băneşti.

TIŢA *apare de după coşul piroscafului.*

SCENA III

Cei doi, SEVASTIŢA

ALECSANDRI *întâmpinând pe Sevastiţa*

On vous attend fébrilement, Mademoiselle — *îi sărută mâna.*

TIŢA *abia îl priveşte, mulţumindu-i totuşi la bunăziua.*

BĂLCESCU ***palid**, resemnat.*

Atunci?

TIŢA

Am încercat totul... Ştirbey nici nu vrea să audă. Luxiţa Florescu s'a dus şi ea la nevasta lui.

BĂLCESCU *abătut.*

Corabia aceasta mă duce deci către lumea cealaltă... — *întoarce capul* — Mi-am în-

chipuit că mama nu va putea veni. Mi-a părut rău chiar că am stăruit atât s'o văd. Aţi fi putut face vreo încercare nesocotită. Dar cât aş fi vrut s'o văd. Esenţa neamului românesc întreg ar fi fost prin ea aci, într'o ultimă privire. Aş fi vrut şi să-i cer iertare pentru tot răul pe care i l-am făcut...

TIŢA

N'ai făcut nimănui niciun rău. Tu eşti o lumânare de ceară sfinţită care se consumă fără oprire, pentru ceilalţi... Numai ţie ţi-ai făcut rău.

ALECSANDRI *văzându-se uitat.*

Atunci îmi permiteţi să vă las, aveţi desigur multe de vorbit... — *lui Bălcescu* — Iţi spun, scumpe prieten, la revedere, căci sunt convins că te vei întoarce în ţară sănătos peste un an, doi, trei. Ce importanţă are timpul? Ştiu numai că poporul român are nevoie de mintea dumitale. Sper că în Ianuarie ne vom vedea la Roma.

BĂLCESCU

Câte luni mai sunt până în Ianuarie.

ALECSANDRI *dând mâna cu Sevastiţa.*

Trei... — *face un semn amical şi iese.*

BĂLCESCU

Trei luni? — *se gândeşte câteva clipe* — Trei luni... Octomvrie, Noemvrie, Decemvrie...

apoi imită stilul penal. S'a procedat la executarea sentinţei, condamnatul fiind scos din celulă... — *schimbând gândurile.* — Tiţa, îţi mulţumesc că nu ai mai pus-o pe mama pe drumuri.

TIŢA *mărturiseşte, ne mai putând ascunde.*

Nicule, mama a venit până aproape de Brăila... dar n'a mai putut călători mai departe. A avut dureri de ficat şi a trebuit să rămână la un conac... Am dat de oameni cumsecade, care ne-au primit... Cu o brişcă a lor am pornit azi dimineaţă, eu singură, mai departe... Deaceea n'am sosit cu poşta.

BĂLCESCU *îngrozit.*

Cum o vei duce înapoi acasă? Cât va suferi... Tot din pricina mea...

TIŢA

Am făcut la Bucureşti tot ce am putut ca să nu bănuiască nimic... I-am spus că e vorba doar de învoirea lui Vodă, dar că sosirea ta în ţară va fi mai târziu, că eşti deocamdată la Constantinopol... Nu scotea o vorbă... Privea numai cu un soi de îndârjire, încruntată. Alaltăeri dimineaţă, înainte de plecare am vrut să cumpăr ceva din Gabroveni... Când am venit la hanul poştei, am găsit-o acolo, cu scurteica pe ea, cu fişiul în cap. N'am mai putut face nimic. Se sbătea ca o leoaică. „Vreau să-mi văd copilul... Mi-au alungat copilul"... A trebuit s'o iau în poştalion.

BĂLCESCU *abătut.*

Se va prăpădi... şi numai eu sunt de vină... Aproape de Brăila, singură, bolnavă...

TIŢA *îi pune perna la spate.*

Gândeşte-te la tine, nu te mai gândi la nimeni altcineva...

BĂLCESCU

De ani şi de ani munceşte şi adună, ca sămi plătească mie datoriile. Şi-a vândut şi din zestrea ei de fată.

TIŢA

N'avea nicio grijă, este fericită să-ţi poată fi de folos — *încercând să glumească* — Ce vrei, dacă asta e fericirea ei?

BĂLCESCU *recapitulând obosit.*

Ţie ţi-am distrus viaţa...

TIŢA

N'ai distrus mare lucru, fii liniştit. — *îi acoperă cu o pătură picioarele.*

BĂLCESCU *îi sărută recunoscător mâinile.*

Mi-am jefuit fraţii şi surorile. N'am fost de niciun ajutor celor ce m'au iubit.

TIŢA

Lasă-ţi fraţii şi surorile... Poate că e altcineva care să aibă mai multă nevoie de sprijinul tău...

BĂLCESCU *nedumerit.*

Altcineva?..

TIŢA *extrem de încurcată, cu gingăşie şi pudoare.*

N'am îndrăsnit să-ţi vorbesc niciodată despre asta...

BĂLCESCU *nedumerit, extenuat.*

Despre ce vrei să vorbeşti..?

TIŢA *făcând sforţări să-şi învingă pudoarea, cu obrajii înroşiţi.*

Bonifaciu — *cu privirea vagă* — Nu mi-ai vorbit niciodată despre el.

BĂLCESCU *tresare sguduit, rămâne apoi îndelung pe gânduri, după aceea izbucneşte, frământându-şi braţele pe piept.*

Am fost un fiu nerecunoscător, un frate egoist, un tată denaturat... Asta am fost...

TIŢA *supărată.*

Pe vremuri te găseai doar „rău piteştean".

BĂLCESCU *cu un surâs palid, îndurerat.*

Am mai făcut progrese, Tiţa —*cu ochii înlăcrimaţi* — Pentru nimeni dintre cei care m'au iubit n'am fost în stare să fac nimic.

TIȚA *îi pune o altă pernă taburet, sub picioare.*

Nicio pagubă... Ai făcut pentru poporul românesc întreg. Odată și odată toți vor fi despăgubiți cu prisosință, numai fiindcă își vor vedea numele pomenit din pricina ta... Pentru altceva vream să vorbim despre Bonifaciu. S'ar putea să aibă vreodată nevoie de ajutor.

BĂLCESCU

Nădăjduesc că nu va avea nevoie de ajutor... Luxița e o mamă admirabilă, care are și mijloacele să-l crească...

TIȚA

E într'adevăr o femee bună.

BĂLCESCU *privește lung apa.*

Curge mereu Dunărea... Ți-aduci aminte, Tița, în ziua când era să ies din închisoare? Am cerut lui Dumnezeu încă zece ani de viață. Iată, Dumnezeu mi i-a dat, mi-a dat și zece luni pe deasupra... Ce am izbutit? Nimic.

TIȚA *îi așează legătura la gât.*

Ți se pare... Roadele trudei tale se vor vedea mai târziu.

BĂLCESCU

Mai târziu? — *surâde cu tristeță* — Atâta aș fi vrut... — *se aude o sirenă, tresare, se întrerupe* — S'a sfârșit, pleacă vaporul, Tița... — *se îmbrățișează.*

TIȚA *grăbită.*

Uite, o scrisoare pentru bancherul din Palermo... La cabină ți-am lăsat o valiză... Iată cheea. In Decembrie voiu fi și eu la Palermo.

BĂLCESCU *abia respirând.*

Ai grije de mama... Du-o repede acasă, Tița...

TIȚA *depărtându-se.*

Scrie în fiecare zi, Nicule... Rămâi învelit... — *s'a oprit, s'a sprijinit de coș istovită, îl privește lung și spune încet.*

Doamne, fă să ne mai revedem o singură dată măcar.

TABLOUL XV

Bălcescu, Hotelierul, Preotul, O femee în vârstă, o femee tânără.

O încăpere întunecată, o dependință a Hotelului Trinacria, pardosită rudimentar cu piatră. Bălcescu a fost adus pe un pat targă, de către hotelier, cu sprijinul celor două femei. Cuprins de febră, el delirează.

HOTELIERUL *ca să-şi împace conştiinţa.*

Qui sarà meglio per lui. Non è vero?

BĂTRÂNA

Bisognava lasciarlo li nella sua camera... nel suo letto...

HOTELIERUL

Per essere poi obbligati a bruciare tutto il mobilio? Un morto di tubercolosi nel nostro albergo? Ci avrebbè allontanato i clienti per sei mesi.

BĂLCESCU, *într'un fel de fervoare şoptită, delirează.*

O Românie, ţara mea de glorii, cine e mai mândră decât tine între toate ţările semănate

de Domnul pre pământ — *iar după un timp* — Miazăzi şi miazănoapte, apusul şi răsăritul s'au luat la luptă. — *intră preotul, care-l priveşte turburat pe Bălcescu şi începe să se roage în latineşte, în timp ce Bălcescu murmură în delir; apoi brusc preotul se întrerupe din rugăciune, indignat, către hotelier.*

PREOTUL

Come potesti, figliuolo, essere tanto inumano da mutarlo dalla sua camera, dal suo letto, un moribondo?

HOTELIERUL

Giuro, padre che c'è lui ha voluto... egli ci mano da mutarlo dalla sua camera, dul suo affinchè il funerale sia piu semplice.

PREOTUL

Non dovevate... Iddio vede... — *arată cerul.*

BĂLCESCU *cu sentimentul eului direct, aburit, cum sunt copiii, cei îmbătaţi, cei intoxicaţi în unele cazuri, vorbeşte parcă ar vorbi de altcineva, răspunde în delir fiind.*

Nu-l mai certaţi. Eu am vrut să mă aducă aci... — *zâmbind palid* — Se cuvine să sprijinim în ceasul acesta industria hotelieră.

PREOTUL *nedumerit, bănuind doar ce a spus.*

Lei ha voluto?

BĂLCESCU *continuă în delir cu fervoare, pasaje şoptite din Cântarea României.*

O Românie, nu eşti tu frumoasă? nu eşti tu bogată? N'ai copii mulţi la număr care te iubesc? Pentru ce curg lacrimile tale?

BĂTRÂNA *clatină din cap.*

Da ieri sera non parla che questa lingua straniera... Non vuol più dire nessuna parola in italiano — *se închină* — Questa è la morte...

FATA

Nandimeno capisce tutto, ciò ghe gli si dice.

PREOTUL *continuă rugăciunea mai tare în latineşte până e întrerupt de Bălcescu, apoi scade în murmur ritual.*

Omnipotens et misericors Deus qui humano generi et salutis remedia et vitae aeternae munera contulisti; respice propitius famulum tuum, infirmitate corporis laborantem, et animam refore, quam creasti; ut in hora exitus illius, absque peccati macula Tibi, Creatori suo, per manus sanctorum Angelorum repraetentari mercatur Per Dominum nostrum.

BĂLCESCU *în aceeaşi transă.*

Moartea îmi şopteşte latineşte... Toate se întorc la rădăcina dintâi... Mamă, de ce nu eşti aci? O, Românie, arşiţa iubirii mele, nu mă părăsi...

BĂTRÂNA

Chi sarà questa Romania?

FATA

Certamente la sua innamorata...

PREOTUL

Di che paese?

HOTELIERUL

E turco... Ha il passaporto turco...

PREOTUL

Quanto denaro gli resta il suo funerale?

HOTELIERUL

In tutto trenta denari... Per l'albergo... per il dottore...

BĂLCESCU *ca pe altă lume.*

Au găsit în buzunarul meu treizeci de arginţi. Este partea lui Iuda... Să se întoarcă la Iuda...

PREOTUL *către Bălcescu.*

Figliuolo, non hai nessuno in questa città?

BĂLCESCU *clatină din cap, nu.*

PREOTUL

Nessun amico?... nessuna qualcuno che si conosce?

BĂLCESCU *clatină din cap, nu.*

PREOTUL

Chi è questa Romania? dove dimora? Non ti può aiutare?

BĂLCESCU *alături... amar.*

Nu ştiţi cine e România? Nu ştiţi cine e România? O, peste un sfert de veac nu va crede nimeni că am murit cu paşaport turcesc... Nu va mai fi nimeni să întrebe cine e România... Vom fi treptele istoriei...

PREOTUL

Come può essere annunziata questa Romania?

BĂLCESCU *evitând răspunsul direct.*

In eternitate...

PREOTUL *face un gest dezolat.*

Figliulo, è necessario che ti aiuto qual'c uno di questa città... Il dena a che hai, bàsta pena per la sepoltura... nella fossa comune... nella fossa dei poveri...

BĂLCESCU *înfiorat, în delirul lui.*

In groapa săracilor? In groapa comună? — *strigă* — Să-mi fie aruncat leşul în groapa săracilor. Sunt acolo, între ai mei... Să cadă pământul cât mai greu peste noi... — *închide ochii* — In groapa comună... In ţărâna fără

nume — *deschide ochii, îşi priveşte mâinile* — Să se piardă urma acestei larve chinuite...

PREOTUL *care nu pricepe decât confuz, aproximativ ce spune Bălcescu.*

Fiugliuolo, il tuo corpo ha bisogno di una tomba... di un segno durabile... una pietra...

BĂLCESCU

Voi avea un mormânt mai durabil decât cel de piatră... Voi avea un mormânt de litere, peste veacuri.

PREOTUL *dezolat.*

Dì figliuolo... Altrimenti nessuno ti troverà Nessuno saprà chi è morto... e dove e sei sepolto...

BĂLCESCU *tot privind într'altă parte.*

Nu se poate... Va şti un scriitor din neamul meu... Intr'o zi... peste un veac... Va şti clipa asta... Cum a fost.